

105. Torstaina 11 päivänä syyskuuta 1997

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta 3516

Hallituksen esitys 84/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 13/1997 vp

Lähetekeskustelu

2) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1996 ”

Kertomus 8/1997 vp

3) Hallituksen esitys kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 3522

Hallituksen esitys 107/1997 vp

4) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1998 3523

Hallituksen esitys 100/1997 vp

5) Hallituksen esitys vuoden 1998 veroasteikkolaiksi 3566

Hallituksen esitys 101/1997 vp

6) Hallituksen esitys laeiksi tuloverolain ja veronkantolain 12 c §:n muuttamisesta 3566

Hallituksen esitys 102/1997 vp

7) Hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 1998 ”

Hallituksen esitys 103/1997 vp

8) Hallituksen esitys laiksi veronlisäyksestä ja viivekorosta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 104/1997 vp

9) Hallituksen esitys laeiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain ja valmisteverotuslain 18 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 105/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Aaltonen, Aho, Ala-Nissilä, Aula, Biaudet, Bryggare, Dromberg, Enestam, Filatov, Gustafsson, Haatainen, Heinonen, Helle, Ihamäki, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Jääskeläinen, Kanerva S., Karhunen, Kemppainen, Korhonen R., Koski M., Koskinen H., Krohn, Kukkonen J., Luhtanen, Löf, Malm, Penttilä, Prusti, Pykäläinen, Rajamäki, Rantanen, Rauramo, Rinne, Saapunki, Sasi, Savela, Tiilikainen, Vanhanen, Vehkaoja, Viljamaa, Wahlström ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Gustafsson, Krohn, Bryggare, Malm, Rajamäki, Koski M. ja Wideroos.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Haatainen, virkatehtävien takia ed. Enestam sekä yksityisasioiden takia edustajat Ala-Nissilä, Filatov, Karhunen, Pesälä, Rajamäki ja Rauramo sekä tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien takia edustajat Aho, Aula ja Heinonen sekä yksityisasioiden takia edustajat Aaltonen, S. Kanerva, R. Korhonen, H. Koskinen, Löf, Saapunki, Sasi, Savela, Tiilikainen, Vehkaoja ja Wahlström.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi nestemäisten polttoainelaitteiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 84/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 13/1997 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1996

Lähetekeskustelu
Kertomus 8/1997 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Tiensuu: Arvoisa puhemies! Ennen kuin keskustelu katkesi viime perjantaina, siinä kosketeltiin varsin laajalti yleistä luottamusta tuomarikuntaan ja maamme oikeuslaitokseen sekä niitä viimeaikaisia tapahtumia, jotka ovat omiaan tätä luottamusta vähentämään. Täällä kuultiin varoittavia sanoja sen suuntaan, etteivät tietyt yksittäistapaukset saisi johtaa yleisiin päätelmiin taikka lainsäädäntöön. Tämä varmasti sinänsä on aivan oikein.

Mutta, arvoisa puhemies, haluaisin lyhyesti viitata siihen ja myös muihin tämän päivän keskusteluihin, että kansalaiset todellakin ovat menettäneet luottamustaan yhteiskunnan rakenteisiin, myöskin tuomarilaitokseen, myös niin, että rikoksen uhrin asema on monasti varsin kyseenalainen ja heikko. Tämä aiheuttaa ansaittua huolta kansalaisten mielipiteissä. Aikaisemmin tänään keskustelimme pankeista ja pankkituesta ja siitä, onko kansalaisten luottamus säilynyt, kun asianomaiset, jotka ovat kansalaisten mielestä syyllistyneet väärinkäytöksiin, eivät kuitenkaan ole tulleet tuomituiksi. Näin ollen sekä eduskunnan oikeusasiamiesjärjestelmä että valtioneuvoston oikeuskanslerijärjestelmä ovat sellaisia, joilla on erityinen vastuu tässä tilanteessa.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä nyt valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus. Tässä yhteydessä kiinnitän huomiota siihen, että olisi mielestäni ollut aika hyvä asia, että olisi käsitelty samassa yhteydessä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus viime vuoden toiminnassa, koska ne ovat nyt valmistuneet yhtäaikaan ja tässä olisi ollut hyvä mahdollisuus kokonaisuuden käsittelyyn. Onhan niin, että oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies hyvin paljon saman tapaista työskentelyä harrastavat. On olemassa laki siitä, millainen on työnjako näiden välillä, mutta tästä huolimatta on paljon asioita, jotka menevät myöskin päällekkäin, kanteluista muun muassa, jotka voivat olla hyvin samalta alalta. Kun molemmat seuraavat yleisesti oikeuden toteutumista, niin olisi ollut paikallaan saada tämä kokonaisuus yhdellä kertaa käsiteltyyn, kun kertomukset tällä kertaa ovat valmistuneet näin yhtäaikaan.

Mitä yleensä tulee oikeuskanslerin kertomukseen, niin tässähan on hyvin perinteiseen tapaan asiat käsitelty toimialoittain, mutta tästä puuttuu kyllä kokonaisuus selvitys alusta. Olisi tavat-

toman hyvä, että oikeuskanslerin kertomuksessa olisi yleinen osa Suomen oikeudellisesta tilasta ja siitä, mihin suuntaan se eri vuosina on mennyt ja myös kokonaisesitys siitä, miten sen arvellaan kehittyvän. Tällaista analyysiä olisin tästä toivonut.

Toinen asia, mistä olisin samassa yhteydessä halunnut kerrottavan, on se, mikä on meidän oikeusturvatilanteemme kokonaisuuden kannalta. Toisin sanoen kun kantelut sekä oikeuskanslerille että oikeusasiamiehelle ovat käsitykseni mukaan lisääntyneet vuosien aikana, kertoo se siitä, että meidän oikeusturvamme on heikentynyt myöskin sillä tavalla, että kansalaiset käyttävät sekä oikeuskansleritietä että oikeusasiamiestä, koska esimerkiksi tuomioistuimen kulut ovat nousseet tuomioistuinmenettelyssä. Onko tämä varakeino käyttää toisenlaista menettelyä? Onko tapahtunut tällaista vai ei? Tämän tapaisia asioita olisi mielestäni ollut täällä hyvä käsitellä.

En enempää mene tähän oikeuskanslerin viime vuoden kertomukseen, mutta kun viime perjantaina täällä käytiin keskustelua ja sallittiin siinä yhteydessä keskustelu myöskin oikeuslaitoksen tämänhetkisestä tilasta, esimerkiksi korkeimman oikeuden tilasta, niin palaan siihen hiukan.

Siellä käytettiin aika voimakasta kieltä. Olen lukenut viime perjantaiset puheenvuorot ja kiinnitän siihen huomiota. Yleisenä keskusteluna, niin kuin ed. Tiusanen jo edellä totesi, on tietysti huoli siitä, että kansalaisten luottamus tuomioistuinlaitokseen ja erityisesti korkeimpaan oikeuteen on järkkynyt. Tämä on tietysti surullinen ja murheellinen asia. Tietysti pitää kaikkia keinoja käyttää sen eteen, miten tämä luottamus saataisiin palautettua ja kansalaisten usko, että he saavat oikeutta oikealla tavalla.

Oma käsitykseni on, että meidän tuomioistuinlaitoksemme on ihan kunnollinen ja että yleensä kansalaisten oikeuksia siellä pyritään hoitamaan niin kuin asianmukaista on, mutta tämännapaiset yksittäiset tapaukset tietysti järkyttävät tätä kauheasti. Mutta on mielestäni aika tärkeää myöskin se keskustelu, millä tavalla me arvostelemme täällä korkeinta oikeutta, ihmisiä ja siellä työskenteleviä tuomareita, ja koko oikeudellista tilaa.

Täällä käytiin aika voimakasta keskustelua viime perjantaina siitä, kun oikeuskansleri oli selvittänyt yhden kantelun, joka koski korkeimman oikeuden tuomareiden välimesmenettelyä. Siitä oikeuskansleri antoi lausuntonsa 28.8. ja

sen jälkeen se oli lehdessä, kun oikeuskansleri kiinnitti huomiota niihin kirjauksiin, miten sivutoimilupia oli myönnetty. Siinä oli myöskin haastateltu korkeimman oikeuden presidentti Heinosta. Nyt tämän lehtikirjoittelun perusteella täällä käytettiin viime perjantaina erittäin kovaa kieltä. Minä luen täältä kaksi otetta. Nämä ovat molemmat juristien kannanottoja.

Eräs edustaja sanoi näin: ”Kyllä minua ainakin kummastutti se, että lehdessä lukee, että korkeimman oikeuden presidentti on todennut, että he asettavat valiokunnan tutkimaan, noudattavatko he oikeuskanslerin päätöstä ja tuleeko korkeimman oikeuden noudattaa voimassa olevaa lakia.”

Eräs toinen edustaja totesi: ”Herra puhemies, uskallan kyllä sanoa ääneen sen, että ihmettelen, kuinka kauan hän haluaa pitää virkansa.” — Hän siis sanoi korkeimman oikeuden presidentistä näin.

Nyt haluan irtisanoutua näistä viime perjantain puheista sen takia, että ensinnäkin kielenkäyttö täällä on perustunut lehtikirjoitteluun. Minua siinä mielessä se kiinnosti, että halusin hankkia dokumentit, minkälainen käsittely on korkeimmassa oikeudessa ollut ja mitä oikeuskansleri on todellisuudessa tässä kantelussa tehnyt.

Luen oikeuskanslerin yhteenvedon tästä kantelusta. Hän toteaa lyhyesti, että korkeimmassa oikeudessa todella välimiesten kirjaaminen on ollut epämääräistä. Siinä mielessä se ei oikein täytä virkamieslain 18 §:n 3 momentin määräystä sivutoimiluvista. Mutta mitä hän sitten lopuksi toteaa? ”Huomioon ottaen, että tuomareiden sivutoimia koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta koskeva kysymys on tuomaritoimikunnan välimietinnön pohjalta oikeusministeriössä valmisteltavana, minulla ei ole asian käsittelyn tässä vaiheessa aihetta muihin toimenpiteisiin kuin saatan käsitykseni valtion virkamiesten sivutoimien ilmoittamisvelvollisuutta ja sivutoimien valvontaa koskevien voimassa olevien säännösten tulkinnasta korkeimman oikeuden ja oikeusministeriön tietoon lähettämälle niille jäljennöksen tästä päätöksestä.” — Tähän siis päätyi oikeuskansleri kannanotossaan.

Sitten minulla on korkeimman oikeuden plenum-istunnon pöytäkirja, joka on julkinen asiakirja. Oikeuskanslerin kannanotto on tullut korkeimpaan oikeuteen syyskuun 1 päivänä. Korkein oikeus on pitänyt plenumin 3 päivä syyskuuta ja toteaa tästä asiasta: ”Merkittiin päätös tiedoksi ja asetettiin valiokunta valmistelemaan sii-

tä aiheutuvia toimenpiteitä.” Valiokuntaan on valittu korkeimman oikeuden presidentti Heinonen, oikeusneuvos Taipale, oikeusneuvos Krogerus ja sihteerinä oikeussihteeriksi Laukkanen. Tässä on vielä ilmoitus siitä, että valiokunta saa työnsä päätökseen tiistaina 16.9., siis ensi tiistaina.

On siis asetettu valiokunta nimenomaan valmistelemaan toimenpiteitä ja se tekee työnsä näin nopeasti. Ihmettelen, mikä mahdollisuus meillä on arvostella tai sanoa, että korkein oikeus on menetellyt aivan hullusti tässä, ja kummastella, että lehdistä saa lukea, että korkeimman oikeuden presidentti on todennut, että he asettavat valiokunnan tutkimaan, noudattavatko he oikeuskanslerin päätöstä ja tuleeko korkeimman oikeuden noudattaa voimassa olevaa lakia. Ihmettelen, mitä korkein oikeus olisi muuta voinut tehdä kuin se on tähän asti tehnyt.

Tällä kaikella haluan sanoa sen, että kun me käymme täällä herkeistä asioista keskustelua, ei ehkä aina kannattaisi reagoida niin, että sanomalehdestä luin ja siksi naulaan, kuinka kauan istut virassasi, ja sanoa näitä syytöksiä kauhean voimakkaasti, ladella näin herkeistä asiasta. Samassa puheenvuorossa pari virkettä myöhemmin puhuja sanoo, että täytyy olla kauhean huolestunut siitä, miten kansalaiset luottavat oikeuslaitoksen toimintaan. Edistämmekö me tällä luotamusta vai emme?

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Mikkolan puheenvuoro oli varsin tervetullut viime perjantain puheiden jälkeen. Haluaisin nimittäin myös itse sanoutua irti sen tyyppisestä argumentoinnista, jota perjantaina paikoin esiintyi. Tietolähteiden tulisi eduskunnassa olla luotettavampia kuin yksinomaan päivälehtien kirjoitukset.

Samoin ed. Mikkola totesi aivan oikein puheena olevasta kertomuksesta, että se kaipaasi eräänlaisen tilannearvion oikeudellisesta tilasta maassa ja myös siitä, miten peruskysymys oikeusturvatilanne, on kehittynyt.

Arvoisa puhemies! Kertomukseen liittyen puutun vain yhteen yksityiskohtaan sivulla 36 kiinnittäakseni eduskunnan huomiota kansalaisuushakemusten käsittelyyn, mikä koskee maahanmuuttajia. Mielestäni on oikein todettu, että tilanne hallinnollisesti ei voi tyydyttää Suomeen muuttaneita, jos kansalaisuushakemusten käsittely Ulkomaalaisvirastossa kestää yli kaksikin vuotta, kun viisi vuotta jo on odotettu ja hakemuksiin ei saada vastauksia. Asiaan olisi saatava parannusta, ja Suomen olisi voitava

seurata muiden unionin maiden mallia näissä asioissa.

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Käytin toisena tuolloin viime perjantaina puheenvuoron ja perustin puheenvuoroni aika tiukasti oikeuskanslerin kertomukseen. Toki joudun käsittelemään myös tilannetta tämän päivän osalta, koska ihmiset ovat oikeuslaitoksesta ylipäättänsä huolestuneet ja korkeimmasta oikeudesta nimenomaan.

Toteaisin, kuten totesin puheenvuorossani, että kysymys korkeimman oikeuden osalta ei ole pelkästään yksittäisistä tapauksista vaan on kysymys myös rakenteista ja silloin rakenteista nimenomaan kahden seikan osalta: nimitysjärjestelmästä, jossa korkein oikeus tällä hetkellä ikään kuin säätiö täydentää itse itseään ja käytännössä presidentti sitten vain siunaa kulloisenkin nimityksen, ja toisaalta korkeimman oikeuden eräitten jäsenten osalta laajoista välimiestehtävistä, joissa palkkiot ovat olleet miljoonaluokkaa ja herättäneet kansalaisissa sen epäilyksen, syntykö tästä taloudellista riippuvaisuutta. Ainakin teoriassa näin on, ja oikeuden pitäisi myös kaikin osin näyttää puolueettomalta. Tätä asiaa nyt selvitetään, ja toivottavasti se selvitetään juurta jaksen. Kun nämä seikat on korjattu, uskon, että tilanne tulee parantumaan aika lailla.

Ed. Gustafsson merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Sannottiin, että kantelut eduskunnan oikeusasiamiehelle ja valtioneuvoston oikeuskanslerille ovat lisääntyneet. Se kertoo juuri siitä, että oikeuksia antavat tuomiot eivät ole oikeudenmukaisia, ainakaan ihmiset eivät niihin luota, ja silloin nimenomaan kantaluiden määrä lisääntyy esimerkiksi oikeusasiamiehelle, jolla ei ole kuitenkaan mitään mahdollisuutta käytännössä muuttaa tuomioistuimen antamaa ehkä virheellistä päätöstä.

Minä en osallistunut viime perjantaina, vai koska se oli, tähän keskusteluun välimiesoikeuksista, mutta haluan todeta uudelleen sen, että suomalainen tuomioistuinlaitos on kriisissä ja se johtuu siitä, että jos oikeusketjun viimeiseen lenkkiin, korkeimpaan oikeuteen, on menetetty luottamus totaalisesti, se merkitsee sitä, että koko tuomioistuinlaitos on silloin kriisissä, jos sen viimeinen lenkki ei pidä. Toisin sanoen ketju

on yleensä yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki. Näinhän on poliisikoulun edessä olevassa kivesssä tällainen hieno lauseke. Asia on myös tuomioistuinlaitoksessa samoin. Jos siellä joku menettää samalla tavalla, kuin korkein oikeus on tällä hetkellä menettänyt, arvostuksensa, se säteilee koko tuomioistuinlaitokseen. Siitä ei päästä mihinkään.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! En ole itse osallistunut keskusteluun aikaisemmin, mutta ed. Mikkola puolusti korkeinta oikeutta. Vaikka ehkä on joitakin ylilyöntejä tapahtunut, minusta kovin helposti ei varmaan ylikriittisiä voida olla. Minusta se tila, joka on julkisuuden palstoillakin ollut korkeimman oikeuden toiminnasta, on häpeällistä. Minusta myös kai korkeimmassa oikeudessa presidentti on sitä varten, että hän osaltaan hoitaisi asioita niin, ettei tällaista tilannetta pääsisi syntymään. En minä ymmärrä, mitä muuta varten esimies on oikeusistuimeen valittu. Tietenkään en tarkoita, että hänkään pystyy mihinkään ylivoimaisiin tehtäviin, mutta kyllä hän tietenkin on vastuusaa tässä tilanteessa.

Myös meillä on korkein hallinto-oikeus. Voidaan kysyä, tarvitsemmeko me ja riittääkö meillä ylimpien tuomarien laatukaan näin laajaan korkeimpaan tuomioasteeseen ja onko se tarpeellista, että niin kuin nyt tässäkin keskustelussa sitten esitetään, kumpi näistä on parempi: korkein hallinto-oikeus vai korkein oikeus. Eivät kansalaiset oikein siitäkään ymmärrä.

Itse oikeuskanslerin kertomuksen osalta olen selvästi nähnyt, kun itse saan hyvin paljon postia kansalaisilta, jotka ovat tyytymättömiä oikeusturvaansa, että yhä enenevässä määrin myös oikeuskansleria ja eduskunnan oikeusasiamiestä arvostellaan. En tarkoita, että arvostelu olisi sellaista, että he olisivat väärässä, mutta se kertoo sitä, että luottamus myös näitä viranomaisia kohtaan on heikentynyt eli ei oikeastaan luoteta enää kohta mihinkään.

Tietysti yleensä juristeja kohtaan luottamus on vähentynyt. Tämä on ihan henkilökohtainen asia. Kun teen asianajotehtäviä, siinä näkyy yleinen epäluulo. Varmasti lakimieskunnalla olisi itselläänkin kritiikin paikka, miten nämä asiat hoidetaan sillä tavalla, ettei tarvitse julkisuuden kautta niitä hoitaa.

Olen myös ajatellut, kun puhutaan oikeusistuinten tuomareista, että se on hyvin suljettu ammattikunta. Tavallaan pitää nuorena valitua, muuten sinne ei pääse. Ehkä se, että se on

niin sisäänlämpiävä ja suljettu ammattikunta ja siellä on erikoisia itsenimittämistapoja, on yhtenä syynä tähän, voisi sanoa, lievään oikeuslaitoksen valitettavaan rappioon.

Ministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Minusta on hyvä, että tuomioistuinlaitoksesta käydään sitä julkista keskustelua, jota nyt käydään, ja on hyvä, että me, jotka emme ole juristeja, myös osallistumme tähän keskusteluun. Keskustelussa on tapahtunut ylilyöntejä, mutta on tervetullutta, että tuomiot joudutaan perustelemaan paremmin ja että tuomarit myös osallistuvat julkiseen keskusteluun.

Korkeimman oikeuden presidentti on haastattelussa Hufvudstadsbladetissa todennut, että lait ovat kasvavassa määrin epäselviä ja näin ollen tuomarivalta pikkuhiljaa lisääntyy Suomessa. Tämä on mielestäni aika vakava kritiikki tätä laitosta kohtaan ja myös hallitusta kohtaan. Olisi myös hyvä, että siitä käymme keskustelua, olemmeko tarpeeksi selviä siinä, kun teemme uusia lakeja, ja onko todella näin tapahtumassa. Minulla ei ole sellaista käsitystä, että eduskunta tai hallitus määrätietoisesti haluaa antaa lisää valtaa tuomareille, mutta tästä pitää käydä julkista keskustelua myös ja nimenomaan tässä talossa. Minusta se oli vakava kritiikki. Vähän ihmettelen, ettei siitä ole puhuttu sen enempää täällä. Kannattaa varmaan käydä ihan konkreettista keskustelua presidentti Heinosen kanssa siitä, mitä hän oikein tarkoittaa.

Toinen asia, johon minusta on hyvä kiinnittää huomiota, on se, joka liittyy sivutuloihin, joita tuomarit saavat. Ministerit, joilla on ainakin poliittisia sidonnaisuuksia puolueisiin ja äänestäjiin, ovat vapaaehtoisesti luopuneet kaikista sivutuloista periaatteessa. Näin ollen minua vähän ihmetyttää, että tuomareilla, joitten täytyy olla riippumattomia, kuitenkin on niin paljon sivutuloja kuin on. Onko tämä järkevää? Minä en ole kateellinen, hyväksyn sen, että heillä on hyvät tulot, koska heidän pitää olla päteviä ihmisiä. Mutta onko hyvä ja onko tämä sitten sopusoinnussa siihen, kun poliitikot ovat luopuneet tämän tyyppisistä täydellisistä sidonnaisuuksista ja tuomarit eivät ole sitä tehneet? Tästäkin kannattaa käydä keskustelua.

Minusta on ollut myös vähän ikävää todeta, että poliitikoilta on tässä talossa vaadittu tuomareiden erottamista. Silloin minusta ei ole ymmärretty oikeusjärjestelmää, koska tuomarit valitaan niin, että he ovat riippumattomia. Jos poliittisista syistä ryhdytään vaatimaan heidän erotta-

mistaan, silloin ollaan oikeusturvan kannalta todella hakoteilla. Tämä oli nyt sitten ei-juristin kommentti.

Ed. Krohn merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuismalle sanon, että en puolustanut korkeinta oikeutta vaan oikaisin sen keskustelun, joka käytiin nimenomaisesta päätöksestä 28.8., jonka oikeuskansleri antoi ja josta esitettiin sanomalehden välityksellä aika kovia tuomioita, niin kuin luimme. Halusin sen oikaista. Korkein oikeus itse puolustakoon itseään ja kertokoon sen, ja sen arvo on tietysti se, miten siellä toimitaan. Ei kunnian palautusta voi kukaan muu tehdä kuin korkein oikeus itse, eikä se ole millään ohjelmillakaan tehtävissä vaan toiminnalla, työn tuloksella, ja tietysti siinä täytyy olla johdonmukainen. Mutta haluan sen sanoa, ettei meidän ole täällä sellaisista syytettävä, joissa ei ole mielestäni huomauttamisen paikkaa vaan on toimittu ihan niin kuin minusta on pitänyt toimia, ja halusin sen oikaista.

Mitä tulee äsken ministeri Norrbackin puheenvuoroon, niin yhdyin siinä kaikkiin kommentteihin. Se oli erinomainen puheenvuoro, ja juuri tämännäköisestä asiasta, tuomioistuineläytöksestä ja tuomioista pitäisi käydä keskustelua myös sen takia, että tuomioistuimen toiminta, erityisesti alioikeuden käsittelyt ovat julkisia ja se edellyttäisikin nimenomaan keskustelua niistä. Julkisuus ja luotettavuus on tärkeä elementti alioikeusvaiheessa.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun ei ollut tarkoitus puheenvuorossani arvostella ed. Mikkolan puheenvuoroa.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Mielestäni monen vuoden aikana on ollut erilaista arvostelua nimenomaan korkeimman oikeuden toiminnasta. Onko se sitten ollut aiheellista tai aiheetonta, siihen on vaikea ottaa kantaa, koska ei tiedä kaikkia sivujuonteita, joita kuhunkin asiaan on liittynyt. Mutta kyllä sivutuloista on puhuttu lehdistössä usean vuoden ajan. Kun on kuunnellut eräiden oikeusneuvosten omia lausuntoja, joissa he ovat puolustelleet niitä, on tähtynyt hämmästellä niitä perusteita, joita he ovat esittäneet. Tältä osin voin yhtyä hyvin pitkälle

ministeri Norrbackin esittämään ihmettelyyn menettelystä. Niin kuin ed. M. Pohjola muistakseni ensimmäisessä puheenvuorossaan totesi aivan perustellusti, kansalaisten silmissä saattaa arvostus heiketä ihan mitättömistä seikoista, ja se on vaarallinen tie, jos korkeimman oikeuden arvovalta laskee. Silloin se heijastuu koko oikeudenkäyntijärjestelmään, vaikka siellä varsinaista syytä ei olisi lainkaan.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Vaikka olenkin vain lakivaliokunnan varajäsen ja kerran kurkistanut ovesta sisään, silti myötätuntoni on uskomattoman paljon tämänkin paikan puolella, kun ajattelen, mitä toimittajat ja lehdistö ovat tälle asialle tehneet, jatkuvasti vääristäneet. Oikeastaan toimittajat ovat saavuttaneet tämän asian yhteydessä sellaisen mielettömän ansion nousun, että he ovat ruvenneet käyttäytymään ikään kuin kuulustelijat ja jopa kuin lakimiehet. On nähty jopa naistoimittajia televisiossa suorassa lähetyksessä oikein kuin lakihommissa.

Tämä sotku on ihan uskomaton, ja minä halusin puuttua tähän vain siksi, että minä olin viime viikon poissa ja minulle tuli mieleen, että kun ollaan näin lapsellisella tasolla, iltapäivälehtitasolla, niin minä hämmästelen, että tämä eduskunta ei ole pystynyt vaatimaan oikeusministerin eroa, koska minun mielestäni oikeusministeri Häkämiehen käyttäytyminen iltapäivälehden sivuilla ensimmäisten Suomen Kuvalehden juttujen jälkeen oli täysin sikamaista. Hän tosiaan, aivan kuin potalla olisi jäänyt kiinni, heti parkaisi lehteen, että nyt on Vuoren erottava jos näin ajattelee. Eikö edes oikeusministeriltä voitaisi olettaa tässä laitoksessa, että menee alkulähteille, tutkii, mistä on kyse, eikä mene populistisesti heti iltapäivälehtien ja muun lehdistön kelkkaan, että saa joitakin irtopainoja? Se on ainoa asia, jota minä en ole täällä kuullut. Minä kuulin, että täällä viime viikollakaan kukaan ei ollut edes mitenkään huomionnut.

Mutta se lehti on kadonnut kirjastosta. Minä yritin hakea sen, missä se oli otsikoituna. Mutta todella oikeusministeri vaati Eeva Vuoren eroa, vaikka ei olisi mitään näyttöä eikä mitään muuta. Nämä, jotka tulkitsivat muuten Suomen Kuvalehden jutun niin, että sen voi tulkita kahdella tavalla, olivat niitä, jotka sen tulkitsivat alussa ainoastaan yhdellä tavalla. Sekin on mielenkiintoinen psykologinen seikka.

Toisaalta kävin katsomassa elokuvan People versus Larry Flynt. USA:ssa presidentti tuo aina oman puolueporukkansa korkeimpaan oikeu-

teenkin. Se on siinä mielessä rehellistä, että sinne hankitaan kuitenkin rehellisin poliittinen porukka eikä niin kuin Suomessa. Meidän on huomioitava se, että oikeuskansleri, oikeusasiamies ja me olemme poliittisia. Tässä kohdassa, kun lehdistön omistavat poliittiset tahot ja te — tai siis minä olen oppositiomies — me tulemme juuri sellaiseen ikävään kohtaan, jossa tavallaan me hyökkäämme kansaa vastaan. Lehdistö hyökkää kansaa vastaan väittämällä puolustavansa sitä, vääristelemällä asioita, koska korkein oikeus kuitenkin parhaimmillaan erotettuna tästä surullisesta tapahtumasta ja näistä kähminnöistä on se kansan ainoa turva ja politiikan ulkopuolella. Se on meillekin hyödyksi, kunhan saadaan kuriin tietyt välittäjätahot.

Ed. Bryggare merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Toistan tässä sen, minkä jo viime perjantaina totesin oikeuslaitoksen nk. kriisistä. Olen sitä mieltä, että meidän oikeuslaitoksemme ei ole minkäänlaisessa kriisissä. Paremminkin jos kriisiä etsitään, niin se löytyy hallintoviranomaisista, valtioneuvostosta kunnanhallitukseen asti. Olen edelleen sitä mieltä, että meidän tuomiolaitoksemme on erittäin toimiva. Sen oikeusvarmuus on länsimaailman mitassa, puhumattaakaan muusta osasta maailmaa, aivan keulilla, ja yhdyin ed. Mikkolan näkemyksiin, jotka hän täällä toi esiin.

Sen sijaan olisin kajonnut ed. Aittoniemen lausuntoon, kun hän yritti selittää omalla tavallaan, minkä vuoksi kanteluita on viime vuosina ollut erityisen paljon oikeusasiamiehelle sekä oikeuskanslerille. Kun ed. Aittoniemi on kiitettävän uskollisesti istunut lakivaliokunnassa, vastoin kuin ed. Virtanen väitti omalta kohdaltaan, niin ihmettelen, ettei ed. Aittoniemi muista erään asiantuntijan juuri äskettäin sanoneen, että viime vuosien aikana, alkaen Ahon hallituksen ajasta, ovat kantelut lisääntyneet sen vuoksi, kun valtio on joutunut hyvin paljon leikkaamaan erilaisia menoja. Tästä syystä sosiaaliturvan rakenne on eräiden kansalaisten mielestä kohtuuttomasti heikentynyt, ja kun ei muutetun lain perusteella voi saada tiettyä etua, niin ymmärrän hyvin, että ahdistettu kansalainen kantelee oikeuskanslerille jne.

Lopuksi sanoisin sen, että olen kyllä sitä mieltä, että meillä ei ole millään lainsäätämisarjes-

tyksellä aihetta erottaa tuomareita. Se olisi aivan eriskummallinen asia. Mutta sen sijaan toivon hartaasti, että tämä oikeusneuvos, joka on kysymyksessä, menee itseensä ja suorittaa itse ratkaisun.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Todella se tosiasia, että kantelut ovat lisääntyneet, ja vielä se, että ne eivät jää ainoastaan Suomen rajojen sisäpuolelle, vaan niitä menee entistä enemmän myös maamme rajojen ulkopuolelle Euroopan unionin ja ihmisoikeustuomioistuinten suuntaan, kertovat todella siitä, että Suomessa on luottamus oikeuslaitokseen heikentynyt. Väittäisin, että taustalla on 90-luvun alussa ja sen jälkeen ollut pankkikriisi ja se kaikenlainen keinottelu, joka siihen liittyi, sen lopputulos ja se, miten se hoidettiin ja kuka siitä maksoi, eli veronmaksajat itse, niin kuin tänään täällä keskustelimme.

Tämän toteaminen on tietysti helppoa, mutta sitä ei pidä myöskään kieltää. Mutta se on ongelmallista, miten tämä asia saadaan järjestykseen. Tietenkään millään tuomareiden erottamisella sitä ei saada järjestykseen, vaan ihmisten luottamuksen uudelleen voittaminen on todella varsin pitkälti tämän talon ja lainsäädännön käytännön ongelma. Varmasti suomalainen tuomarikunta kaiken kaikkiaan ansaitsee kunnioituksen ja he hoitavat työnsä hyvin. Sellaisiakin ongelmia on, mitä esimerkiksi konkurssioikeudenkäynteihin liittyy, että niissä on mukana asianajajat, jotka ovat itse aikaisemmin varsin läheltä seuranneet ja olleet sidoksissa asianomaisten yritysten toimintaan. Nämä ovat sellaisia yksityiskohtia, joihin pitäisi saada muutos.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Ottamatta kantaa yksittäisiin tapauksiin on kyllä todettava, että luottamus korkeimpaan oikeuteen on merkittävästi huonontunut. Ehkä se on heikentynyt myös oikeuskanslerin virastoonkin nähden. Jos jossakin muussa maassa olisi tapahtunut samat asiat kuin Suomessa korkeimmassa oikeudessa, olisi viraston päällikkö itse eronnut. Ei työpaikan päällikkö voi mennä muodollisuuksien taakse, jos ei ole hoitanut esimiestehtävänsä. Tähän on ilmeisesti yhtenä syynä korkeimman oikeuden jäsenten valintamenettely. Nimitystapaa tulisi kiireesti muuttaa, siitä hän on hyvä lakialoitakin olemassa.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! On selvää, että oikeuslaitoksen luottamus kansalaisten

keskuudessa on kärsinyt viime aikoina erittäin paljon ja luottamus on rehellisesti sanottuna tänä päivänä riittämätön. Sen vuoksi luottamuksen palauttamiseksi on tehtävä selvästi jotakin ja tämän jotakin täytyy olla hyvin konkreettista, vahvaa ja perusteltua.

Yhdyn siihen, mitä ed. Olin muistaakseni toisille, että tässä kertomuksessa ei ole riittävästi sellaisia visioita, millä tavalla pitäisi vastaisuudessa menetellä. Sen vuoksi näenkin tärkeänä, että ryhdytään kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin, että nuo visiot, kuvat siitä, mitä tulevaisuudessa pitäisi tehdä, selkenevät.

Nyt on noussut esille kysymys siitä, ettei korkeimman oikeuden presidentillä olisi riittäviä valtuuksia virastonsa johtamiseen, koska tuomarit ovat erottamattomia. En ymmärrä tätä käsitystä, koska tuomarien erottamattomuus on kokonaan eri asia kuin heidän virkatehtäviinsä muutoin liittyvät velvollisuudet. Ymmärrän niin, että myös korkeimman oikeuden tuomarit ovat samalla tavalla virkamieslain alaisia kuin muutkin virkamiehet ja että työnjohto- ja esimiestehtävät hoituvat myös korkeimmassa oikeudessa samalla tavalla kuin muuallakin hallinnossa. Virkamieslaki koskee samalla tavalla tuomareita.

Sen vuoksi ihmettelen suuresti presidentti Heinosen kantaa siitä, että me emme ota huomioon oikeuskanslerin välimieskannanottoa ja hänen vahvaa huomautustaan. On ilman muuta selvää, että korkein oikeus on tällainen sisään lämpiävä, sanoisin jopa niin vahvasti, että omahyväinen ja suorastaan kopea. Minulla on lehtikirjoitus, jossa oikeusneuvos Mikko Tulokas kirjoittaa perin härkisti välimiestehtävistä. Hän ei näe korkeimman oikeuden jäsenten toimimisessa välimiesoikeuden jäsenenä mitään ongelmaa. Palkkiot, jotka ovat joskus ylittäneet korkeimman oikeuden jäsenen vuosipalkan jopa moninkertaisesti, eivät Tulokkaan mukaan ole ongelma kuin sivullisille.

Jos välimiespalkkiot, jotka siis voivat vuositolulla nousta kaksin- tai kolminkertaisiksi virasta saatavaan palkkaan verrattuna, maksetaan työstä, niin kaiken järjen mukaan työ vaatii niin paljon voimavaroja, että se ei voi olla vaikuttamatta päätoimen hoitamiseen. Jos sen sijaan palkkiot maksetaan jostakin muusta, niin se herättää ainakin sellaisia eettisiä kysymyksiä, joitten suhteen yksikään veronmaksaja ei voi olla sivullinen.

Kaiken kaikkiaan korkeimman oikeuden sisällä täytyy tapahtua rajuja muutoksia, muutoin

luottamus ei yksinkertaisesti palaudu ja nämä muutokset näkisin sellaisiksi, että niin korkeimman oikeuden presidentin kuin myös useitten jäsenten tulee itse tehdä johtopäätöksensä.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Parikin asiaa vielä.

Ensinnäkin ed. Virtanen arvosteli ministeri Häkämistä. Sanon suoraan, että en ole eduskunnassa ollessani tavannut niin selkeäsanaista ja johdonmukaista ministeriä kuin ministeri Häkämies on. Hän sanoo asiat selkeästi, pysyy niiden takana ja sillä siisti. Tämä on minun käsitykseni hänestä ja tämä ei tästä asiasta muutu.

Mitä tulee lehdistöön, niin kyllähän se joskus tietysti lyö yli, mutta jos ei suomalaista lehdistöä olisi ollut tässä yhteiskunnassa moraalinvartijana, niin moni kekkeruus olisi päässyt omasta vastuustaan ilman minkäänlaisia seurauksia. Minä kyllä annan suuren arvon lehdistölle siinä mielessä, että sillä on valtaa ja se uskaltaa puuttua sellaisiinkin asioihin, joihin poliitikot, tuomarit sun muut eivät uskalla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 107/1997 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. E l o : Rouva puhemies! Kysymyksessä on Euroopan neuvostossa laadittu puiteyleissopimus, joka koskee kansallisten vähemmistöjen asemaa. Niin kuin me suomalaiset voimme ehkä yleinä sanoa, niin Suomessa meillä ei ole ongelmia vähemmistöjen aseman suhteen. Itse asiassa olen havainnut Euroopan neuvostossa toimiesani, että Suomea pidetään monessa suhteessa aivan mallimaana mitä vähemmistöjen oikeuksiin tulee.

Kuitenkin olen myös havainnut sen, että erityisesti entisissä sosialistisissa maissa on suuria vähemmistöongelmia, lähes kaikissa näissä

maissa. Tiedämme esimerkiksi kiistan, joka on naapurimaassamme Virossa venäläisten asemasta, ja mainitsisin myös unkarilaisten aseman ainakin kahdessa valtiossa: Slovakiassa ja Romaniassa. Ilmeisesti Romaniassa on nyt päästy jonkinlaiseen edistykseen siitä, mikä koskee unkarilaisten asemaa, koska kaksi unkarilaista ministeriäkin on nyt Romanian hallituksessa.

Erityisesti haluaisin kuitenkin tässä yhteydessä mainita myös suomalaisten aseman Ruotsissa. Yllättävää kyllä suomalaisten asema Ruotsissa aiheuttaa ongelmia. Olen havainnut, että valtakunnan johto on ihan kiitettävällä tavalla puutunut kysymykseen. Haluaisin myös, rouva puhemies, tässä yhteydessä tyydytyksellä tervehtiä sitä tietoa, joka eilen tuli julkisuuteen, jonka mukaan suomen kieli tulee saamaan virallisen vähemmistökielen aseman Ruotsissa. Ilmeisesti ilman tätä suomen kielen aseman tunnustamista Ruotsi ei voisi liittyä tähän puiteyleissopimukseen, jota nyt olemme käsittelemässä.

Ed. Malm merkitään läsnä olevaksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1998

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 100/1997 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 5)–9) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Sosiaali- ja terveysministeri **M ö n k ä r e :** Arvoisa puhemies! Keskityn puheenvuorossani budjetin keskeisiin asioihin sosiaali- ja terveys-toimen ja asuntotoimen osalta.

Ensi vuoden talousarvioesitys on tällä vuosikymmenellä ensimmäinen, jossa sosiaaliturvaan ei kohdisteta suuria säästöesityksiä. Tämä on tullut mahdolliseksi vain toteutettujen rakenteellisten uudistusten kautta. Sosiaaliturvan perusrakenne on säilynyt ja nyt voimme yhä enemmän

keskittyä laatutason parantamiseen ja kannustinväikutusten kehittämiseen.

Hallitus on sosiaalipoliittisia uudistuksia tehdessään painottanut sitä, että työ on parasta sosiaaliturvaa. Työttömien aktivointiin, työmarkkinakuntoisuuden lisäämiseen ja työelämässä olevien jaksamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Pitkään työttöminä olleiden omaehtoisen koulutuksen tukea parannetaan koulutusvakuutuksen avulla. Koulutusvakuutuksen ensimmäinen vaihe astui voimaan elokuun alussa ja nyt talousarvioesityksen mukaan toinen vaihe saatetaan voimaan ensi vuoden alussa. Hallituksen esitys laiksi työttömän koulutuspäivärahasta annetaan budjettilakien aikataulussa ja talousarvioesityksessä rahaa tähän on varattu 300 miljoonaa markkaa.

Aktiiviväestön varhaiskuntoutukseen kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Tavoitteena on ehkäistä ennenaikaista eläkkeelle siirtymistä. Tässä työterveyshuollolla on keskeinen rooli valvoa työoloja ja kiinnittää huomiota niin henkeen kuin fyysiseenkin työsuojeluun.

Suomen itsenäisyyden 80-vuotisjuhlavuoden kunniaksi talousarvioesitys sisältää tämän vuoden budjetin tavoin veteraanipaketin. Tässä päätavoite on vanhenevan veteraaniväestön itsenäisen selviytymisen tukeminen. Kuntoutus ja asumisen tukeminen ovat painopisteinä. Veteraanien kuntoutusmäärärahaa nostetaan. Kolmivuotiseen kuntoutuksen kehittämisprojektiin varataan 10 miljoonaa markkaa. Veteraanien hammashuollon uudistus toteutetaan siten, että sairausvakuutuksen piiriin tulevat myös proteesien teknisen työn kustannukset, joista korvaustaso on 50 prosenttia.

Sotainvalidien ja -veteraanien asuntojen korjaamiseen tulee edelleen 17 miljoonaa markkaa ensi vuonnakin. Ulkomaalaisten vapaaehtoisten, lähinnä Virossa asuvien veteraanien rintamavastusta jatketaan. Sotainvalidien puolisoiden ja sotalleskien kuntoutukseen osoitetaan kaikkiaan 13,1 miljoonaa, joka on enemmän kuin tänä vuonna. Lievämammaisten sotainvalidien oikeus vuosittaiseen kuntoutukseen vaikuttaa koko painollaan ensi vuonna.

Kaiken kaikkiaan tämän vuoden budjetissa lisäpanostus sotainvalidien ja -veteraanien erityisetuksiin on 51 miljoonaa, ja kun lasketaan mukaan ensi vuoden esitykset, on hallitus päättänyt osoittaa sotainvalidien ja -veteraanien erityisettuuksien parantamiseen kahdessa talousarvioesityksessään yhteensä vuositasolla yli 100 miljoonan markan lisäpanostuksen.

Lisäksi tässä talousarvioesityksessä esitetään nyt ratkaisu eduskunnassa paljon esillä olleeseen ns. vuonna 1926 syntyneiden ja miinanraivaajien kysymykseen. Esitetään kuntoutusrahaa, joka on tarkoitettu miinanraivaajille, sotasairaaloissa työskennelleille ja muihin sotaan välittömästi liittyneiden tehtävien hoitoon osallistuneille henkilöille.

Talousarvioesitykseen sisältyy myös uudistuksia, jotka hidastavat sosiaalimenojen kasvua. Nämä muutokset ovat sellaisia, että niillä tuodaan selvästi esille etuuksien vakuutusmuotoisuus. Yrittäjien ja maatalousyrittäjien lakisääteisten maksujen laiminlyönti tulee alentamaan johdonmukaisesti heidän etuuttaan. Näiden ryhmien eläkekustannuksia ei enää voida siirtää aikaisemmassa määrin yhteiskunnan vastuulle.

Lähetekeskustelussa on ollut hyvin monessa puheenvuorossa esillä asuntorakentaminen, ja muutaman ajatuksen sanon budjetin asuntorakentamisen linjasta. En puutu nyt valtion rahoittamaan koulujen, terveydenhuollon ja muuhun tällaiseen rakentamiseen, vaan puhun nyt Asuntorahaston rahoittamasta asuntotuotannosta.

Meillä Suomessahan asuntomarkkinoilla on tyypillistä ollut suuri hintojen ja tuotannon vaihtelu vuosittain. Hallitus pyrkii nyt omalla toiminnallaan edistämään vakautta ja sillä tavalla markkinoiden toimivuutta. Tänä vuonna valmistuu noin 19 000 arava- ja korkotukilainoitettua asuntoa, ja ne tasapainottavat osaltaan asuntomarkkinoita. Valtion tukemien asuntojen tarjonta jarruttaa vanhojen omistusasuntojen markkinoiden ylikuumenemista sekä hintojen ja vuokrien nousua.

Asuntorakentamisen tukemisella hallitus pyrkii osaltaan myös parantamaan työllisyystilannetta, mikä on edelleen tarpeen. Vuodelle 1998 esitettävällä valtion rahoituksella ja tuella asuntorakentamiseen arvioidaan saatavan aikaan noin 9 700 miljoonan markan investoinnit, jotka työllistävät vuositasona yhteensä lähes 55 000 henkilöä. Näistä 31 000 työllistyy rakennustyömailla.

Vapaarahoitteinen tuotanto on elpymässä. Se lisää omistusasuntojen tarjontaa. Tämän vuoksi on ollut perusteltua alentaa valtion tukeman asuntotuotannon määrää vaarantamatta kokonaistuotannon toteutumista. Vuokra-asuntojen kysyntä on kuitenkin jatkuva ja kasvaa jatkuvasti. Se näkyy pidentyneinä vuokra-asuntojonoina. Hallitus on budjettiesityksessään lähtenyt siitä, että erityisesti tuetaan valtion tuella siis vuokra- ja asumisoikeusasuntojen rakentamista

ja painopistettä siirretään selkeästi aravatuotantoon.

Maan eri osissa asuntotuotannon tarve vaihtelee. Sisäinen muuttoliike, perhekuntien kasvu, nuorten itsenäistyminen vaikuttavat hyvin paljon siihen, että asutuskeskuksissa ja pääkaupunkiseudulla on puutetta kohtuuhintaisista vuokra-asunnoista. Nyt ei olekaan olennaista se, onko tuotannon määrä suurempi vai pienempi. Tärkeää on se, minne asunnot rakennetaan. Siksi hallitus edellyttää, että valtion tuki kohdennetaan vain sellaisille alueille, joilla on kohtuuhintaisten asuntojen tarvetta ja kysyntää. Vuokra-asuntomarkkinoiden tasapainon säilyttämiseksi valtio tukee edelleen tuntuvasti nimenomaan vuokra-asuntojen rakentamista kasvukeskuksissa.

Edelleen tuetaan voimakkaasti asuntojen perusrantamisen lainoitusta. Sen merkitys kasvaa asuntokannan ikääntyessä. Aravalainoituksella ja korkotukilainoituksella arvioidaan perusrantattavan yhteensä 20 000 asuntoa ensi vuonna. Lainoitus suuntautuu pääosin vuokra-asuntojen korjaamiseen, jolloin vuokra-asunnot pysyvät kunnoltaan hyvinä ja sillä tavalla jatkuvalla korjaamisella saadaan myös asumiskustannukset kohtuullisiksi.

Lähiöprojektit ja niiden kehittämistyö ovat turvatut, ja niiden tavoitteena on nimenomaan lähiöiden kokonaisvaltainen korjaaminen ja parantaminen.

Arava- ja korkotukilainoihin vuonna 1998 osoitettavien uusien valtuuksien yhteismäärä on 7 500 miljoonaa markkaa, joista 1 500 miljoonan markan erän käyttämisestä hallitus päättää erikseen ensi vuoden elokuussa. Tällä tavoin on tarkoitus pitää suhdanne- ja hintakehitys kurissa, mikä tässä suhdannetilanteessa ja erityisesti Emu huomioon ottaen on tärkeää, mutta me seuraamme tilannetta rakennussektorilla. Nythän on esitetty erilaisia arvioita siitä, miten vapaarahoitteinen tuotanto lähtee liikkeelle. Jos näyttää siltä, että joku erityinen taantuma siinä suhteessa olisi edessä, niin tietenkin siihen tulee reagoida, ja ainakin asuntoministerinä aion siinä tilanteessa reagoida jo aiemmin kuin ensi vuoden elokuussa. Tärkeintä on nyt se, ja siihen myös itse uskon, että hintakehitys voidaan yhteistyössä eri tahojen kanssa pitää hallinnassa, ja tarvittaessa toimenpiteisiin on ryhdyttävä.

Korjausavustuksiin on riittävästi rahaa, 250 miljoonaa markkaa, ja avustuksia on tarkoitus edelleen myöntää lähinnä vanhusten ja vammaisten asuntojen ja asunto-osakeyhtiöalojen kor-

jauksiin. Erittäin tärkeänä kohteena ovat hissit. Aravataloissa siis voi saada jopa 50 prosenttia avustusta hissin rakentamiseen. Terveyshaittojen poistamista ja palvelurakenteen muutosta edistäviä korjauksia tuetaan erityisesti. Nämä korjausavustukset ja muut asuntotoimen avustukset siirretään maksettaviksi Valtion asuntorahaston varoista.

Ihan lyhyesti muutama sana vielä asumistuesta. Asumistuki on tarveharkintaisimpana tukimuotona yksi tehokkaimmista asuntopolitiikan keinoista vaikuttaa ihmisten asumismenoihin ja asumistasoon. Itse olen tietysti erittäin iloinen siitä, että tässä talousarvioesityksessä ehdotetaan asumistukijärjestelmän kehittämistä merkittäväällä tavalla aiempaa kattavammaksi. Asumistuen perusteita parannetaan niin, että asumismenoihin annettavan toimeentulotuen tarve vähenee huomattavasti ja työhönmenon kannattavuus lisääntyy. Nyt esimerkiksi yksin asuva asumistuensaaja voi ansaita jopa 1 400 markkaa kuukaudessa aiempaa enemmän asumistuen pienentymättä. Rahaa asumistukimäärärahaan lisätään ensi vuonna 300 miljoonaa markkaa ja vuositasolla 600 miljoonaa markkaa seuraavana vuonna. Asumistuen uudistus on selvitysmies Pentti Arajärven esityksen mukainen.

Lopuksi haluan todeta, että näissä muuttuvissa olosuhteissa asuntotoimen budjettiesitystä voidaan pitää sekä asunto- että suhdannepoliittisesti tasapainoisena ja perusteltuna. Mielestäni budjettiesitys antaa hyvät mahdollisuudet vaikuttaa vuokra-asuntotilanteeseen, josta itse olen kantanut erityistä huolta.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Mönkäre totesi, että asumistukea tullaan kehittämään, mutta sitten on yhteensovitus, jolla toimeentulotukea leikataan. On vähän epäselvää, miten kohdellaan niitä ihmisiä, jotka eivät saa asumistukea. Leikattaanko näiltä toimeentulotukea matalammaksi? Tämä tuntuu aika hassulta hommelilta: Viimesijaista elämisen turvaa rajoitetaan ja pienennetään. Lisäksi on tarkoitus lapsikorotuksista — tai mikä tämä nimeltään onkin — toimeentulotuessa tekstin mukaan myös pienentää. Se ei tunnu sosiaaliselta. Haluan vain tietää, mihin semmoinen ajattelu perustuu, kun hinnat kuitenkin nousevat, että ihmisten elinmahdollisuuksia vedetään alaspäin ja sitä viimesijaista turvaa, mikä tällä hetkellä käsitykseni mukaan on hyvinkin valvottua — kaikki nippelit ja nappelit laskeaan, mitä saa ja mitä ei — vedetään alaspäin.

Isompi juttu asuntorahoituksen puolella on, jotta missään tapauksessa vähennys ei saa kohdentua semmoiselle alueelle kuin esimerkiksi Itä-Suomi, missä ei kuumenemista ole asuntotuotannon osalta. Sinne ei ainakaan saa kohdentaa niitä toimenpiteitä, mitä on aiottu tehdä. Taitaa kuu-lua kyllä ympäristöministeriön hallinnonalalle, vai onko tämä ministeri Mönkäre aluetta, en tarkkaan tunne sitä asiaa.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri totesi, että vuoden 1998 budjetissa ei ole enää merkittäviä leikkauksia sosiaaliturvaan, ja hallituskaudella on säästetty rakenteellisilta sosiaaliturvan muutoksilta. Haluan kuitenkin palauttaa mieliin, että todella merkittäviä rakenteellisia muutoksia on tehty edellisinä vuosina tämän hallituksen aikana.

Esimerkiksi kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus, joka vie eläkeläisiltä yli 2 miljardia markkaa vuoteen 2000 mennessä ja siitäkin eteenpäin aina vain joka vuosi lisää, on kova rakenteellinen muutos, ja yhä enemmän tyytymättömyyttä eläkeläisten piiristä kohdistuu siihen, että kun he ovat maksaneet aikanaan kansaneläkevakuutusmaksua, he eivät kansaneläkkeen pohjaosaa enää saa.

Toisaalta sairausvakuutuksen minimipäivärahan poisto on myöskin selvä rakenteellinen iso muutos. Monissa tapauksissa kaikkein eniten tarpeessa olevat ihmiset ovat jääneet ilman päivärahaa.

Mielestäni hallituksen linja on kaiken aikiaan tuloeroja kasvattava, ja tämä johtuu siitä, että tulonsiirrot, erityisesti perusturvan tulonsiirrot, eivät kasva ja toisaalta suurituloisten verohelpotukset ja muu palkannousu antaa heille lisää käyttövaraa. Tässä suhteessa tämän hallituksen linja poikkeaa edellisestä, kun monissa tutkimuksissa on todettu, että tuloerot pysyivät ihmeen tasaisina vuoteen 1995 saakka.

Veteraanipaketista olen iloinen, että se toteutetaan. Edellisen hallituksen aikana 1992 toteutettiin kertaheitolla tämä 100 miljoonan markan kokoinen veteraanipaketti, ja on aivan paikallaan, että tällainen kunnioitus veteraaneille tässä budjetissa on.

Ed. M. P o h j o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta valtion tukeman asuntorakentamisen vähyys — eli siihen kohdistuneet leikkaukset — on tämän budjetin heikoin kohta. Tiedän, että ministeri Mönkäre on taistelut näitten asioiden puolesta kuin leijona mutta

on joutunut taipumaan. Vaikka hän sanoi puheessaan, että erityisesti tuetaan vuokra-asuntorakentamista, näinhän ei tapahdu, koska leikkaukset ovat noin 6 000—7 000 asuntoa. Tämä budjetti ei ota huomioon sitä, että muuttoliike pääkaupunkiseudulle on noin 120 000 ihmistä, kun se koko maassa 1996 oli 236 000. Se on kumouksellinen määrä. Vuokra-asuntojonoissa on tällä hetkellä noin 80 000 ihmistä ja asuntoja vailla 200 000. Tämä leikkaus ei ole myöskään suhdannepoliittisesti perusteltu. Sitä osoittavat kaikki tutkimukset, viimeksi Etlan tutkimus.

Rakennusallalla on edelleen 20 prosenttia rakennustyömiehistä työttöminä. Me voimme hyvin lisätä asuntorakentamista, ja kun otetaan huomioon se, että vuokra-asuntojen puute on keskeinen este työvoiman liikkuvuudelle ja että rakennusmies työllistää keskimäärin kaksi kolme muuta, tällä on erittäin suuri työllisyyspoliittinen vaikutus.

Valtion tulisi ehdottomasti lisäbudjetissa taikka työmarkkinaratkaisun yhteydessä palata tähän kysymykseen ja kerta kaikkiaan tuplata valtion tukema asuntorakentaminen, eritoten kun ne ihmiset, jotka tarvitsevat valtion tukemaa asuntoa, eivät kykene useinkaan hankkimaan asuntoa vapailta markkinoilta.

Ed. Rajamäki merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En toki halua vähätellä millään tavalla ministeri Mönkäreelle esille tuomaa 1926 syntyneiden ja miinanraivaajien tukipakettia, joka koostuu kuntoutuksesta, mutta ministerikin varmasti näiden vuosien jälkeen tietää sen, että tämä ei ole sitä, mitä 1926 syntyneet sitkeästi ovat halunneet. He olisivat halunneet rintamatunnusta vaikka ei markkaakaan siihen rahaa. Sama poru — ehkä on vähän rumasti sanottu että ”poru” — jatkuu siitä huolimatta, vaikka sinne jokin kuntoutusmääräraha, joka jäi määrällisesti vähän epäselväksi, tulee. Kyllä tämä kirjallisten kysymysten aiheena, arvoisa ministeri, säilyy tulevaisuudessa, vuonna 1926 syntyneet ja miinanraivaajat, juuri siitä syystä, minkä asken mainitsin.

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän, että ministeri katsoi asiaa paljolti myös asuntopolitiikan osalta, nimenomaan asuntopolitiikasta talouspolitiikka

lähtökohtana. Mutta näen, että asuntotuotantoa ja peruskorjausta pitäisi katsella voimakkaasti nimenomaan asuntopolitiittista puolta painottaen. Tämän voimakkaan muuttoliikkeen ohella, mikä nyt on menossa, paineita on antanut myös se, että muutaman vuoden aikana vuokra- ja asumisoikeusasuntoja on koko ajan valmistunut erittäin vähän. Toisaalta on tietysti tullut vapailta markkinoilta vuokra-asuntoja, mutta kuitenkin samanaikaisesti, kun nuoret esimerkiksi eivät voineet itsenäistyä, paineet eivät olleet niin suuria. Nyt paineet ovat erittäin kovat myös näiden vuosien kasautuman takia.

Kun puhutaan siitä, että hinnat nousevat ja alkaa olla ylikysyntää, siinä muistuttaisin siitä asiasta, että esimerkiksi tämän kesän osalta rakentamisen aloituksia ja peruskorjauksia on tavallaan kasautunut yhteen, millä on voinut olla näitä vaikutuksia, mutta ne ovat kuitenkin ehkä hyvin nopeasti purkautumassa.

Mitä taas tulee vapaarahoitteisuuteen, Rakennustyöväen Keskusliiton arvio on 12 500. Niistä olisi 7 000 omakotitaloja, mikä tavallaan siihen volyymiin vaikuttaa. Usein nämä eivät ole pääosin rakentumassa edes pahimmille kysyntäpaikkakunnille.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, täyttääkö tämä puheenvuoro vastaustuokseen vaatimukset, kun minulla ei ole hampaankolossa mitään moitteita ministeri Mönkäreelle, mutta en huomannut, että hän olisi ehtinyt puheenvuorossaan mainita erään tärkeän yksityiskohdan, joka nyt toteutuu tässä hallituksen esityksessä, mikäli eduskunta sen hyväksyy, ja jota kymmenettuhannet kansalaiset ovat pitkään odottaneet. Sähän on omaishoitajille nyt vihdoin myönnettävä yhden vuorokauden vapaa-aika kuukautta kohden.

On hienoa todeta, että ministeri Mönkäre on saanut nykyisen valtiovarainministeri Niinistön vakuuttuneeksi siitä, mistä edellisen hallituksen ministerit eivät saaneet edellistä valtiovarainministeriä vakuuttuneeksi, että tämä on säästö päätös. Tämä säästää laitoshoidokuluja ja ennen kaikkea tämä on erittäin inhimillinen asia niitä kansalaisia kohtaan, jotka tätä ovat kauan odottaneet.

Sen verran historiasta, että kun vuoden 94 talousarvioesitys annettiin eduskunnalle, niin siellähän oli tämä esitys sekä perusteluissa että myös ns. pitkällä svol-momentilla. Mutta ennen kuin tämä kirja meni painoon ja se tuli eduskun-

taan jaettavaksi, valtiovarainministeri, vai olivatko asialla silloin nämä usein mainitut virkahenkilöt, onnistui tämän määrärahan poistamaan budjetista, mutta perustelut jäivät tuon ministeriön pääluokan perusteluihin. Eduskunnalla oli sitten pientä vaivaa valtiovarainvaliokunnan jaostossa siitä, että saatiin budjetti kuitenkin sellaisena ulos, kuin se oli kirjoitettu. Silloin tämä oli vähällä onnistua ja nyt se onnistuu. Olkaamme yhdessä tästä yhdestä yksityiskohdasta iloisia!

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Mönkäre on puheenvuorossa oli varsin monta hyvää asiaa. Aloitan hyvistä asioista, veteraanipaketista. Siinä todettiin monta varsin positiivista eteenpäinmenoa, mutta painottaisin sitä ongelmaa, mikä liittyy edelleenkin nimenomaan sotainvalidien asemaan. Haitta-asteen nostaminen on edelleenkin erittäin hidasta, byrokraattista, vaikeata ja usein tuloksetonta. Näin ollen tämä asia, heidän mahdollisuutensa saada tiettyjä palveluja, ennen muuta kuntoutuspalveluja tulisi ilmeisesti sitoa suoraan ikään ja ikääntymiseen.

Viittaan myös siihen, että meillä on varsin kummallinen laki voimassa eli sellainen, joka toteaa, että jos sotavamma kerran on hylätty ja se hylätään, sitä ei enää ennen viiden vuoden kulumista voida ottaa uudelleen käsittelyyn. Pitää siis odottaa viisi vuotta.

Toteaisin vielä asuntopuoleen, niin kuin ed. M. Pohjola ja muut ovat todenneet, ed. Kautto, että se on todella ongelmallinen asia. Nyt on vähennetty aravamäärärahoja. Kuitenkin nimenomaan vuokrat ovat ylikuumentuneet ja ne ovat siinä tasossa, joka on monille ihmisille täysin mahdoton, etenkin täällä pääkaupunkiseudulla. Näin ollen nimenomaan työllisyyskin huomioiden todella tämän budjetin huonoja puolia on näiden määrärahojen vähentäminen.

Ed. K o i s t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin olen omalta osaltani hyvin iloinen niistä myönteisistä asioista, mitä ministeri Mönkäre on osalta on ensi vuoden budjettiin saatu. Veteraanipaketti on minusta oikean suuntainen. Kun ajatellaan veteraanien keskiikää, joka on korkea, ne kohteet ovat oikein.

Pariin asiaan haluaisin puuttua. Erittäin hyvä asia on hammasteknisen työn kustannusten saaminen sinne, niiden korvaus. Haluaisin lähettää vain toivomuksen tai terveiset, kun laki sitten on käsitelty ja ohjeistusta tehdään. Olen useampana

vuonna tehnyt pyynnöstä toivomus- ja raha-asia-aloitteita siitä, että teknisen työn kustannuksia ohjattaisiin vähävaraisille. On hyvin paljon veteraaneja, jotka eivät kykene saamaan minkäänlaista hoitoa ja korjausta, irtoproteetikkaa nimenomaan. Tämä toivomuksena.

Myös kiitos ministeri Mönkäreelle vuonna 1926 syntyneiden asiasta. Se nippu on aika paksu niitä papereita, jotka näinä kymmenenä vuotena ovat kertyneet. Miinanraivaajat saivat jonkinlaisen tunnuksen. Kuntoutus on hyvä asia vuonna 1926 syntyneille, mutta aivan varmasti, kuten ed. Aittoniemi sanoi, näitä kysymyksiä joudutaan tekemään. Vuonna 1926 syntyneet ovat pyytäneet myös jonkinlaista tunnusta, näkyvää tunnusta. Se on aika tärkeä noille vanhoille miehille. Sen ei tarvitse olla tammenlehvä, jokin muukin tunnus käy, että heidätkin huomioidaan.

Ed. M. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kahteen seikkaan haluan kiinnittää huomiota.

Ministeri Mönkäre oli tyytyväinen asumistukimuutoksista. Henkilökohtaisesti ja oman ammattitaitustani perusteella en ole tyytyväinen asumistukimuutoksiin, koska tiedän, että asumistukijärjestelmä on se systeemi, joka kaikkein eniten vuotaa. Asumistuen kautta huomioidaan suuret vuokratkustannukset, samaten aika suuret neliöt ja kun me sitä kautta laitamme rahaa asumistukeen, se voi mennä ihan muuhun kuin on ajateltukaan, koska vuokratasot ovat viime vuosien aikana nousseet noin 3,2 prosenttia vuositasona. Toimeentulotuen leikkaus tai omavastuun 7 prosentin sisällyttäminen tarkoittaa sitä, että leikkaamme kaikilta toimeentulotukiasiakkailta 7 prosenttia kokonaisasumiskustannuksista ja sen lisäksi olemme leikkaamassa myös niin sanottua lapsinormia tietyissä tapauksissa. Tämä leikkaus tekee useita satoja markkoja kuukaudessa toimeentulotukiperheen talouteen.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Mönkäre totesi, että asuntobudjetti on tasapainossa sekä asuntopoliittisesti että suhdannepoliittisesti. Asian voi tuki nähdä toisinkin.

Asuntobudjetti merkitsee vähennystä 10 000 asunnon verran ensi vuoden tuotantoon. Siitä puuttuu sellainen pitkäjänteisyys, jota asuntopoliitikassa tarvitaan. Ymmärrän niin, että muutokset ovat tulleet ministerillekin yllätyksenä ed. Alarannankin mainitsemista lähteistä valtiovarainministeriön taholta. Ongelmanahan on ara-

vavuokra-asuntojen niukkuus. Lienee noin 2 500 asuntoa tällä hetkellä tyhjinä, hakijoita runsas 80 000. Edelleen ongelmana on pieni- ja keskituloisten asunnontarve, sen tyydyttäminen, mutta peruskysymys on varmasti tässä kokonaisuudessaankin hallituksen talouspolitiikan ja alueellisen kehittämisen linja.

Meidän pitäisi saada tasapainoisempi alueellinen kehittäminen niin, ettei tarvitsisi rakentaa Suomea kahteen kertaan nyt taas lähivuosina, niin kuin maaherra Pirjo Ala-Kapee tuntui myös pelänneen tämän kehityksen, muuttoliikkeen, tuovan tullessaan. Tärkeitä ovat alueellisetkin näkökohdat ja se, että käytettäisiin olemassa olevia asuntoja ja palveluja mahdollisimman pitkään, niitä peruskorjattaisiin ja parannettaisiin näin työllisyyttä ja sitä kautta myös valtion tuloja. 10 prosentin avustus merkitsee valtiolle nettotuloa asuntojen perusparannuksen kautta.

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Mönkäre totesi puheenvuorossaan, että viime sotien aikana Virosta tulleet vapaaehtoiset kuntoutukseen on varattu myös ensi vuodelle määräraha. Tämä on hyvä asia.

Olen kuitenkin kuullut Virossa päin sellaisen viestin, että kuntoutukseen eivät pääse läheskään kaikki Virossa tulleet vapaaehtoiset, vaan ns. tarveharkintaa käytetään kuntoutettavien valinnassa. Monet kokevat sen jopa loukkaavana. Eikö tässä ole kysymys sellaisesta kunniavelasta, jonka maksussa sen enempää Suomessa kuin Virossakaan ei pitäisi käyttää tarveharkintaa, vaan ulottaa se kaikille kuntoutuksen tarpeessa oleville veteraaneille?

Ed. Lindqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Mönkäre toi erittäin hyviä asioita omalta sektoriltaan esille puheenvuorossaan, mutta valitettavasti budjetin sisällä on sisäänrakennettuina myös erittäin huonoja asioita tavallisten kuntalaisten peruspalveluiden kannalta. Valtionosuusleikkaukset, yhteisöveron leikkaukset, jotka kohdistuvat nyt hyvin tasapuolisesti kansalaisiin, vaikeuttavat suuren työttömyyden kunnissa tavallisten peruspalveluiden järjestämistä. Jos ajatellaan vaikka Lahden kaupunkia, jossa talous on monien leikkausten ja työttömyyden takia noin 100 miljoonaa markkaa alijäämäinen, niin kaikki tiedämme, että kun sosiaali- ja terveydenhuollon puolella on suurin menoerä, niin henkilöstöön kohdistuu jälleen kerran pakosta säästötoimia. Nyt jo on ollut

vaikeuksia järjestää perusterveydenhuolto, leikkaukset ovat kohtuuttomia ja vanhustenhuolto alkaa olla todella suuri ongelma.

Juuri näistä asioista toivoisin, että työministeriön kanssa käytäisiin laajaa keskustelua, onko enää järkeä siinä, että meillä on 17 miljardia markkaa nyt varattuna työttömyyden hoitoon ja toisesta päästä meillä tehdään lisää työttömiä. Eikö näitä voi budjetin sisäisesti katsoa, missä on todella suuret, vaikean rakennemuutoksen kourissa olevat kunnat, ja sisäisesti katsoa, ettei leikata silloin niistä sektoreista, missä tiedetään sen varmasti tuovan lisää työttömiä?

Ed. Lämås (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta löytyy kyllä ihan myönteisiä kohtia, mutta myös sellaisia, joista ei voi olla hyvillään. Ministeri kosketteli jonkin verran myös viljelijäväestön sosiaaliturvaa, ja minusta on valitettavaa, että siellä vielä tällainen hienoinen leikkauslinja jatkuu. Siellä nyt otettiin rahaa pois tapaturmavakuutuksesta eli vakuutuksen perusteita heikennettiin. Säästö on varsin marginaalinen, varsin pieni kaiken kaikkiaan. Kuitenkin se tilata-solla tulee aiheuttamaan ongelmia.

Minusta olisi ollut hyvin toivottavaa, että tässä budjetissa olisi päästy jo viljelijäväestöön kohdistuvassa sosiaaliturvassa kehittämisen linjalle. Viitataan viljelijöitten lomaoikeuteen. Olisi ollut toivottavaa, että olisi lisätty yhdellä päivällä viljelijöitten lomaoikeutta. Perustelen tämän sillä, että kun lomittettavien määrä vähenee, niin sieltä syntyy säästöä ja laskelmien mukaan juuri sen verran, jonka tulee tämä yksi lisäpäivä maksamaan, eli uutta rahaa ei juurikaan olisi tarvittu. Tämä olisi ollut erittäin edullista työllistämistä. On arvioitu, että yhden päivän lomaoikeuden lisäämisellä olisi pystytty turvaamaan noin 200 lomittajan työpaikka. Minulla on sellainen kuva, että näin edullista työllistämistä ei oikeastaan muilta lohkoilta löydy.

Sosiaali- ja terveysministeri Mönkäre: Arvoisa puhemies! Asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovittaminen on ollut varmasti hankalin asia tässä sosiaali- ja terveysministeriön budjettiesityksessä, nimenomaan toimeentulotuen osalta. Tämähän on lähtenyt siitä kannustineloukkutyöryhmän ajatuksesta, että ihmisillä pitää olla jonkinlainen tietoisuus siitä, miten omat asumiskustannukset muodostuvat. Kun tässä nyt asumisen omavastuun sijoittamisesta toimeentulotuen perusosaan on esitys 7 prosent-

tia, niin vaihteluvälillä oli 5—20 prosenttia, eli siinä mielessä nyt on saatu kompromissi aikaiseksi.

Kun kysytään, keitä ovat sellaiset, jotka saavat pysyvästi toimeentulotukea mutta eivät asumistukea, niin minusta sitä täytyy pohtia hyvin tarkkaan. Ensinnäkään toimeentulotukea, viimesijaista toimeentuloturvaa ei ole tarkoitettu pysyväksi. On ihmisiä, jotka elävät hyvin pienellä kansaneläkkeellä, joilla ei ole minkäänlaista mahdollisuutta vaikuttaa omiin menoihinsa tai tuloihinsa mutta joilla ei ole asumismenoja, joihin he saisivat asumistukea. Mutta toimeentulotuen lainsäädäntö pitää tehdä sillä tavalla, niin kuin ymmärtääkseni on jo aiemmin valmisteluissa todettu, että sinne tulee se perälauta. Eli sellaisille ihmisille kuitenkin harkinnanvaraisesti annetaan toimeentulotuki.

Yhteensovittamisen keskeinen idea on se, että nyt kun työmarkkinat paranevat ja työpaikkoja on tarjolla, niin kannattaa ottaa vastaan työtä. Suurin osa yksinäisistä työmarkkinatuella elävistä, 90 prosenttia, joutuu turvautumaan tällä hetkellä toimeentulotukeen. Heidän tilanteensa on tällä hetkellä se, että jos he ottavat työtä vastaan, asumistuki leikkautuu. Koska he todennäköisesti saavat pienipalkkaisen työn, he joutuvat edelleen hakemaan toimeentulotukea. Tässä esityksessä heidän tilanteensa olennaisesti paranee. Jopa 1 400 markkaa kuukaudessa saa hankkia lisää, eli kun katto nyt on 1 500 markkaa, niin ensi vuonna saa ansaita 2 900, ennen kuin asumistukea alkaa leikkautua pois. Tämä on minusta ihan keskeinen asia.

Samoin jos lapsiperheissä on eletty työttömyysturvalla, kotihoidon tuella, niin tämän jälkeen työn vastaanottaminen tulee entistä kannattavammaksi. Tähän liittyvät sitten pienten lasten hoidon tukijärjestelmät, jotka tulivat voimaan tämän kesän aikana, ja edelleen se, mitä hallitus on päättänyt tehdä veroasioissa. Verohelpotukset hallituksen lausuman mukaan suunataan nyt pieni- ja keskituloisiin, mikä tulee omalta osaltaan lisäämään kannustinhelpotusta ja työn vastaanottamista.

Ed. Huuhtanen puuttui minusta menneen talven lumiin. Olemme väyksiin asti puhuneet täällä kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksista. Se on asia, joka on päätetty aikaisemmin. Se on toteutettu ihmisystävällisesti, ei sillä tavalla kertaheitolla kuin lapsiläisä ja kotihoidon tuen leikkaukset. Sanon taas kerran, että olisi varmaan pitänyt tehdä niin, että kansaneläkkeen pohjaosa olisi leikattu kerralla pois, koska se oli se säästö-

toimenpide, jolla eläkeläiset osallistuivat tämän maan talouden kuntoon saattamiseen. Lapsiperheet osallistuivat hyvin paljon, suhteessa ainakin yhtä suurilla säästöillä.

Mehän olemme nyt tekemässä sen, mitä ed. Huuhtanen on useita kertoja täällä vaatinut, eli alentamassa eläkeläisten ylimääristä sairausvakuutusmaksua, joka saatiin aikaan hänen ollessaan ministerinä. Hallitus on lausunut, että sitä alennetaan. Me olemme poistaneet jo aiemmin kansaneläkevakuutusmaksun, me olemme alkaneet tehdä indeksikorotuksia ja kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus tehdään niin, että aina seuraavana vuonna eläkkeestä käteenjäävä osa on vähintään yhtä paljon kuin edellisenä vuonna. Minusta tähän asiaan on ihan turha nyt palata. Me voimme sitten taas, kun se asia on täällä eduskunnassa, käydä tämän saman keskustelun, kun se lakina täällä taas syksyllä on.

Asuntotuotannon osalta täällä on käytetty useita puheenvuoroja, joissa ovat tulleet tietyt perusasiat esille. Nyt sanon edelleen, että valtio ei rakenna. Valtio luo edellytyksiä rakentamiselle. Vuodelle 1997 tehtiin 30 prosentin lisäys valtion tukemaan asuntotuotantoon työllisyys- ja suhdannepoliittisista syistä, koska vapaarahoitteinen tuotanto ei ollut lähtenyt liikkeelle ja työllisyyteen tarvittiin lisää panostusta. Ensi vuoden budjetissa palataan vain sille tasolle, joka oli edellisenä vuonna. Nyt on olennaista se, miten jatketaan siitä, mikä on vuoden 1999 linja. Silloin aion taistella, että tämä linja säilyy, kunhan me olemme nähneet ensi vuoden lukujen toteutumisen.

Tänä vuonna toteutuu asuntotuotannosta 75 prosenttia yhteiskunnan tuella. Se ei ole tervettä. 80-luvulla 25—30 prosenttia oli yhteiskunnan tukemaa asuntotuotantoa. Ensi vuonnakin yli 50 prosenttia on edelleen valtion tukemaa. Meidän pitää päästä oikeanlaiseen suhteeseen valtion tukeman ja vapaarahoitteisen tuotannon kesken.

Mitä tulee pääkaupunkiseudun asioihin, niin yli kaksi vuotta olen puhunut pääkaupunkiseudun kunnanjohtajille, että rakentakaa nyt kun valtion tuki on huipussaan, tehkää nyt, nyt ovat piikit auki. Erittäin nihkeästi on lähdetty liikkeelle. Nyt, vaikka tämä tilanne on ollut tiedossa ja meidän täytyy toimia näissä asioissa aina etupainotteisesti, kerrotaan, että nyt me rakentaisimme vaikka kuinka paljon. Mutta täytyy muistaa, että Asuntorahastossa ei ole oikean hintaisia pääkaupunkiseudun hankkeita hyllyllä yhtään. Siellä on liian kalliita hankkeita. Tässä on tietty välistä vetämisen meininki tällä hetkellä, ja mei-

dän pitää huolehtia siitä, että emme joudu samaan tilanteeseen kuin 1980-luvun lopulla, jolloin hinnat karkasivat käsistämme.

Valtiohan on asuntopolitiikassa tehnyt paljon muutakin kuin tukenut rakentamista. Onhan juuri saatu aikaan rajoituksista vapautuvien arava-asuntojen osalta hyvä lainsäädäntö, jonka eduskunta hyväksyi. Asumistukeen lisätään rahaa. Edelleen on verovähennysoikeus, on asptä, tehtiin asuntorahoituspaketti, valtiontakuiset lainat. Lainojakin haukuttiin ja todettiin, että asuntoministeri ei saanut aikaiseksi takkia, tuli vain tuluskukkaro. Nyt sanotaan, että juuri tuo valtiontakaus on tehnyt sen, että ihmiset uskaltaivat ottaa asuntolainaa.

Eli kyllä tässä täytyy vain alistua siihen, että asuntosektorilla ei koskaan pystytä tekemään riittävästi oikeita asioita. Se, että yrittää katsoa tulevaisuuteen, aiheuttaa suuren kritiikin markkinoilta, mutta minusta tässä pitää nyt rauhallisesti edetä nimenomaan pitemmällä tähtäimellä. Nyt leikattiin tämän vuoden huippu pois, mutta jatkoon pitää olla tasaista, ja tasaisestihan tämäkin siinä mielessä meni, että oli tiedossa, että näin tullaan tekemään.

Siirrytään sitten veteraaniasioihin. Vuonna 1926 syntyneet eli vuonna 1944 puolustusvoimain koulutuskeskuksissa palvelleet — tämä on heidän täsmällinen nimityksensä — toivovat rintamatunnusta. Sitä he eivät tule ainakaan sinä aikana saamaan, kun minä näitä esityksiä teen, koska se ei ole oikeudenmukaista. Rintamatunnus ei kuulu heille. Mutta heille kuuluu tunnustus valtiollan taholta siitä työstä, mitä he ovat tehneet.

Tässäkään esityksessä ei voida ottaa huomioon kaikkia niitä ihmisiä, jotka ovat sodan aikana joutuneet tekemään erittäin raskaita asioita. Saan kirjeitä naisilta, jotka ovat 12-vuotiaina joutuneet viemään evakkoon pikkusisariaan ja karjaa. He kysyvät, miksei valtiolta tunnusta heidän tekemäänsä työtä. Se oli totalitaarinen sota. Koko Suomen kansa osallistui tuohon sotaan, ja sen seurauksena on ollut erinomainen jälleenrakennuksen mahdollisuus. On rakennettu kuntien palvelujärjestelmä, joka on jokaisen suomalaisen oikeus, myös niiden, jotka sodan aikana tekivät raskaita tehtäviä. Heille kuuluu kunnallinen palvelujärjestelmä, sosiaali- ja terveydenhuolto. Sen lisäksi meillä on kansainvälisesti tarkastellen erittäin hyvät veteraanietuudet, joita on voitu lamankin aikana ja laman jälkeen lisätä.

Vielä Viron veteraaneista. Puhuin täällä ulko-

maalaisten vapaaehtoisten avustuksesta, joka on vähän eri asia kuin kuntoutusraha. Joka vuosi on erikseen päätetty maksaa kertakorvauksena ulkomaalaisille vapaaehtoisille vähän yli 2 000 markkaa, ja sitä jatketaan ensi vuodelle. Kuntoutus on vähän eri asia. En tiedä, onko ollut niin, että tuon avustuksen on voinut vaihtaa kuntoutusoikeuteen. Jos ei tule kuntoutukseen ja on rekisteröity ulkomaalaiseksi vapaaehtoiseksi, saa sen rahan joka tapauksessa. Se on ihan huomattava rahasumma varmasti vieläkin entisen Neuvostoliiton alueella eläville, joskaan emme ole summaa suurentaneet, vaan se on ollut viime vuosina sama.

Ed. Alaranta otti esille omaishoitajien vapaan ja kiitti minua siitä. Minusta siitä pitää kiittää ministeri Huttu-Juntusta, jonka toimialueeseen se kuuluu, ja tietysti valtiovarainministeri Niinistöä ja koko hallitusta, joka on tämän yksimielisesti hyväksynyt. Kaikki olemme sitä olleet päätämässä.

Ed. Tiusanen puhui lievävammaisten sotainvalidien kuntoutuksesta muistamatta sitä, että tämän vuoden veteraanipaketissa lievävammaisille sotainvalideille, siis niille joilla on alle 30 prosentin haaita-aste, tuli oikeus vuosittaiseen kuntoutukseen, ja se alkaa nyt pyöriä. Tämä on ollut se asia, jonka vuoksi ei tarvitse nyt haaita-asteprosenttia lähteä muuttamaan, kun saa saman etuuden kuntoutuksen osalta. Me halusimme myös, että asuntojen korjaaminen olisi ensi vuonna koskenut samalla tavalla lievävammaisiakin, mutta sitä ei nyt ainakaan tänä vuonna vielä saatu. Katsotaan saadaanko seuraavana vuonna, mutta tähän pääsimme nyt.

Sitten lopuksi maatalousyrittäjistä ja maatalousyrittäjien sosiaalivakuutuksen säästöistä. Meillähän oli hallitusohjelmassa vaadittu, että maatalousyrittäjien eläkevakuutukseen pitäisi saada joka vuosi 150 miljoonan markan säästöt. Totesimme aika pian, että näitä ei voida tällä tavalla tehdä, koska se johtaa koko yrittäjäeläkkeen romuttumiseen. Eli jo siinä on tultu huomattavasti vastaan, mikä ed. Lämsänkin on nyt syytä muistaa.

Se, että 150 miljoonan säästön asemesta tehtiin tapaturmavakuutukseen maatalousyrittäjille 3 miljoonan markan säästö, ei kyllä ole minusta kohtuutonta. Valtio on osallistunut tähän asti maatalousyrittäjien tapaturmavakuutukseen 26 miljoonan markan summalla, ja nyt siitä nipistetään 3 miljoonaa markkaa. Minusta Maatalousyrittäjien eläkelaitos voi ihan tapaturmakorvauksen tulokinnalla saada kyseisen säästön aikaiseksi

sillä tavalla, että katsotaan entistä tarkemmin, onko tapaturma sattunut työmatkalla ja kuuluuko siitä saada korvaus. Sillä tavalla etuuden saaja ei joudu kärsimään. Uskoisin, että on Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen intressissä huolehtia siitä, että etuuden saajat eivät joudu tätä säästöä maksamaan.

Ed. Korteniemi: Arvoisa rouva puhemies! Kun budjetin lähetekeskustelu jatkuu nyt jo kolmatta päivää, mielenkiinto keskusteluun on ymmärrettävästi herpaantumassa. Kuulijat vähenevät, mutta onneksi laatu on edelleen korkeaa.

Värittömäksikin tähänastista keskustelua on ehditty jo moittia. Keskustelun keskeiseksi aiheeksi on noussut helikopterihankinta. Se onkin näyttänyt herättävän suoranaisia intohimoja. Helikopterikeskustelussa ollaan pahasti jälkijunnassa. Periaatekeskustelun paikka olisi ollut viime keväänä turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä. Silloin kuitenkin lakkautettiin prikaateja ja kokonaisia varuskuntia sellaisen kiihkon vallassa, että helikopterihankinnat nielaistiin pitemmittä puheitta.

Nyt syntynyt keskustelu on minusta aivan liian myöhäsyntyistä. Kun maan eri puolille hajautetuista joukko-osastoista siirryttiin kolmen valmiusyhtymän järjestelmään, tästä seuraa, että joukkojen liikkuvuutta on parannettava, mikäli koko maata aiotaan puolustaa. Sen turvaamiseen saatetaan tarvita taisteluhelikoptereitakin.

Toisaalta on myös niin, että sodankäynti on tulevaisuudessa, jos sellaiseen valitettavaan tilanteeseen jouduttaisiin, aivan toisenlaista kuin ennen. Tuli ja liike ovat siirtyneet yhä enemmän ilmaan, ja taisteluhelikopterit korvaavat asian tuntija-arvioiden mukaan kasvavassa määrin panssarivaunut uudenaikaisessa sodankäynnissä. Vastakohta oli suuri, kun aikoinaan ratsuhevosin käytiin panssarivaunuja vastaan. Yhtä suuri on vastakohta, jos panssarivaunuilla käydään sotaan taisteluhelikoptereita vastaan. Nämä ovat tosiasioita, jotka on otettava huomioon, jos maatamme aiotaan tarvittaessa puolustaa mahdollisen vihollisen nykyaikaista armeijaa vastaan.

Vaikka taisteluhelikoptereista käytävän periaatekeskustelun aika on tavallaan ohi, yhdyin siihen kritiikkiin, jota on esitetty siitä, että tilausvaltuuksia pyydetään nyt antamatta tarkempaa selontekoa hankinnan aikataulusta ja kustannuksista. Selvitystä vaille olemme myös siitä, mitä hankinta vaikuttaa puolustusbudjettiin ja

sen eri osa-alueisiin ja miten kustannukset ovat sovitettavissa valtion budjetin kokonaisuuteen ottaen huomioon myös muut välttämättömät tarpeet. Näistä haluan ilman muuta tarkemman selvityksen ennen tilausvaltuuksien antamista.

Mitä tulee laajemmin hallituksen esitykseen ensi vuoden talousarvioksi, niin se on ollut ainakin minulle monilta osin pettymys. Vakavin puute on se, että pahimpaan ongelmaan, työttömyyteen, ei ole tulossa riittävää parannusta. Hallituksen lupaus työttömyyden puolittamisesta luisuu tavoittamattomiin, sillä ensi vuoden budjettihan ulottuu jo vajaan kolmen kuukauden päähän seuraavista eduskuntavaaleista.

Pääministeri Lipposen hallitus aloitti ensimmäisen budjettinsa työllisyysvaikutusten arvioinnin näin — kysymyksessä oli siis vuoden 1996 budjetti: ”Hallituksen talouspolitiikan keskeisenä päämääränä on työttömyyden puolittaminen hallituskauden aikana.” Silloin arvioitiin työttömyyden laskevan jo vuonna 1996 14,5 prosenttiin. Tämähän oli lopulta pelkkää toiveajattelua. Vieläkään ei olla tuolloin tavoitellulla tasolla. Budjettikirjassa sanotaankin moni-ilmeisesti: ”Uudistetun työvoimatutkimuksen mukaan työttömyysasteen ennakoidaan laskevan tänä vuonna keskimäärin 15 prosenttiin, mikä on prosenttiyksikön vähemmän kuin viime vuonna.” Jotta edes tähän tulokseen on päästy, on pitänyt tutkimusmenetelmiä uudistaa ja tavallaan kikkailla eri tavoin sen sijaan, että tosiasiallinen työttömyys olisi saatu alenemaan. Ensi vuodelle budjettikirjassa ennustetaan työttömyysasteeksi 13,5 prosenttia. Vaikka se toteutuisikin, niin toivottoman kaukana ollaan työttömyyden puolittumisuralta.

Uusia työpaikkoja on kieltämättä syntynyt kasvukeskuksiin varsin hyvin, mutta kun vene vuotaa koko ajan toiselta laidalta, ei hätä pake. Hallituksen omat toimenpiteet toisaalla vähentävät koko ajan työpaikkoja ja tekevät uusia työttömiä. Ongelma on myös se, että uusien työpaikkojen syntymistä edistävät investointivarat vähenevät. Lapissa jopa työvoimaviranomaiset ovat julkisesti arvioineet, että niillä eväillä, mitä hallituksen budjettiesitys antaa, työttömyys tulee Lapissa lisääntymään ensi vuonna arviolta 1 000 hengellä. Jotta näin ei kävisi, eduskuntakäsittelyn aikana tulisi löytää lisää rahaa työllisyyttä edistäviin kohteisiin.

Polttoaineiden hintojen korottaminen on asia, joka melkein joka vuosi toistuu valtion budjetissa. Se on yksi lisäkeino verottaa kansalaisia. Tämä verotusmuoto on mahdollisimman epäoi-

keudenmukainen. Se ei valitse maksajaa maksu-
kyvyn mukaan, vaan tässä muodossa veroa mak-
savat usein eniten vähävaraiset syrjäseutujen
asukkaat.

Onneton oli sekin takavuosina tehty ratkaisu,
jolla ns. tasahintajärjestelmä poistettiin. Nythän
polttoaineiden hintaan lisätään kuljetuskustan-
nukset sen mukaan, mitä kuljetusmatka on. La-
pin perukoilla tästäkin aiheutuu huomattava lisä
polttoaineen hintaan. Jos kuljetushinnat tasat-
taisiin, se ei kovin paljon nostaisi hintaa missään,
sillä kulutuksen painopiste on satamien lähellä,
mutta tasaus helpottaisi merkittävästi maan ääri-
alueilla asuvien kustannuksia.

Polttoaineiden hinnankorotuksen lisäksi työ-
matkojen omavastuurajaa korotetaan. Sekin on
taas pois pitkiä työmatkoja kulkevien ansiosta.
Kyllä työntekoon pitäisi kannustaa eikä rangais-
ta sitä, joka hankkii työtä pitkänkin matkan ta-
kaa.

Kuntapuolen ongelmat jatkuvat ennallaan.
Valtiovalta lupasi vuosi sitten, että kunnilta ei
leikata enää lisää. Kuitenkin uusi leikkaus on
jälleen tulossa ensi vuodelle. Nyt otetaan yhteisö-
veron tuotosta osa valtion käyttöön. Mitäpä
muuta siitä seuraa kuin että kuntien on otettava
lisätuloja kunnallisveroa korottamalla tai työvä-
keä vähentämällä tai palveluja karsimalla enti-
sestään. Köyhillä kunnilla ei ole vaihtoehtoja
eikä suuria kassavaroja, joilla ne ylimääräisistä
leikkauksista selviäisivät.

Myönteisenä asiana budjetista on todettava
metsänparannusvarojen lisääminen. Tämä on
asia, josta on puhuttu vuosikaudet. Metsäpa-
rannustöiden laiminlyöminen on ollut kansanta-
loudellista tuhlausta. Vaikka 47 miljoonan mar-
kan lisäys nuorten metsien hoitoon ei olekaan
paljon koko valtakunnan mittakaavassa, se ker-
too kuitenkin suunnan muutoksesta. Toivotta-
vasti tulevina vuosina määrärahoja voidaan kas-
vattaa metsäpuolella tuntuvasti. Vain näin mene-
tellen turvaamme tärkeän kansallisomaisuutem-
me hoidon sekä tehokkaan ja järkipäisen hyö-
dyntämisen. Lapin osalta tarvittaisiin rahaa lisää
erityisesti metsän uudistamiseen.

Kalatalouden puolella näen myönteisenä, että
Tornionjoen hoitoon aiotaan käyttää ensi vuon-
na 4,5 miljoonaa markkaa. Se on hieman vähem-
män kuin viime vuonna, mutta hyvä näinkin.
Tornionjoki on palannut kahden viime vuoden
aikana taas lohijoeksi. Vaikka saaliit eivät ole
läheskään entsaikojen saaliiden veroisia, lohta
on kuitenkin saatu niin paljon, että kiinnostus
Tornionjokeen ja Tornionjokilaaksoon on kas-

vamassa. Ei se mikään sattuma ollut, että työmi-
nisteri Jaakonsaarikin nappasi Tornionjoesta 14
kilon lohen. Siinä oli mukana taitoa, ehkä hiuk-
kanen onneakin, mutta ministerin saaliskin to-
distaa Tornionjoen mahdollisuuksista kehittyä
lohijokena vielä nykyisestäänkin. Siksipä on
hyvä, että Tornionjoen kalataloudelliseen hoi-
toon käytetään edelleen merkittävä rahasumma
myös budjetin kautta.

Toinen yhtä tärkeä ja varmasti vielä tärkeäm-
pi asia on lohenkalastuksen säätely merialueilla.
Pääasiallinen syy Tornionjoen lohikannan elpy-
miseen kahden viimeksi kuluneen vuoden aikana
on merialueilla toteutettu kevättrauhoitus. Nyt
on tärkeää, että rauhoitukset jatkuvat myös tule-
vaisuudessa.

Viime viikolla julkistettiin maa- ja metsäta-
lousministeriön viime keväänä asettaman lohi-
työryhmän mietintö. Siinä esitetään yllättäen ke-
vätrauhoitusten lieventämistä. Minusta tällaiset
esitykset on ehdottomasti torjuttava. Pätevästi
on todistettu, että kokonaistaloudellisesti arvioi-
den on suoranaista tuhlausta pyytää lohet kes-
kenkasvuina merestä. Näin saatavat tulot eivät
vastaa lähellekään niitä kustannuksia, mitä istu-
tuksista ja kalavesien hoidosta aiheutuu. Jos lohi
pyydetään pääasiassa joesta, taloudellinen hyöty
on moninkertainen. Se on myös kansantaloudel-
lisesti ylivoimaisesti kannattavinta. Merikalasta-
ja saa lohesta keskimäärin 15 markkaa kilolta,
mutta joesta vapaa-ajan kalastajan pyytämän
lohen kilohinnaksi on monissa tutkimuksissa
saatu 800—1 000 markkaa.

Ilta-Sanomissa 17.7. viime kesänä Helsingin
yliopiston kalabiologian ja kalataloustieteen
professori Hannu Lehtonen kyseli: "Kannattaa-
ko lohi siis kalastaa merivaelluksen aikana vai
antaa sen uida jokeen? Edellä olevien lukujen
perusteella näyttäisi kiistatta siltä, että jokeen
päästetyn lohen arvo on moninkertainen."

Professori Lehtonen ehdottaakin puolueetto-
man työryhmän asettamista selvittämään muun
muassa näitä taloudellisia kysymyksiä. Hän jat-
kaa kirjoituksessaan: "Muualla maailmassa ky-
seinen työ lienee jo tehty, sillä lohen merikalas-
tusta ei enää käytännössä harjoiteta muualla
kuin Itämerellä. Atlantin alueella koko lohenka-
lastus tapahtuu joissa."

Tähän on minusta helppo yhtyä. Kysymys ei
ole tietenkään pelkästään taloudellinen, vaan
kysymys on myös luonnonlohen säilyttämisestä.
Luonnonlohi säilyy vain, jos riittävä määrä
emokaloja pääsee kutujokiin, joita on luonnon-
tilaisina jäljellä vain muutama. Tornionjoki,

Muonionjoki ja Simojoki ovat näistä suurimmat.

Tähän rientävät merikalastuksen puolustajat sanomaan, että joissahan ne emokalat tapetaan kuitenkin. Tämä ei pidä paikkansa. Kalastusta on säädelty voimakkaasti myös näissä harvoissa kutuajoissa, ja tiedän aivan tarkkaan, että nyt kun lohta on kahtena viime vuonna päässyt enemmän esimerkiksi Tornionjokeen, luonnonpoikasten määrä on noussut huomasti. Sen ovat Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimeenpanemat koekalastukset osoittaneet. Joen oma poikastuotanto nousi kahden vuoden aikana jopa kymmenkertaiseksi koekalastuksen tulosten mukaan.

Nyt ollaan siis oikealla tiellä. Toivon, että tällä tiellä jatketaan eikä lähdetä taas kerran vesittämään kevätrahoituksia merialueilla.

Tämä ei ole tietenkään suoranaista budjettiasiaa, mutta liittyy siihen, koska budjetin kautta käytetään rahaa lohijokien kalakannan elvyttämiseen.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Korteniemen lohijohtopäätösten kanssa hyvin paljon samaa mieltä. Mutta kun hän vaati, että asetettaisiin jokin puolueeton taho selvittämään näitä taloudellisia näkökohtia, niin, arvoisa edustaja, nämä asiat on perusteellisesti selvitetty. Kun luette kirjani, jonka tänä kesänä kirjoitin, olen siinä 50 sivulla käsitellyt tätä asiaa. Tulkaa sitten puhumaan tästä asiasta uudestaan tänne.

Se, että sinne jokeen on palannut lohia tällä tavalla, ja havainto, että poikasiakin on siellä aikaisempaa enemmän, johtuu tietysti siitä, että lohi on palannut lisääntymään aikaisempaa enemmän. Se on aivan totta. Mutta teiltä unohtui semmoinen näkökohta, että M74-oireyhtymän aiheuttama poikaskuolleisuus on ilmeisesti myös helpottamassa, joka on kuitenkin se ratkaiseva asia. Nimittäin lohien pitäisi luontaisesti lisääntyä siellä ja poikasten varttua smolteiksi, tulla mereen syönnökselle ja palata jälleen kutujokeensa niin, että luonnonkanta säilyisi. Tämän takia kokonaisuus on olennainen.

Minä ymmärrän aivan hyvin, että te olette jokivarren kannalla. Niin minäkin olen. Mutta täytyy aina silloin, kun lähtee näistä asioista puhumaan, ymmärtää myös se kokonaisuus, mistä on kysymys.

Ed. Knappi: Arvoisa puhemies! Ministeri Mönkäre totesi, että työ on parasta sosiaalitur-

vaa. Näin on. Budjettiesityksestä voisi yleisemmin sanoa, että myös hyvinvoinnin turvaamisen näkökulmasta hyvin säästetty on tällä hetkellä puoliksi tehty.

Valtion velkaantumisen pysäyttäminen on kiistattomasti se toimenpide, jolla hyvinvoinnin perusta säilytetään. Valtiontalouden vahvistaminen, jonka kehitystä on pystytty selvästi ohjaamaan hallituksen tavoitteita vastaavasti, on myös perusta toiselle keskeiselle tavoitteelle: työllisyyden parantamiselle.

Luottamus valtiontaloutemme hoitoon kasvaa niin kansalaisten keskuudessa kuin kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla. Mutta toisaalta menojen rajaaminen, johon meidän on syytä sitoutua, ei ole vielä koko totuus. Mitä käytettävissä olevilla varoilla nyt halutaan saada aikaan, millaisia uudistuksia ajetaan ja yleisemmin, miten uudistuksiin asennoidutaan?

Eilen täällä jälleen keskusteltiin työttömyyden hoitoon tarvittavista rakenteellisista uudistuksista. Niille luulisi olevan hyvän pohjan, kun demariryhmän ryhmä-puheenvuorossakin kyseltiin, kenen on syy, ettei rakenteellisia uudistuksia saada aikaan. Oppositio säesti. En näe mitään syytä, mikä estäisi tässä talossa etenemästä tällä tiellä, kun uudistuskaipeus on näin laaja-alainen. Kokoomus sai taas happea ajamalleen linjalle. Tietoyhteiskunta ja markkinoiden globalisoituminen etenevät siitä riippumatta, valmistautuuko Suomi vastaamaan kehitykseen vai ei. Kilpailukyvyyn säilyttämiseksi työmarkkinoita on aktiivisesti sopeutettava vastaamaan reaali maailmaa.

Mutta elämä eduskunnan ulkopuolella työmarkkinoilla kertoo juuri nyt kaikkein pahimmista kipukohdista ja luutumista, jotka todella estävät järkevän rakenteiden uudistuksen teollisuudessa ja muussa elinkeinoelämässä. Teollisuuspoliittisissa linjanvedoissa kyllä voidaan ehdotella huomispäivän ratkaisuja tämän päivän ongelmiin. Niihin yhtyvät eri tahot poliittisessa päätöksenteossa ja eturyhmissä hyvin innostuneesti, mutta arkipäivän asenteet estävät välttämättömät päätökset tuotannollisten rakenteiden uudistamiseksi.

Nokialla on nyt kysymys siitä, että metsäteollisuudessa, niin kuin myös koko teollisuudessa, järjestetään töitä uudelleen niin, että ne tulisivat rationaalisesti hoidettua. On syntynyt uusia teollisia palvelumuotoja, joissa huoltoon ja korjauksiin erikoistuneet yritykset tarjoavat parempia ja tehokkaampia palveluja edullisempaan hintaan kuin ennen, jolloin jokainen firma teki korjaukset ja huoltotoimet itse. Tällaisia tehdaskohtaisia

sopimuksia on satoja yksin metsäteollisuudessa puhumattakaan koko teollisuudesta, ja ne todella lisäävät kustannuskilpailukykyä. Koko idea on siinä, että samat ammattilaiset voivat viikon aikana käydä ja hoitaa huoltotarpeita monissa eri alojen yrityksissä. Nämä ammattilaiset ovat asianomaisten ammattiliittojen jäseniä, eivät mitään harmaata työvoimaa.

Nyt Paperiliitto yrittää pysäyttää pyörät paitsi koko metsäteollisuudessa myös koko tuotannollisessa yhteistyössä yritysten välillä. Selvitykset osoittavat, että tuotannollisen yhteistyön lisääminen on ehkä tärkein tuotannon rakenteita uudistava ja kustannuskilpailukykyä parantava keino.

Nyt yritetään pysäyttää metsäteollisuus vain muutaman dollarin tähden. Ulkopuolelta katsoen ammattiliittojen taistelu siitä, kuka saa rahastettua muutaman työntekijän jäsenmaksut, on paisunut yli kaikkien järkevien rajojen. Kun Paperiliitto tuomittiin laittomista toimista työtuomioistuimessa, Paperiliitto uhmaa vallitsevaa lakia ja tuomioistuinta uhkaamalla pysäyttää tärkeimmän vientisektorin. Tällaisilla asenteilla ja panoksilla ei tarpeellisia rakennemuutoksia teollisuudessa saada varmasti ajoissa tehtyä.

Uudistuksia tarvitaan toisaalta myös siksi, että maailmankuvamme ja näkökulmamme varsinkin julkisen sektorin osalta ovat sidoksissa vanhuuttaan natiseviin rakenteisiin. Tämän kehityksen ohjaamiseen olisi tässä talossa kuitenkin paremmat mahdollisuudet. En syytä ketään, koska joutuisin itsekin syytetyksi. Totean vain, että rakennamme yhteiskuntaa vuosibudjetilla, joka pohjautuu kuitenkin enemmän kokemuksiin vanhoista toimintamalleista kuin näkemysiin tämän hetken, puhumattakaan tulevaisuuden tarpeista.

Budjetin yleisperusteluissa on mainittu muun muassa väestön ikääntyminen. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa asia pilkahtelee siellä täällä ainakin rivien välissä. Tosiasiassa ja väistämättä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteet ovat muokautumassa aivan uuteen uskoon, koska palvelutarpeet paitsi kasvavat myös muuttuvat koko ajan. Tekemätöntä työtä on tällä saralla jo nyt vaikka kuinka paljon. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon liikkumavara palvelujen kehittämiseksi on olematon. Jopa kansainvälisestikin kilpailukykyistä alan osamista on maassamme tarjolla vaikka kuinka paljon. Silti kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa. Palvelujen tuotantorakenteet kaipaavat kipeästi uu-

distamista, jos tähän kehitykseen halutaan aktiivisella toiminnalla vastata. Mutta nykyaikaista tuotantorakenteiden vahvistamista ei olisi se, että pelkästään paikattaisiin vanhoja toimintatapoja.

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan menot ovat esityksen mukaan ensi vuonna 43,5 miljardia markkaa, josta kuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon osuus on noin 14 miljardia. Pääluokkaan kuuluu myös Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö, jota on budjetoitu 1,7 miljardia. Vertailun vuoksi sanon, että kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokan menot ovat 4,3 miljardia eli kymmeneksen sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta, Teknologian edistämiskeskuksen menot 1,7 miljardia eli saman verran kuin Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö.

Tässä palvelurakenteiden uudistamispaineesa voisi olla järkevää kehittää Rahiksesta sosiaali- ja terveysalan Tekes, jonka tehtävänä olisi alan palvelujen tuotantoprosesseihin liittyvä tuotekehitys. Raha-automaattiyhdistyksen tehtävät eivät kovinkaan paljon muuttuisi, mutta työn tavoite selkiytyisi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä selvemmin alan toimintatapainnovaatioihin. Palvelujen tuotanto monipuolistuisi, Tekes saisi tasavertaisen yhteistyökumppanin. Muun muassa uuden teknologian järkevä hyödyntäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa saisi uuden kanavan, tai tietotekniikkaan voisi syntyä suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon kenttään liittyvää sisältötuotantoa ja teollisuutta. Telematiikka ja hyvinvointiklusteri voisivat hyödyntää toisiaan jne. Ennen kaikkea kehitettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuutta ja laatua.

Paitsi palveluissa myös sosiaaliturvan osalta on paineita uudistuksiin. Kansalaisten kannustaminen aktiivisuuteen kulkee kiitettävästi teemanä läpi koko budjettiesityksen. Kannustinloukujen purkamista onkin jatkettava, sosiaaliturvajärjestelmää yksinkertaistettava ja selkeytettävä. Selvitysmies Arajärven työlle on sananmukaisesti sosiaalinen tilaus. Toivottavasti uusi toimeentulotukilaki palauttaa toimeentulotuen alkuperäiseen tehtäväänsä viimesijaisena etuutena.

Toimeentulotuki on käytännössä muuttunut lähes kansalaispalkaksi sellaisessa muodossa, jota kansalaispalkkaa kannattavatkaan tuskin tavoittelevat. Tämän kesän joensuulaiset terveiset sosiaalihuollon välle olivat yksinkertaisuudessaan selkeät: nykyisellään toimeentulotuki on

kasvanut aivan hallitsemattomasti ulos roolistaan.

Sosiaaliturvan keskitettyyn maksatukseen meillä olisi mielestäni valmis palveluverkosto, Kansaneläkelaitos, jota tulisi hyödyntää täysimääräisesti. Samalla kun sosiaaliturvan viidakkoa yksinkertaistetaan, maksatuksen keskittämällä voitaisiin hyödyntää etuuksien valvontaa ja yhteensovitusta. Nykyisellään en kuitenkaan tässä muodossa kannata toimeentulotuen siirtämistä Kelan maksettavaksi.

Esteitä ja hidasteita tälle työlle tuntuu löytyvän muun muassa tietosuojan nimissä, mutta toivon sitkeyttä asian selvittämisessä, koska hullunkuristahan on se, että samalla kun tietoyhteiskunnan voima nousee tiedon liikkuvuudesta, tässä asiassa toimitaan periaatteella, että tieto on niin arvokasta, että se pitää säilyttää kaikkien ulottumattomissa tietopankissa. Toiminnalliset uudistukset tukisivat tavoitetta, että sosiaaliturvan järjestelmät tavallisen kansalaisen näkökulmasta selkeytyisivät. Toisaalta yhteiskunnan voimavarojen käyttö olisi tarkoituksenmukaista.

Talouden kehityksestä huolimatta työttömyyden vähentämisessä ei ole edetty tavoitellulla tavalla. Odotukset työllisyyden hoidosta on kohdistettu erityisesti työministeriöön ja työvoimahallintoon, jossa liikkumavara oli valjastettu kokonaan hoitamaan valtavaksi kasvanutta ja niin ikään vanhentunutta järjestelmää. Työllisyyden hoidon otteet kangistuivat helposti työttömyyden hoitoon. Tälläkin saralla hallitus on pyrkinyt raivaamaan tilaa uudelle. Kun työhön nyt ollaan lisäämässä resursseja, toivon, että saavutetaan se, etteivät toiminnan kohteena ole pelkästään työttömät ja työttömyys vaan että huomiota ja vuorovaikutusta riittäisi ja suunnattaisiin myös sinne, missä työpaikkoja voisi syntyä, eli yrityksiin ja työnantajapalveluihin.

On perusteltua puhua työttömän oikeudesta saada työvoimahallinnon palvelua, mutta palvelun tarve on analysoitava. Me vedämme samalla kammalla koko työttömien joukon läpi siitä riippumatta, millaista palvelua asiakas tarvitsee. Uskon, että joillekuille riittää palveluksi se, että kerrotaan työllistymismahdollisuuksista ja annetaan asiakkaan itse toimia, mutta on myös niitä, jotka eivät omin avuin työllisty, ja niitäkin, jotka eivät työllisty autettuinaakaan.

Haluaisin työttömyydestä keskusteltaessa, että sellainen ihmiskäsitys, jonka mukaan ihminen luontaisesti toimii tavalla, jota yleisesti pidetään hyväksyttävänä, saisi enemmän sijaa. Oikein ei ole sen sijaan se, jos sosiaaliturvalla kep-

lottelua pidetään hyväksyttävänä. Työttömien syyllistäminen ei tue ihmisten omaa aktiivisuutta. Liika työttömien tasapaistaminen polkee myös asiakkaan oikeutta yksilölliseen, omaan tilanteeseen soveltuvaan palveluun.

Kun työvoimahallintoon lisätään resursseja, on pidettävä huolta, että niiden mukana saadaan todellista lisäarvoa, jolla palvelun laatua pystytään nostamaan. Palvelun parempi kohdentaminen on osa laatua.

Budjettiesitys pysyy yleisellä tasolla, mutta minulle riittää tämä tarkkuustaso. Linjat ja strategiat tulevat esille. Valtion tulo- ja menoarviosta päättäminen kuuluu eduskunnalle, ja siihen prosessiin täytyy olla muukin liittymäpinta kuin budjettikeskustelut täysistunnossa. Ongelmantonta osallistuminen tähän työhön ei ole, ja toivon lisää avoimuutta, vaikka kuten sanoin, tyydyn varsinaisen budjettiesityksen osalta tähän tarkkuustasoon.

Alueellisten kehityserojen tunnustamisesta ja muun muassa Itä-Suomi-työryhmän perustamisesta noston hallitukselle hattua. Samalla tavoin kuin ne vahvuudet, joille maakuntien halutaan rakentavan menestyksensä, vaihtelevat maan eri osissa, samalla tavoin vaihtelevat myös ongelmat. Kyky ottaa huomioon alueelliset olosuhteet voisi olla osa sitä mittaria, jolla budjetin vaikutavuutta ja laatua arvioidaan.

Luotan hallitukseen siinä, että alueellisten erojen tunnustaminen ja siihen liittyvä päätös konkretisoituu tämän budjetin lukujen toteutuksessa siten, että Itä-Suomi-panostuksen tulokset ovat nyt ja lähivuosina alueella konkreettisesti nähtävissä niiden hankkeiden toteutuksessa, joita maakunnista nostetaan esille. Viitaten aiempaan budjetin informaatio riittää, jos tulokset voidaan lukea käytännöstä. Näillä ehdoilla luotan annettuun sanaan ja puolustan hallituksen jäseniä sanojensa mittaisina, vaikka markkamääriä ei ole käytettävissä. Uskon, että hallitus ymmärtää vetävänsä meidät itäsuomalaiset kansanedustajat varsin vähillä eväillä yhteiseen vastuuseen suurta alueellista mielenkiintoa herättävässä asiassa.

Jatkoa odotukselle on se, että koko Itä-Suomi on saatava kokonaisuudessaan EU:n rakennerrahastouudistuksessa tavoite 1 -alueeksi, jolloin muun muassa verohelpotusten alueellinen kohdentaminen ja muu kehittämisen edellytysten luominen on helpompaa.

Arvoisa puhemies! Tiikerihypyt ovat kehityksessä sitä harvinaisempia, mitä monimutkaisemmasta lähtökohdasta niihin valmistaudutaan.

Valtion tulo- ja menoarvioesitys vie kuitenkin tavoiteltuun suuntaan vakaasti. Minä tuen budjetin tavoitteita pysäyttää valtion velkaantumisen, ylläpitää talouden yleistä vakautta ja parantaa työllisyyden hoidon edellytyksiä, joskin sen osalta olisin mieluummin antanut tukeni työllistämisedellytysten parantamiselle.

Ed. M. Koski merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Knaapi toi esille ihan uuden näkökulman. Jos oikein ymmärsin ja kuulin, hän esitti, että Raha-automaattiyhdistyksestä tulisi muodostaa sosiaalipuolen ja sosiaalialan Tekes. Haluaisin todeta sen, etten oikein jaksa ymmärtää, mitä ed. Knaapi nyt tällä kertaa tarkoittaa, kun on syytä todeta se, että Raha-automaattiyhdistys on yksinoikeudella rahapelitoimintaa harjoittava yhteisö ja yhdistyksen tuotto jaetaan vapaaehtoisille sosiaali- ja terveysalan järjestöille. Nimenomaan sen takia, että se toimii tällä muodolla, joka sillä nyt on, voidaan tämä yksinoikeus turvata.

Toisaalta vuosittain Raha-automaattiyhdistys käyttää jo merkittävän määrän rahaa tutkimus- ja kehittämistoimintaan, kehittämisprojekteihin sosiaali- ja terveysalan puolella. Otan vain esimerkkinä vanhusten ja vammaisten palveluasumisen, jota on merkittävästi tuettu ja tuetaan edelleenkin. Siinä mielessä tietenkään en suinkaan kiistä sitä, ettei Raha-automaattiyhdistystä tarvitse kehittää; sitä täytyy kehittää varmasti monessa suhteessa. Voi löytyä parempiakin vaihtoehtoja, mutta tällä hetkellä ei mielestäni ole tiedossa ainakaan sellaista järjestelmää, joka olisi parempi kuin tämä, joka meillä tällä hetkellä on, jos aiotaan turvata vapaaehtoisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahansaanti.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Knaapi on hämmästyttävän hyväuskoinen hallituksen suhteen siinä, mitä Itä-Suomen osalta todella tapahtuu. Kaikki ne luvut ja kaikki ne näkymät, joita on kerrottu, ovat todella murheellista nähtävää itäisten maakuntien osalta.

Ed. Knaapi totesi, että budjetissa ei ole lukuja muutoksesta, ja hän uskoi, että sieltä taustalta jostakin nämä rahat sitten putkahtavat myös itäisen Suomen kehittämiseen. Budjetissa on lukuja, ja hallitus on tehnyt selkeitä linjanvetoja

muun muassa yritystoiminnan rahoituksen osalta karsimalla investointitukea, poistamalla lähes kokonaan parhaan alueellisten erojen tasaajan, kuljetustuen. Sitähän ei ole juuri lainkaan. Ei halutakaan tunnustaa sitä, että maassa on selkeät alueelliset erot, joiden erojen poistamista ja niiden tasaamista muiden alueiden rinnalle me olemme vaatineet, emme mitään enempää.

On ollut myös esillä ja keskeisenä Itä-Suomi-työryhmän esityksenä yritysten verohelpotus tai jokin muu selkeä viesti siitä, että sinne kannattaa sijoittaa, siellä kannattaa tehdä työpaikkoja, synnyttää yritystoimintaa. Nyt tätä ei näy missään. Muun muassa valtiovarainministeri Niinistö on selkeästi torjunut tämän tyyppisen hankkeen, jota EU:nkin piirissä, muun muassa Pohjois-Italiassa viimeksi, on selkeästi toteutettu. Meillä pitää olla edellytykset myös Suomessa vaikeassa asemassa olevien maakuntien työllisyyden osalta tehdä vastaavia toimia. Näitä ed. Knaapilta olisi odottanut vähän enemmän.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. K n a a p i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälälle toteaisin, että jos hän olisi kuunnellut puheeni kokonaisuudessaan, ehkä tämä ajatukseni olisi paremmin selvinnyt. Mutta joka tapauksessa puhuin siitä, miten sosiaali- ja terveyspalvelujen kentässä on runsaasti tekemätöntä työtä. Siellä on täysin kehittämättömät palvelumarkkinat. Tässä tilanteessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteiden kehittämiseksi täytyisi löytyä jokin muukin tie, kuin mitä tapahtuu julkisen palvelutuotannon piirissä eli kuntien sosiaali- ja terveydenhuollossa. Minä uskon, että Raha-automaattiyhdistyksellä nykyisessä tehtävässäänkin on merkittävä rooli näitten tuotantorakenteiden uudistamisessa. Minä toivoisin tämän uudistamistyön vahvistamista, mutta huomaan, että muutosvastarinta herää hyvin helposti näitä organisaatioita edustavissa aina, kun jotakin uudistuksia esitetään. Mutta halusin ilmaista tukeni Raha-automaattiyhdistyksen kehitystyölle.

Ed. Väistölle toteaisin sen, että ymmärrän itäsuomalaisena kaipuun siihen, että Itä-Suomen pitäisi nimikkeenä näkyä budjettikirjassa. Mutta jos me näin asiaa lähestymme, niin sama oikeutus odotuksiin olisi varmasti kaikilla muillakin maakunnilla. Minä uskon, että budjetin toteutus pää-

tökset ehkä siirtyvät toiselle tasolle. Minä toivon, ettei eduskuntaa eikä kansanedustajia kokonaan syrjäytetä jatkotyöstä.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Edesmenntyn äidinkielen opettajani sanoi kerran esitelmäni jälkeen nämä sanat: ”Epäselvästi ajateltu on epäselvästi sanottu!” Tällä en tietenkään tarkoita ketään edellisistä puhujista, vaan nimenomaan itseäni ja toivon, että teillä on kärsivällisyyttä puheeni aikanakin miettiä, mitä tuo on mahtanut tarkoittaa.

Virkamiehet ovat kuin markkinavoimat: ”Hyvä renki, mutta huono isäntä. Mutta onko politiikasta isännäksi?” Sosialidemokraattisen ryhmän puheenjohtaja Erkki Tuomiojalla, joka käytti erinomaisen ryhmäpuheenvuoron ja juuri sanomaani lausetta, on erinomainen tapa kirkastaa ajatuksiaan sanallisesti. Hän moitti valtiovainministeriön virkamiehiä kikkailusta, kansanvaltaa halveksivasta asenteesta nimenomaan tarkoittaen budjetin valmistelua ja valmistelun viimeistelyä. Vaikka tämä ärtyminen on ehkä laskettava senhetkisen tilanteen tiliin, mielestäni se on kyllä sovellettavissa meidän yhteiskuntaamme laajemminkin eli kysyn uudelleen: Onko politiikasta isännäksi enää?

Todellakin ed. Tuomiojan näkemys ja arvointi kikkailusta sopii yhteiskuntaamme laajemminkin: ministeriöihin, keskusvirastoihin, valtion laitoksiin ynnä muihin sekä kuntiin ja myös jopa uunituoreisiin maakuntiin. Esimerkiksi kansanedustajat ovat jo pitkään omassa työssään havainneet virkamiesvallan kasvua, nimenomaan menneinä lähivuosina. Tehokkuuden nimissä on tarjoiltu jo vuosia budjeteissa edeltäjänsä suppeampaa teosta. Ne eivät ole missään tapauksessa ohentuneet markkamääräisyyden osalta, vaan sen sijaan ne ovat muodostuneet jaotukseltaan suuremmista rahamääristä, joita konteiksi sanotaan. Yhdisteltyjen menokohtien käytöstä vastaavat ja päättävät sitten eri tahoilla olevat korkeat virkamiehet parhaaksi harkitsemallaan tavalla, niin kuin täällä on jo tämänkin keskustelun aikana eräissä puheenvuoroissa kuultu.

Kaikki nämä könttisummat, monien satojen miljoonienkin menoerät, liittyvät suunnitelmiin, aikanaan tehtyihin tavoitteisiin, selontekoihin, tiedonantoihin, joihin eduskunta on muka ”sitoutunut”. Niihin äsken lueltuihin suunnitelmiin, joita tänne on tullut, ei yleensä ole kovinkaan paljon puututtu, tai jos on puututtu, niin hyvinkin huihtaisten ja sitten niiden jälkiseurauk-

set esiintyvät näissä könttisummissa, suurina summina talousarviossa.

Perusteluiksi tälle uuden budjetin rakentamistarjoituksen muotoutumiselle on todettu esimerkiksi, että kansanedustajan pitää keskittyä laajempiin, korkeampi tasoisiin asioihin, kun ovat kerran niin korkealla ja niin korkeassa asemassa. Olen myös kuullut sanottavan, että siltarumpujen aika on ohi. Vähintään sillan pitää maksaa noin puoli miljardia markkaa, jotta se soveltuisi eduskunnan päätettäväksi, ja vähintään pitää olla ministeri, joka sitä siltaa on halunnut.

Myös sanotaan käytävillä ja kuppilassa, että kaukana takana ovat ne suurten valtiomiestemme, Kalevi Sorsan ja Johannes Virolaisen yltäkylläiset ajat, jolloin täällä ”sulta mulle tai meiltä teille” -periaatteella jaettiin budjetin yhteydessä sillat, teollisuuslaitokset, koulurakennukset, tiet jne. Mutta totta kai osaksi ymmärrän aikojen muuttuneen. Nykyiset päätökset vaativat enemmän tietoa, ei pelkästään poliittista tai aluepoliittista tahtoa ja halua. Totta kai me kaikki sen tiedämme. Mutta maakunnat, jotka ovat syntyneet aivan viime vuosina, uunituoreet maakuntien liitot, tuovat korostetusti esiin aluepoliittisia tarpeita, joita haluja ja tarpeita meidän pitää täällä esitellä, vaikka niitä ei näy budjetissa lainkaan — tai jos nyt sattuu 0,5 miljardin kohde olemaan, niin ehkä silloin.

Olen joskus miettinyt, mitkä ovat ne laajat ja korkeatasoiset asiat, jotka enää kohta sopivat kansanedustajien päätettäväksi, jotka olisivat niin korkeita ja tärkeitä asioita. Varmaankin, jos kehitys jatkuu samanlaisena, päätämme siitä edelleenkin, tuleeko sota vai rauha Suomen osalta, päätämme presidentin valtaoikeuksista, oikeusneuvosten erottamisesta perustuslain säätämisyjärjestyksessä, ja ydinvoimastakin sitten, kun se tänne taas kerran tupsahtaa. Rituaaliteurastuksista päätämme ja puhumme hyvin viisaita. Euroopan unionin asioista puhumme täällä pitkät päivät sekä etu- että takakäteen. (Ed. Kekkonen: Entäs koiran hännät?) — No, se sopii rituaaliteurastuksen yhteyteen, kun se biologiaan poikesei näihin muihin asioihin verraten.

Arvoisa puhemies! Vakava tosiasia mielestäni on, että yksittäisen kansanedustajan ja eduskunnan tartuntakahvoja eri asioihin tulee lisätä eikä vähentää. Tähän kuvaan ei sovellu talousarvioasiakirjan ylimalkaistamisen ohella myöskään se, että kansanedustajien kirjallisten eduskuntakyselyjen tekemismahdollisuuksia supistettaisiin esimerkiksi tiettyyn lukumäärään per kansanedustaja.

Varmaankin virastojen labyrinteissa on tuskastuttu kyselyihin, jotka haittaavat virkamiesten syventymistä lyhyen, puolipitkän tai pitkän aikavälin suunnitelmien tekoon. Mielestäni kyseiset työjärjestyksen muuttamissuunnitelmat eivät kuitenkaan sovellu perimmäisten parlamentaaristen ja kansanvaltaisten ihanteiden pariin. Ne ovat päinvastoin niiden ihanteiden hämärtämistä. Samanlaisena ja kielteisenä pidän jo muutamia vuosia käytössä ollutta gentleman-sopimusta täysistuntopuheenvuorojen keston kaventamisesta. Onnekkamme me emme kaikki kuitenkaan ole gentlemanneja, vaan puhumme puhujakorokkeelta yli 10 minuuttia tai niin kauan kuin mielimme. Toistan siis, että olen kaiken kaikkiaan sitä mieltä, että yksittäisen kansanedustajan tartuntakahvoja tulisi paremminkin lisätä kuin kaventaa.

Arvoisa puhemies! Virkamiesten lisääntynt vaikutusvalta kansanvaltaisesti valittuihin nähdessä näkyy valitettavasti myös suomalaisen kansanvallan kehossa eli kunnallishallinnossa ja, vaikka on aivan uunituore, myös maakuntahallinnossa. Niissä on selkeästi toimielimissä havaittavissa isäntä — renki-asetelman muutoksia, ja sama piirre on eräissä muissakin kuntayhtymissä. Ehkä maakuntien liittoja ei ainoana voi tässä asiassa syyttää.

Liian usein joutuvat kunnallispuolen luottamushenkilöt toteamaan, että milloin mikin kunnanvaltuustossa tai hallituksessa tehtävä päätös onkin jo virkamiesvoimin pantu sellaisiin puihin, joita "ei enää sovi muuttaa". Minä tiedän varsin tarkkaan mistä puhun yli 20 vuotta kunnan johtavana virkamiehenä olleena. Menettelyä ei suinkaan tee kansanvaltaisemmaksi tieto, että 1—5, eli siis kourallinen johtavia luottamushenkilöitä on jo asialle vihitty tai sanottaisiinko kastettu ja vihitty ennen virallisen elimen päätöksentekoa.

Yhtään puolustettavampi ei ole esimerkiksi toteamus, että asiantuntijavoimin työstetty päätösehdotus on "liian arvokas" poliitikkojen muuksi muutettavaksi. Kaiken huipuksi vielä sanotaan, että itsehän asian jo kolme vuotta sitten etukäteen suunnitelman hyväksymisen muodossa siunasitte. Tosiasiassa se kolme vuotta sitten 3—4 senttiä paksua suunnitelmateosta aniharva valtuutettu oli edes lukenut, vaikka olisi kirjeen tai paketin avannutkin kotona ennen kokoukseen lähtöä.

Arvoisa puhemies! Tässä olen valitellut tilannetta, että rengit olisivat tulossa isänniksi eräissä merkittävässä yhteiskunnallisissa toimielimissä. Kysynkin: Kenessä on syy huolestuttavaan

asiointilaan? Ja vastaankin oman näkemykseni pohjalta. Perimmäisen vastuun asioiden etukäteisvalmistelun ja päätöksenteon kansanvaltaisuudesta kantavat tietysti "me tai he", joille on ratkaisulta määrääjäksi eli valtuusto- tai eduskuntakaudeksi annettu. Tämä asia on itsestään selvä. Suurena apuna poliittisen vastuun kannossa on esimerkiksi kansanedustajilla ja valtuuteilla heidän poliittinen ryhmänsä.

Poliitikkojen onkin ryhmiensä tuella vaadittava virkamiehiltä tietoja ja selvityksiä sellaisessa muodossa, että tiedosto todella uppoaa vastaanottajaansa ja hänen kauttaan yhteiseen kansaan. Se ei uppoa laajojen selvitysten pohjalta, vaan asia pitää päättäjätöimielimen jäsenelle saada ymmärrettäväksi, jotta hän voisi ymmärrettävästi sen puhua kansalaisille, jotka sitä toreilla ja turuilla jatkuvasti kysyvät. Niin on asianlaita esimerkiksi sen asian kohdalla, että Lipposen hallituksen aikana on isänmaan talous saatu kuntoon, puhukoon oppositio mitä hyvänsä. Mutta se on vaikeaa kansalaisille tuoda esiin, kun se ei vielä näy työttömyyden vähenemisenä. (Ed. Gustafsson: Ei vielä!) — Ei vielä. Sanoin: vielä.

Edelleen kunnollista päätöksentekoa varten on poliitikon vaadittava osallistumisoikeutta kaikkiin, jo hyvinkin varhaisiin, valmisteluvaiheisiin. Tällä tarkoitan nimenomaan kunnallisia luottamushenkilöitä, sillä meidän on vaikea käydä ministeriöissä asioihin tutustumassa. Hyvä kun uskalttaa soittaa, kun siellä on niin kiireistä väkeä.

Virkamiesten ylimmästä alimpaan on tiedotettava vakaasti, että heitä ei ole valittu tehtäviinsä kansan tahdosta, vaan sen vuoksi, että he osaavat tai heidän oletetaan osaavan tiettyjä tehtäviä omalla toimialueellaan tai omalla ammattialallaan.

Yleisesti ottaen — täytyy kyllä nyt jo jotakin vetää takaisinpäinkin — yleisesti ottaen, ja enemmistöltäänkin suomalainen virkamiehistö on kuitenkin maailmanlaajuisestikin ajatellen ja katsoen pätevää, lahjomatonta ja tarmokasta. Mutta jos on tarmokas virkamies, on todettava, että tarmokkuuteen liittyy aina halu lisätä omaa vaikutusvaltaansa. Siitä on tässä puheenvuorossa ollut nimenomaan kysymys, ja sitä seikkaa olen arvostellut meidän eräissä valtion ja kuntien hallinnon virkamiehissämme. Heidän on aina muistettava "isäntä ja renki" -suhde.

Muistan hyvin, kun Elimäen pitäjässä oli aikanaan Jyry, nimismies. Hänen luokseen tuli joku peräkylän isäntä, rojahti ensimmäiseksi istu-

maan sohvalle ja pisti tupakaksi. Nimismies nousi pystyyn virkapuvussaan, jossa siihen aikaan oltiin, ja sanoi: "Minun työhuoneessani ei tupakoida eikä minua, kruunun nimismiestä, puhutella istualtaan." Isäntä karisti tuhkaa tuhkakuppiin ja sanoi, että "Kuulkaas, nimismies, meidän kylässä saatetaan renkiä puhutella jopa makuulta."

Arvoisa puhemies! Suomen kansanvaltaiset järjestelmät, tarkoitan luottamusmiestoimieli-mien alaisia virkamies- ja muita järjestelmiä, ovat hyvässä kunnossa kaikki ja käyttökelpoisia myös jatkossa. Mutta meidän on jatkuvasti tässä talossa joka ikisen muistettava, että erittäin hyväkin koneisto voi kuitenkin joskus yskiä ja se yskä pitää todella saada pois näissäkin harvoissa tapauksissa, joita olen kosketellut.

Latinistit sanoivat aikoinaan, ja tähän päätän puheenvuoroni: "Konsulit, valvokaa!" Jos joku haluaa sen latinaksi, niin otin sen apulaistoimistopäällikkö Reino Söderiltä selville: "Consules videant!"

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Jokainen meistä varmasti tekee joskus perin virheellisen arvion, ja ilmeisesti ed. Vähänäkin kunnioitetulle äidinkielen opettajalle on sattunut sellainen tämän kohdalla. Nimittäin minusta ed. Vähänäkin puheenvuoro oli varsin selkeästi sekä ajateltu että sanottu ja oikeastaan aika tervetullutkin tähän budjettikeskusteluun, jossa helikopterit ovat olleet hallitsevassa asemassa. Olen hyvin paljon samaa mieltä ed. Vähänäkin kanssa siitä, että elleivät konsulit valvo, heidän puolestaan sitten ruvetaan valvomaan.

Sen sijaan ehkä arvioisin ajatusta siitä, että kansanedustajan pitäisi vaatia tietoja, häiritä virkamiehiä — mikä ei ole häirintää, vaan myös virkamielen kannalta luonnollista palvelutoimintaa. Sitten kyllä pitää asettaa kansanedustajillekin vaatimuksia, ministereille yhtä hyvin. Pitää myös osata vastaanottaa se tieto. Pitää osata tehdä siitä johtopäätöksiä. Ennen kaikkea pitää osata kantaa vastuuta.

Luulen nimittäin, että aika pitkälti tässä taitaa olla kysymys nyt siitäkin, että ellei valitulla päätäjällä ole esimerkiksi päätöksenteon jälkeen kykyä vastata huutoonsa, silloin mennään helposti virkamiesten selän taakse, ja sillä tavallahan tällainen perustilanne itse asiassa on luotu, jos ihan rehellisiä ollaan.

Miksi tämä tuli minulle mieleen, se tuli sen suuren dollarisotkun jälkeen, sen suuren "kikkailun" jälkeen, jota tässä väitetään tapahtuneen.

Yritin täällä kaikessa rauhassa selostaa, miten budjetin koostaminen tapahtui. Se ei näköjään arvon kansanedustajille ollenkaan kelpaa, mutta tiedän kyllä senkin tiedon, joka näyttää kelpaavan. Nimittäin kenellekään budjettiriihessä mukana olleelle, jota ei voi ymmärtämättömyydestä, taitamattomuudesta, huolimattomuudesta tai vastuunpakoilusta syyttää, ei voinut olla epäselvää se, että dollarin kurssi oli muuttunut. Tämä tieto oli varsin selvänä jo heinäkuun alkupuolella Moisionen riiehessä, mutta kun kurssi muuttui jatkuvasti, niin joka päivä ei valtiovarainministeriö voi paikata esityksiä ja ajatuksia. On parempi katsoa taas pienen aikaa, mitä tapahtuu.

Toisaalta on väitetty, että dollarin kurssinousuja käytettiin jotenkin tekosyynä jatkoleikkausten tekemiseen. Ei se pidä paikkaansa. Joka ainoalle ministerille heinäkuun lopussa ilmoitin varsin selväsanaisesti, että teiltä tullaan leikkaamaan budjettiriihessä lisää. Silloin ei ollut mitään tietoa siitä, miten dollari käyttäytyy tai on käytäytymättä. Luulen, että moni ministeri aavisteli, mistä leikkauksesta on kysymys. Ääneen sitä ei voinut sanoa, koska kysymys oli siirtomäärärahoista, joita moni olisi innolla lähtenyt kuluttamaan ennen leikkaustilannetta.

Minulle oli aika järkytys, kun huomasin, että siinä tiedotustilaisuudessa, jossa jouduttiin toteamaan, että nyt on dollarissa tällainen tilanne ja budjettiriihi ratkaisee, otetaanko se huomioon vai ei — se oli puhdas poliittinen päätöksentekotilanne — joutaa muutama ryhmäpuheenjohtaja heti tiedotustilaisuuden päätyttyä taivastelemaan, että "onpas karneata kikkailua, tästä emme tienneet mitään, tämä on hävytöntä". Hävytöntä on siis se, että dollarin hinta on noussut. On se ikävä asia, mutta ei sillä ole mitään tekemistä poliittisen kikkailun kanssa. Voi olla, että se on rahamarkkinoitten kikkailua, saattaa hyvinkin valuuttakurssien heittelemisen olla sitä. Mutta sillä tempulla, että mentiin ruikuttamaan, ei hallittu tilannetta, tämä koko uutispohja luotiin, jos nyt olemme itsellemme rehellisiä.

Ed. Vähänäkkin varmaan tietää, mitä tarkoittaa sellainen termikolmikko kuin "ymmärtämättömyys, taitamattomuus tai huolimattomuus". Jokin näistä on yleensä syy, jos virkamies tekee virkavirheen. Kaikkein ongelmallisinta on varmaan, jos se tulee ymmärtämättömyydestä. Toivotaan, ettei näillä poliittisilla päättäjillä ollut kysymys ymmärtämättömyydestä, ehkä paremmin huolimattomuudesta, jolla tarkoitan ha-

luttomuutta ottaa vastuu ratkaisuista, jotka juuri oli yhdessä tehty. Budjettiriihessä tehtiin ratkaisu siitä, otetaanko dollarin kurssinousu huomioon vai ei. Olisi sen voinut olla ottamattakin huomioon, jos olisi ollut sellaista kanttia jolla kulla tulla ja sanoa, että ei oteta huomioon — puhdas valintatilanne. Että huolimattomuutta se oli, sellaista huolimattomuutta, ettei haluttu kantaa vastuuta. Oli helpompi jäädä taivastelemaan, että tässöpä kelju yllätys, joku veti maton alta. (Ed. Kekkonen: Esittikö kukaan, että sitä ei oteta?) — Ei, eipä tietenkään, eikä voikaan valtio säännön mukaan.

Jotenkin minusta tuntuu nyt, että tämä miina on kyllä ihan itse rakennettu ja tätä miinaa on minusta aika kohtuutonta pistää virkamiesten piikkiin, ihan totta; ei millään tempulla se onnistu. Ne leikkaukset, joilla oli uhkailtu, pantiin toteen uhkailujen mukaisesti — tai joista oli varoitettu. Se oli täysin riippumatonta siitä, mitä dollarille sillä välin oli tapahtunut tai ollut tapahtumatta.

Koko siinä keskustelussa, jossa puhutaan tavan takaa ja minusta aika aiheestakin politiikkojen luotettavuudesta, on minusta sukulaissuutta ed. Vähänäkin puheenvuoroon siinä, onko politiikoista isänniksi. Kyllä sitä mitataan hyvin paljon sillä, onko kanttia kantaa vastuu myös silloin, kun joudutaan tekemään hankalia ratkaisuja, ja jopa silloinkin, kun sattuu menemään ratkaisu pieleen — tekeväälle sattuu. Jos siinä lähtee vyöryttämään renkien syyksi, sellainen isäntä ei kauan taloa pidä. Voi olla, että renki alkaa nauttia suurempaa kunnioitusta, se joka kantaa vastuun, vaikka ehkä aiheettakin, myöskin silloin, jos on mennyt pieleen.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Mielenkiinnolla kuuntelin ensin omassa huoneessani ja myöhemmin tässä ministeri Niinistön puheenvuoroa. Ehkä siitä pari ajatusta, ensinnäkin virkamiesten roolista.

Minulla on kädessäni tutkimus, jonka nimi on ”Suomalaisen talouspolitiikan ajattelumallit valtiovarainministerien budjettiesitelmissä vuosina 1974—1994”. Tässä aika selvästi osoitetaan se, että valtiovarainministereillä on aina hyvin samanlainen ajattelumalli, ja ajatus lähtee ilmeisesti siitä, että ministerien puheenvuorot aika pitkälle tulevat ministeriön sisältä virkamiesten ajatuksista. Nyt tietysti herää se kysymys, johon ministeri Niinistö äsken viittasi: isäntä ja renki-roolit. Onko niin, että ministeri Niinistö samais-
taa johtavien virkamiesten ajattelun vai samais-

tavatko johtavat virkamiehet ministeri Niinistön ajattelun talouspolitiikassa?

Mielelläni kuulisin ministeri Niinistön vastauksen tähän, koska minusta se on hyvin oleellinen kysymys nyt, kun puhutaan esimerkiksi valtiovarainministeriön virkamiesten roolista. Kuka sisäistää kenenkin ajatuksen? Sehän on oikeastaan aivan ratkaisevaa. Tämä tutkimus, joka minulla on käsissäni, osoittaa kyllä aivan selvästi, että vuoteen 1994 asti se ajattelu, joka tuli esille valtiovarainministerien esitelmissä ja puheenvuoroissa myöskin eduskunnassa, oli aina valtiovarainministeriön virkamiesten ajattelumalli.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Enpä oikein usko, että siinä tutkimuksessa siihen päädyttiin. Voi olla, että valtiovarainministerit tiettyinä ajankohtina ovat puhuneet samalla tavalla, puhuneet ehkä kautta historianakin periaatteessa samalla tavalla, enkä sitä yhtään ihmettelekään. Nimittäin valtiovarainministeri, joka olennaisesti poikkeaisi tuosta kaavasta — sen verran olen tuohon tutkimukseen tutustunut — itse asiassa olisi käyttäytynyt aika lailla holtittomasti, eikä niin, ottaen valtiovarainministerin perusroolin huomioon. Ministeriön virkamiehet eivät tunge sanoja ministerin suuhun, eivät tunge ajatuksia ministerin suuhun. Kysymys on tietysti siitä, mitä pidetään tärkeänä.

Ed. Vähänäkki totesi puheenvuorossaan, että tämän hallituksen aikana on pantu maan taloutta kuntoon. Jos ajateltaisiin niin, kuin ehkä räikeimmillään voitaisiin tuon tutkimuksen nojalla ajatella, siis että valtiovarainministeriön virkamiehet, jotka muuten ovat olleet paikoillaan aika pitkään, hallitsisivat politiikkaa, niin silloin joudutaan kysymään, missä ihmeen vaiheessa tämä meni pieleen. Kyllähän tämä on vähän vaihdellut. Parempaan suuntaan ollaan varmasti tultu nyt aika pitkänkin aikaa, mutta miksi asiat pääsivät menemään pieleen? En minä kuullut, että olisi ollut joku niin itsepintainen valtiovarainministeri, että välttämättä halusi tehdä toisella tavalla kuin valtiovarainministeriön virkamiehet.

Kuka kulloinkin puhuu kenenkin ajatuksia, on tietysti kysymys, johon monta kertaa itsekin törmää. Kun luulee keksineensä jotain kuolematonta, niin alitajunta on pelannut ja huomaa, että joku on sanonut tämän jo vuosia sitten ja se on tullut itsekin luettua, jolloin se tulee näkyviin.

Minulla ei ole ollut mitään vaikeutta omak-
sua tätä roolia. Nimittäin muistelen ensimmäi-

siä esiintymisiäni kunnalliskuvioissa. Silloin ensimmäisessä budjettikäsittelyssä tein 30 määrävähemmistöllä budjettia pienentänyttä ehdotusta. Olen kyllä aina ollut vähän sitä mieltä, että julkisella sektorilla pitää elää sillä tavalla, että ne tulot, jotka osoitettu on, riittäisivät menoihin.

Silti, ed. Elo, en minä sitä halua täysin torjua, että kaikki me olemme ihmisiä ja meillä on inhimillisiä ominaisuuksia, myös virkamiehillä. Saattaa olla, että virkamieskin väliin innostuu silloin, kun mukavasti menee ja sopiva toimittaja kysyy.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mitä tulee tähän selvitykseen, niin ministeri Niinistö on siinä oikeassa, että niin suoraan kuin minä sen nyt sanoin, sitä ei tässä sanota. Mutta toisaalta sanotaan kyllä, että valtiovarainministerit ovat aina vain korostaneet talouden ensisijaisuutta, ja ministeri Niinistö, jonka puheen luin muuten tarkasti, jonka hän viime tiistaina käytti, siis 2.9., korosti aivan samaa. Vakaat talousolot ovat parasta mahdollista myös työllisyyspolitiikka eli luovat parhaan mahdollisen pohjan paremmalle työllisyydelle. Sama ajattelu kulkee läpi koko tämän tutkimuksen ja valtiovarainministerion puheenvuorojen ja esitelmien.

Mitä tulee valtiovarainministerin tai muidenkin ministereiden rooliin, niin tietysti mielenkiintoista on se, että kun tulee aivan sektorin ulkopuolelta, ministeri Niinistö on juristi koulutukseltaan, perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja esimerkiksi täällä, niin mikä on se osaaminen, joka liittyy siihen alaan ja kuinka paljon osaamisella on merkitystä. Nyt annan tunnustuksen ministeri Niinistölle. Minun mielestäni ministeri Niinistö on hyvin hyvin pärjännyt täällä näissä keskusteluissa, esimerkiksi suuressa valiokunnassa erinomaisen hyvin selviytynyt näistä. Annoin myös suuren arvon sille, mikä ei julkisuuteen niinkään paljon tullut, kun ministeri Niinistö puhui ilman papereita täällä oman puheensa aivan samalla tavoin kuin ministeri Liikanen, joka sai valtavan huomion vuonna 89, kun hän ensimmäisen kerran puhui ilman papereita. Nyt ei enää Niinistön puheenvuorosta puhuttakaan niin paljon.

Varmasti tämä linjanveto siitä, kuka omaksuu kenenkin ajatuksen, on veteen piirretty viiva. Varmasti ministeri Niinistöllä on myös vaikutusta virkamiehiä ajatellen. Toivottavasti koko tällä eduskunnan keskustelulla on vaikutusta. Sen takia olisi hyvä, jos valtiovarainministeriön virka-

miehet edelleen seurasivat vaikka kaikki illat meidän keskusteluamme täällä.

Ed. S a a r n i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoro oli erittäin ansiokas ja toi meidät kyllä perimmäisten kysymysten ääreen. Keskustelu, jota nyt käydään virkamies kontra päättäjät-sektorista, on tietysti erittäin olennainen kysymys. Uskon, niin kuin ed. Vähänäkkikin, että valtaosa virkamiehistämme on todellakin kelpoista ja päteviä tehtäviinsä. Mutta sen haluaisin tuoda esiin, että kyllä kaiken takana myös ovat kuitenkin arvovalinnat, kun puhumme esimerkiksi kunnan tai valtion taloudesta.

Siinä mielessä on tietysti ollut mielenkiintoista seurata, että aina kun on kysymys kansalaisten hädän ja tuskan lievittämisestä, tulee esiin se, velallako me sitä lievittämme. Mutta kun on kysymys varustelusta tai joistain muista tämän kaltaisista asioista, velka unohtuu ja pidetään ikään kuin itsestäänselvänä, että johonkin toiseen tarkoitukseen löytyy rahoja, mutta ei välttämättä kansalaisten tuskan ja hädän lievittämiseen. Tässä mielessä olemme myös suurten arvovalintojen kanssa tekemisissä ja monta kertaa voisi miettiä esimerkiksi työllisyystilanteen parantamista myös radikaalimmin keinoin, jolloin esimerkiksi kuntien verotulot kasvaisivat kansalaisten työllistämisen myötä ja paineet sosiaaliturvan ja toimeentulotuen jakamiseen vähenisivät.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoro viritti minusta tätä keskustelua erittäin tärkeään suuntaan. Minusta on hyvä, että ministeri Niinistö tarttui siihen sillä tavalla kuin hän tarttui. En usko, että tässä salissa kukaan haluaa arvostella henkilöinä virkamiehiä, en usko siihen.

Se, mitä ed. Saarnio aivan hetki sitten sanoi, oli jotain sellaista, jota minäkin ajattelin sanoa. Virkamies ei ratsasta arvoilla, virkamies ratsastaa numeroilla. Sen arvopohjan, millä päätöksiä tehdään, täytyy syntyä täällä poliitikkojen puolella. No, näin ei toki aina tapahdu. Esimerkiksi kunnallispoliitikassa hyvin usein virkamiehet joutuvat sietämättömän tilanteen eteen, kun täysin vastuuttomat kunnallispoliitikot, en kutsu heitä nyt esimerkiksi kylähulluiksi tai sellaisiksi, mutta täysin vastuuttomat kunnallispoliitikot saattavat tehdä sen kaltaisia esityksiä, joissa viimeiseksi mahdollisuudeksi jää se, että se valistu-

nut sivistynyt virkamies sanoo, että ei, ei upoteta laivaa.

Minusta olisi hyvä, että tämä keskustelu jatkuisi kansanedustajien ja ministereiden välillä. Ed. Vähänäkin kanssa olen myös samaa mieltä siitä, että tartuntakahvoja kansanedustajilla täytyy olla niin paljon kuin mahdollista, mutta sellainen pieni toive tietenkin, että niiden kahvojen koko olisi jollakin lailla yhteismitallinen, että suuret asiat ja ihan mitättömät asiat eivät loputtomasti menisi sekaisin.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin sen vain todeta tyydytyksellä, että ministeri Niinistö minun epäselvän sanomani ymmärsi juuri oikealla tavalla eikä niin, että olisin tässä ollut hyökkäämässä nimeltä mainitsemattomien esimerkiksi VVM:ssä toimivien henkilöiden kimppuun. Sain vain kimmokkeen erinomaisesta lauseparresta, mitä puheenjohtaja Tuomioja käytti. Mutta toisaalta sanoisin hyvän edustajatoveri Kekkosen puheenvuorosta kyllä senkin ikivanhan totuuden, että demokratian parissa toimivat luottamushenkilöt näkevät vastuunsa suuruuden ja kestävyysden aina seuraavissa vaaleissa, kylähullut ja muutkin. Demokratia sietää virheitä tiettyyn pisteeseen asti myös luottamushenkilöltä, ja jos hän kunniaakkaasti selviää seuraavissa vaaleissa läpi, se osoittaa sitä, että ne virheetkin on havaittu inhimillisiksi, ja inhimillisiä virheitä politiikassa tapahtuu aina.

Valtiovarainministeri N i i n i s t ö : Herra puhemies! Ed. Kekkonen, numeroillakin on arvopohjaa, etenkin numeroitten loppusaldolla, onko se minusta vai plussaa. Minusta on nimittäin puhtaasti arvomaailmakysymys, eläkö tämänhetkinen polvi tulevaisuuden kustannuksella, tulevien maksajien kustannuksella. Sehän jos jokin on arvomaailmakysymys, kuka hyppää toisen siivelle ja kuka ei. Minusta se on hyvin syvästi eettinenkin kysymys, mikä on toinen asia. Sen vuoksi kyllä näihin numeroleikkeihin aina sisältyy oma arvoarvionsa. Ei sen takia numeroita asetella tai leikellä, että se on kivaa hommaa tai aritmetiikkaa, vaan sen vuoksi, että tällainenkin arvo on olemassa.

Olen todella hyvin pitkälti samaa mieltä kuin ed. Vähänäkki. Jäin kuitenkin kaipaamaan kommenttia siinä suhteessa, että kun tätä poliittiko-virkamies-puntarointia tehdään ja erityisesti politiikan arvostusta mietitään, minä väitän, että suurenmoisen vahingon ovat tehneet ne poliiti-

kot, jotka ovat ratkaisujen jälkeen sanoneet, että en minä olisi, mutta kun virkamiehet. Suomeksi se siis tarkoittaa, että olen kyvytön tehtäviini, mutta tuo virkamies päättää minun puolestani, sitten myös selitettävän puolesta. Se on aika hirmuinen selitys ihmiselle, joka on luottanut esimerkiksi äänestämällä henkilöä. Minusta se on karmeaa ja johtaakin ja tietysti sen on syytäkin johtaa politiikan luottamuksen vähenemiseen.

Mutta yhdessä asiassa olen teidän kanssanne, ed. Vähänäkki, eri mieltä. Minusta ed. Tuomiojan ilmaisu ei ollut mitenkään rohkaiseva, innostava, vaan masentava. Minusta se täyttää kaikki ne tunnusmerkit, joita äsken kuvailin, siitä, että kun tulee vaikea paikka, jossa itse on saattanut olla mukana, jota pohjaa itse on ollut budjettiriihessä luomassa tai ainakin olisi pitänyt olla, ei silloin pitäisi mennä virkamiehen selän taakse. Siitä saa kyllä lehdet kirjoittamaan pie-neksi aikaa ja sillä voi väistää vastuuta, mutta ei lopullisesti.

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa herra puhemies! Lipposen hallituksen itselleen ottama kutsumanimi työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus, sen ohjelmajulistus sekä vuosittaiset tulo- ja menoarvioesitykset perusteluteksteineen ovat osoittautuneet olevan monilta osin ilmiselvässä ristiriidassa yhteiskunnassa tapahtuvan todellisen kehityksen kanssa. Käsiteltävänä oleva talousarvioesitys ei tee tässä suhteessa poikkeusta. Perusteluteksteissä kyllä luvataan toimia niin, että tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja monet muut hyvät tavoitteet toteutuisivat. Todellisuudessa taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen eriarvoisuus ovat maassamme jyrkästi lisääntymässä. Se on jokaisen omin silmin nähtävissä. Jos ei usko näkemäänsä, ainakin voi lukea tilastoista. Esimerkkinä tuoreet Tilastokeskuksen tilastot seutukunnittaisesta muuttoliikkeestä viime vuodelta.

Täytyy myöntää, että aivan hallituksen alkutaipaleella ohjelma ja käytännön teot olivat saman suuntaiset ensimmäisessä lisäbudjetissa. Julkisten rakennusten peruskorjauksiin osoitettiin tuntuvasti varoja, ja se oli linjassa työttömyyden puolittamistavoitteen kanssa. Lisäbudjetin rahoitus otettiin tosin silloinkin vääralta kohde-ryhmältä, pienituloisilta. Toisaalta hallitus on pyrkinyt palauttamaan osan tekemistään leikkauksista veronkevennyksinä niille, joilta ei ole leikattu. Ruotsin sosialidemokraatit toimivat tässä asiassa aivan eri tavalla, kuten eilen uutisista näimme. Liekö tulevilla vaaleilla siellä vaiku-

tusta päätökseen? Joka tapauksessa siellä tehdään oikein, kun 100 miljardia kruunua palauteaan pienituloisimmille. Leikkaukset on sielläkin tehty kaikilta kohderyhmiltä. (Ed. Elo: Siellä sosialidemokraatit hallitsevat yksin!)

Mutta nyt tähän budjettiin. Valtiontalouden tasapainottaminen ja velan kasvun pysäyttäminen ovat niitä peruslinjauksia, jotka opposition kansanedustajakin voi hyväksyä. Keinot ja budjetin sisäiset painotukset ovatkin sitten jo toinen asia, josta on pakko monilta osin olla eri mieltä.

Valtiontalouden vaikeuksien suurin syy on korkeana jatkuva työttömyys. Hallitus ei ole työllisyyspolitiikassa rojhennut ryhtyä toimenpiteisiin, joilla se pääsisi puolittamistavoitteisiinsa. Nythän tavoitteista on jo luovuttukin, kun puhutaan budjettikirjassakin vain merkittävästä työttömyyden vähentämisestä. Laajoja työllisyysohjelmia on kyllä laadittu, joissa on hyviä esityksiä. Täytyy vain kysyä, missä viipty toimeenpano.

Keskusta on työreformissaan esittänyt ainakin parikymmentä toimenpidettä, joilla yrittämisen edellytyksiä vahvistettaisiin ja toisaalta työllistämisen hyvin tiedossa olevia esteitä raivattaisiin. Täällä hallituspuolueiden edustajia kuunnellessa tuntuu, että keskustan työreformista on luettu vain yksi kohta ja sekin on ymmärretty väärin. (Ed. Elo: Saisiko vähän esimerkkejä?) On väitetty, että keskusta haluaa jättää työntekijät täysin työnantajan armoille. Tätä ei keskusta tietenkään halua. Mutta on pohtimisen arvoinen asia, että pienyrityksillä olisi mahdollisuus sopia paikallisesti työsuhteiden ehdoista kuitenkin valtakunnallisesti sovitun minimipalkan taatessa aina minimipalkkatason. Sanoisin, että tutustukaa työreformiin. Samoja asioita vähän eri nimillä on hallituksen teettämässä työllistämishjelmissä, ne vain pitäisi panna toimeksi. Uskon, että viimeistään seuraavissa hallitusneuvotteluissa nämä keskustan työreforminkin parikymmentä asiaa, valtaosa niistä, nousee hyvin vahvasti keskusteluissa pinnalle.

Aluepolitiikan kannalta ei tämäkään talousarvioesitys ole edeltäjänsä parempi. Budjetin perusteluissa hallitus lupaa tukea alueiden omaa, itsenäistä kehittämistyötä ja edistää maan eri osien tasapainoista kehitystä. Hallitus lupaa edistää uusien työpaikkojen luomista ja vähentää alueellisia työttömyyseroja. Tässä budjetissa on kuitenkin monia kohtia, jotka vain lisäävät alueellisia eroja. Investointiavustukset kehitysalueiden yrityksille ovat pudonneet muutamassa vuodessa jopa kolmanteen osaan. Tutkimus- ja

tuotekehitysvaroja, jotka pääasiassa Tekesin kautta ohjautuvat yrityksiin, on tosin kyllä lisätty huomattavasti enemmänkin kuin KTM:n avustusten vähennykset, mutta Tekesin rahojen jaossa ei ole minkäänlaista aluepoliittista perustelua. Ne virtaavat pääosin pääkaupunkiseudun ja muiden kasvukeskusten yrityksiin, joihin sitten uudet työpaikat syntyvät, niin kuin Tilastokeskuksen uusimmat luvut viime vuoden uusien työpaikkojen syntymisestä osoittavat. Tekesin rahojen saantikynnystä olisi alennettava, ellei niitä rahoja haluta edes osittain kiintiöidä alueellisesti.

Esitetyillä polttoainevero- ja joukkoliikenteen arvonlisäveron korotuksilla sekä matkakuluvähennysoikeuden muutoksella on suuri aluepoliittinen merkitys. Kukaan ei varmaankaan kiistä henkilöauton käytön välttämättömyyttä suomalaisissa oloissa, jos asuu haja-asutusalueella. Koska haja-asutusalueen asukkaat joutuvat ajamaan yhä useammin pitempiä työmatkoja omalla autollaan sekä hankkimaan välttämättömät palvelut yhä kauempaa, kohdistuu polttoaineveron korotus pääasiassa juuri näihin, joille henkilöauton käyttö on välttämättömyys, ei ylellisyys. On aika irvokasta näiden ihmisten kannalta se, että hallitus nostaa bensaveroa ja samaan aikaan laskee viiniveroa. Ehkä se kuvastaa cityhallituksen aatemaailmaa varsin hyvin.

Kuntien talouden kiristäminen edelleen 2,8 miljardilla markalla on myös aluepoliittisesti kielteisellä tavalla vaikuttava asia. Mielestäni perusteluksi ei riitä se, että kunnilla menee vielä keskimmäärin kohtuullisen hyvin. Leikkauksista eniten kärsineet kunnat ovat niitä, joissa verotulojen kasvu on lähes olematon. Kiistatta tämän tasoilla leikkauksilla on myös aluepoliittisia vaikutuksia. Toki tiedän, että vaikeuksissa olevia kuntia on myös perinteisen kehitysalueen ulkopuolella.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan esityksistä täällä on puhuttu tavanomaista vähemmän, ei oikeastaan ollenkaan, eli tämä pääluokka ei enää herätä suuria intohimoja. Jotuneeko se siitä, että hallinnonala eroaa muista hallinnonaloista siinä, että 3/4 maa- ja metsätalousministeriön budjettitalouden menoista perustuu EU-jäsenyyteen? Aiemmin on jo sovittu ne linjaukset, joilla viidessä vuodessa Suomen maatalous yritetään sopeuttaa unionin yhteiseen maatalouspolitiikkaan.

Todettakoon kuitenkin se, että maatalouden EU-sopeutuspaketti, jota hallitus ensi töinään leikkasi, on käytännössä osoittautunut niukem-

maksi kuin liittymisvaiheessa laskelmilla osoitettiin. Yksi syy on siinä, että tuotantokustannusten paljon oletettua hitaampi lasku on toteutunut. Ero on laskelmien aikaiseen tällä hetkellä noin 1,1 miljardia markkaa vuositasona, eli Suomen korkea kustannustaso on säilynyt ja tuotettujen tuotteiden hinnat sen sijaan ovat painuneet Euroopan unionin keskitason alapuolelle, joiltakin osin jopa aivan pohjatasolle.

Toki tällä alalla tapahtuu. Edullisilla investointituilla syntyy nyt pari kolme tanskalais-hollantilaisyyppistä suurta EU-maatalousyritystä per kunta. Halukkuutta toki suurempaan investointien määrään lukumääräisesti olisi, mutta pienempien tilojen viljelijöistä valtaosa ei yllä tähän virkamiesten kategorisesti valitsemaan joukkoon, jotka kelpuutetaan EU-investointituksia saamaan.

Hallitus pyrkii korvaamaan väheneviä maatalouden työpaikkoja muun muassa maaseututyöryhmän esityksiä toteuttamalla. Valitettavasti työryhmän monia hyviä esityksiä ei budjetissa ole huomioitu. Tosin niihin on esitetty 56 miljoonaa markkaa maa- ja metsätalousministeriön varoista, mutta siinä on jopa viitisen miljoonaa vähennystä edelliseen vuoteen. Tarve olisi vähintään 70.

Myönteistä tämän hallinnonalan pääluokassa on 47 miljoonan markan lisämäärärahan osoittaminen nuoren metsän hoitoon ja energiapuun korjuuseen. Tällä on taatusti myös suoria työllisyysvaikutuksia. Valitettavasti näitä töitä organisoivien metsäkeskusten määrärahoja ollaan samaan aikaan supistamassa. Tarvittaisiin parikymmentä miljoonaa lisää.

Arvoisa puhemies! Vaasan vaalipiirin edustajana en voi olla tyytyväinen ensi vuoden talousarvioon oman alueeni näkökulmasta. Alueemme saa jo tänä vuonna tyytyä kokonaisuudessaan vain 147 miljoonan markan valtion investointeihin. Nyt näitä ei löydy budjetista enää kuin 40—50 miljoonaa markkaa. Tästäkin määrästä erityisen vähälle on jäänyt Etelä-Pohjanmaan maakunta, jonka bruttokansantuoteosuus on kuitenkin uusimpien tilastojen mukaan maan toiseksi alin. Toivottavasti eduskunta ottaa huomioon ne lisäesitykset, jotka tässä tilanteessa on pakko tehdä.

Ed. L ä m s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ranta-Muotio otti esille keskustan työreformin. Täällä tuli heti välihuutoja, elikkä kun siitä on täällä keskusteltu, niin se on saanut hyvin huonon vastaanoton. Aina täältä

sitten sanotaan, että lukekaa se. Oletteko lukee-

neet? Olin toissa syksynä talouspolitiikan johtamiskurssilla, jonka meistä edustajista on moni käynyt. Siellä sitten tuli kurssin loppupuolella se tilanne, jossa esitettiin ryhmissä hallitusta. Piti perustaa hallitus, maassa oli kriisi jne. Annettiin tunnusluvut ja muodostettiin neljä ryhmää. Voittajaryhmä, joka sitten muodosti hallituksen omalla ohjelmallaan, oli kuulkaa hyvin pitkälle filosofialtaan saman tyyppinen kuin keskustan työreformi, eli sitä on testattu. Toinkin sen siellä esille. Siinä sain aika hyviä hymähdyksiä, kun he itsekkin huomasivat, että se pitää muuten paikkansa, tässä on hyvin paljon samoja elementtejä kuin keskustan työreformissa.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ranta-Muotio puheenvuoroon voisi oikeastaan lainata erästä tässä hiljattain ilmestynyttä Helsingin Sanomien pääkirjoitusta, joka koski Esko Ahoa ja hänen uskottavuuttaan hänen puhuessaan työllisyys- ja veropolitiikasta. Helsingin Sanomien pääkirjoittaja totesi, että tässä asiassa Esko Ahon korvat heiluvat. Tässä asiassa myös ed. Aulis Ranta-Muotio korvat heiluvat, kun puhutaan työllisyys- ja veropolitiikasta. Kun keskusta täällä on arvostellut kireästä verotuksesta, niin pitäisi pikkuisen katsoa peiliin ja miettiä, mitä 90-luvulla on tapahtunut.

Toinen asia on se, että ed. Aulis Ranta-Muotio ei sanallakaan, sen paremmin kuin ed. Lämsäkään, kertonut, mitä on työreformi. Sanokaa edes yksi kohta, jolla tosiaan työllisyyttä voitaisiin parantaa. Kyllä maanpuolustuskursseilla ja talouspolitiikan kursseilla voidaan kokeilla kaikenlaisia malleja, jopa keskustan työreformia, mutta sillä ei varmasti kyllä paranneta työllisyyttä. Tuokaa esiin sieltä jokin asia, jolla nyt tosiaan olisi uskottavuutta.

Sen verran vielä, herra puhemies, totean, että puheenjohtaja Aho itse myönsi, että vähän työreformi kaipaa vielä hiomista.

Ed. R a n t a - M u o t i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työreformista voisi mainita välillisten työvoimakustannusten alentamisen eli vihdoinkin olisi avattava keskustelu siitä, että pääomavaltaisilta yrityksiltä kerättäisiin osa. Se on yksi. Työttömyysturvajärjestelmän uusiminen on yksi suurimmista reformeista. Yhteiskunta takaisi tietyn perusturvan, työnantajat ja työntekijät vakuutusmaksulla siitä ylöspäin. Jos haluaa vielä paremman, sanotaan hy-

vän ansiosidonnaisen, niin työntekijä itse vakuutusmaksulla korvaisi tämän, mutta yhteiskunnan suora velvollisuus ulottuisi vähimmäistuloon.

On siellä sitten pienempiä asioita. Monilla pienillä työnantajilla on työllistämisen esteenä valtava paperisota. Työreformi esittää, että kehitetään työnantajakortti, jolla voi yhdellä luukulla maksaa neljä, viisi maksua sekä antaa tilastot, jotka nykyään täytyy lähettää eri tahoille eri lomakkeilla.

Ed. Holopainen: Arvoisa puhemies! Oppositio kehuu muutamia tunteja sitten hallitusta ja budjettia ainakin joiltakin osin hyväksi. Totean itsekin, että budjetti on suurelta osin hyvä. Epäilin jo tässä, uskaltaako rakentavaa kritiikkiä edes tuoda esille, mutta sitten ed. Ranta-Muotion puheenvuoro sai aikaan sen, että käytän puheenvuoron suurin piirtein sellaisena kuin se paperissani on.

Arvoisa herra puhemies! Useissa puheenvuoroissa on kritisoitu sitä, että budjetin sisältöön on varsin vaikea päästä, koska budjettikirjassa on vain könttämäärärahoja. Yhdyn näihin arvosteluihin ja totean, että budjetti on hyvin vaikeaselkoinen ja lisää virkamiesten valtaa, niin kuin täällä on monta kertaa todettu. Toki aktiivinen kansanedustaja voi hankkia yksityiskohtaisempaa tietoa ministeriöistä, mutta se vie myös lisää aikaa. Eduskunta vastaa budjetista, joten kansanedustajien on tiedettävä, mistä päätetään.

Kun tulen maakunnasta, jonka muuttotappio vuositasona on yli tuhat henkeä, on suoranainen velvollisuus puuttua eräisiin budjetin heikkouksiin. Budjetin heikkoudet edistävät muuttoliikettä maakuntien sisällä ja maakunnista pois. Tätä on pidetty eurooppalaisena kehityksenä. Mielestäni me voimme kuitenkin itse vaikuttaa päätöksillämme tähän kehitykseen, ainakin osittain.

Olemme kuulleet täällä siitä, mitä paineita valtava muuttoliike tuo esimerkiksi tänne pääkaupunkiseudulle. Muuttoliikkeestä aiheutuu ongelmia molempiin päihin, sekä lähtö- että muutto- paikkakunnalle. Lähtöpäähän jäävät palvelut ja muuttopaikkakunnalle niitä on rakennettava lisää.

Haluan nyt kommentoida muutamia budjetin sisältämiä heikkouksia.

Pitkien välimatkojen alueella ja alueella, jossa julkinen liikenne on todella olematonta, aiheutuu esimerkiksi polttoaineveron korotuksesta kuluja palveluja taajamista haettaessa. Myös työmatkat kallistuvat, kun matkakulujen omavastuu nousee 2 500 markasta 3 000 markkaan.

Joukkoliikenteen arvonlisäveron nousu on vaikutuksiltaan myös negatiivinen. Pidän sen sijaan hyvänä asiana sitä, että työmatkakulujen vähennyksen yläraja nousee 16 000 markasta 20 000 markkaan. Tästä hyötyvät ne työntekijät, joille kertyy runsaasti työmatkakuluja.

Työttömän peruspäivärahaa korotetaan kahdella markalla, joka sinällään on hyvä, vaikkakin pieni kädenojennus työttömälle. Sen sijaan ansiosidonnaisen päivärahan kohdalla tehtävä laskentakaavan muutos aiheuttaa jälleen työttömille menetyksiä. Tätä pitää vielä tarkastella uudelleen.

Eläkeläisten ylimääräistä raippaveroa eli sairausvakuutusmaksua on alennettava, eikä se saa olla riippuvainen siitä, mitä tapahtuu tupopöydässä. En voi olla ihmettelemättä sitä, miksi asia ratkaistaan samanaikaisesti muiden veroratkaisujen kanssa tupopöydän ääressä. Ministeri Mönkäre täällä aiemmin totesi jo, että savamaksua tullaan alentamaan.

Työttömyys ja siitä aiheutuva syrjäytyminen on huolestuttavaa. Olen useissa yhteyksissä antanut tunnustusta työministerille siitä, että työvoimapolitiikassa tavoitellaan työttömien aktivoimista syrjäytymisen estämiseksi ja että hallinnonalalla pyritään uudistusten myötä tekemään mittailaustyötä työttömän työllistämiseksi. Kuitenkin uudistuksiin sisältyy myös vaaroja, ja olenkin erästä budjetin sisältämästä asiasta erityisen huolestunut.

Nimittäin budjettikirja kertoo, että valtion työllistämispalvelu lakkautetaan 1.1.1998. Tämä on Itä-Suomelle, jota Pohjois-Karjalakin on, hyvin murheellista. Tähän saakka on valtion työllistämispalvelujen kautta voitu työllistää nimenomaan heikompia syrjäytymässä olevia, lähinnä kansakoulun käyneitä ja vaikeasti työllistettäviä ihmisiä. Heille puolen vuoden työrupeama on ollut erittäin hyvä syrjäytymisen ehkäisijä. Heille nämä rakenteelliset uudistukset, globalisoituminen, klusterit jne. ovat hyvin kaukaisia asioita.

Työllistämispalvelujen kautta on voitu palkata ihmisiä muun muassa kyläavustajiksi ja hoitamaan esimerkiksi vanhuksia ja vammaisia. Näin on voitu välttää kallista laitoshoidoa. Esimerkiksi Juuassa työllistetään tälläkin hetkellä näin 67, Nurmeksessa 70 ja Lieksassa yli 100 työtöntä.

Työttömän aktivoiminen ja kouluttaminen on hyvä asia, mutta on aivan erilaiset mahdollisuudet kouluttaa ja sijoittaa työhön viisikymppinen kansakoulun käynyt kuin akateemisesti koulutettu.

Edellytän, että valtion työllistämispalvelujen lakkauttamisen todelliset seurannaisvaikutukset vielä tutkitaan ja toimitaan niin, ettei tietoisesti lisätä syrjäytymistä, eli että työllistämispalveluja tulee kehittää lakkauttamisen sijasta.

Kuntien talous on ollut viime vuosiin saakka varsin vakaalla pohjalla, toisin kuin valtiontalous. Jatkuvat leikkaukset ovat kuitenkin ajamassa kunnat tilanteeseen, joka on vahingollista työllisyyden hoidon kannalta. Ainakin osassa kunnista joudutaan etsimään jälleen säästöjä, mikä pahimmillaan tietää lomautuksia ja irtisanomisia. Esimerkiksi Joensuun kaupunki suunnitteli jokin aika sitten koko henkilöstön lomautusta määräajaksi, mutta viimeisimpien tietojen mukaan, mikäli ne pitävät paikkansa, Joensuu olisi irtisanomassa 150 työntekijää. On aihetta hälytyskellojen soittoon. Vaarannammeko toimillamme kuntien tärkeät peruspalvelut eli sosiaali-, terveys- ja koulupalvelut?

Yhteisöveron tuotto on ollut kunnissa ennakoitua suurempaa. Tämän takia valtio on leikkaamassa osan lisätuotosta muuttamalla jakoperusteita. Kunnissa ajateltiin yhteisöverotuotolla täyttää niitä vajeita, joita valtionosuusuudistus toi mukanaan. Ellei yhteisöveron leikkauksesta ole mahdollisuus luopua, olisi parempi vaihtoehto, että osa yhteisöveron tuotosta siirrettäisiin jonkinlaiseen suhdannerahastoon, jolla pehmentettäisiin kuntatalouden vaihteluja.

Opettajien eläkevastuiden siirto kunnille on myös uusi menoerä, jota on tosin osattu pelätä.

Vaikka veroratkaisut jäävätkin tupon yhteyteen, on oletettavaa, että pieni- ja keskituloisille suunnattavat verohuojennukset toteutetaan ansiotulo- ja perusvähennyksen muodossa. Myös tästä syystä kasvaa musta aukko kuntien taloudessa.

Veroalennusten oikea kohdentaminen pieni- ja keskituloisille on vaikeaa. Ruuan arvonlisäveron reilu alentaminen kohdistuisi varmasti oikein. Siitä hyötyisivät erityisesti eläkeläiset, työttömät, lapsiperheet ja muut pienituloiset, kunnon varmistutaan, ettei arvonlisäveron alennus siirry tuotteiden hintoihin hinnankorotuksina.

Suomen veroaste on korkea, mutta asiasta puhuessamme unohdamme hyvin usein sen, mitä me verovaroilla saamme. Verot tasoittavat suuria tuloeroja ilmais- tai kohtuuhintaisten yhteiskunnallisten palvelujen muodossa. Tuloveroaste on liian korkea ja pääomavero liian alhainen siitäkkin huolimatta, että sateenkaarihallitus on nostanut pääomaveroa tämän hallituskauden ai-

kana 3 prosenttiyksiköllä. Pääomaveroa pystytäisiin ilman häiriötä nostamaan vielä toiset 3 prosenttiyksikköä. Tiedän, että tämä on poliittisesti vaikeaa, mutta verotuksen oikeudenmukaisuuden kannalta se olisi välttämätöntä.

Yksi, joidenkin mielestä ehkä hyvinkin pieni asia on yksityistiet. Ne ovat palvelujen saannin turvaamiseksi hyvin tärkeitä haja-asutusalueilla. Sen takia näen erittäin myönteisenä, että hallitus on ottanut budjettiin yksityistieavustuksiin määrärahan, joskin pienen. Maanteiden päätieverkko on kohtuullisessa kunnossa vielä, mutta alemman tason tiet rapistuvat määrärahojen pienuuden takia. Se vaarantaa liikenneturvallisuutta ja vaikeuttaa liikennöintiä.

Täällä on käyty erinomainen keskustelu helikoptereiden hankintavaltuuksista. En tunne antaneeni avointa valtakirjaa hyväksyessäni puolustuspoliittisen selonteon, vaan helikopterien hankintavaltuudet on myöhemmin käsiteltävä erikseen täällä eduskunnassa. On itsestään selvää, että kun meillä on 400 000 työtöntä, on kritiikki puolustushallinnon hankinnoista julkisuudessa ymmärrettävää.

Olen iloinen siitä, että rakennustoiminta on lähtenyt vilkkaasti liikkeelle. Hallitus on tehnytkin tätä edistäviä toimia. Toivon, ettei hallitus nyt kuitenkaan vetäisi hätäjarrusta vaan toimisi niin, että rakennussektorin työllisyys jatkaisi paranemistaan. Ylikuumenemista ei ole, vaikka elpymisessä on suuria alueellisia eroja.

Arvoisa puhemies! Hallitus ansaitsee kritiikin vastapainoksi myös kiitosta siitä, että se teki viime keväänä periaatepäätöksen Itä-Suomen erityisasemasta budjettia laadittaessa ja tehtäessä muitakin työllisyyttä tukevia päätöksiä. Kun tämä periaatepäätös alkaa toteutua, on se paras ta kansallista aluepolitiikkaa ja tietää erillismäärärahoja järkeviin kohteisiin. On välttämätöntä, että hallitus lunastaa annetut lupaukset. Minulla on ollut taipumuksia uskoa näihin lupauksiin niin kuin lapsi joulupukkiin.

Itä-Suomi, ja sen osa Pohjois-Karjalan maakunta, tarvitsee myös päätöksiä, jotka ohjaavat sekä kotimaisia että ulkomaisia yrityksiä sijoittumaan alueelle. Irlannin malli sisältää ratkaisuja tähän asiaan.

Täällä on puhuttu paljon myös metsäkeskusten asemasta ja niiden eläkevastuista. Vaara 8 miljoonan etsimisestä budjetin sisältä on todellinen, ja se varmasti aiheuttaa myös henkilöstön vähentämispaineita. Tämä vaarantaa myös metsäkeskusten tehtävien hoidon sellaisena kuin uusi metsälaki sitä edellyttää.

Budjetti pitää sisällään lausahuksen: "Valtion omistajuudesta luovutaan Engel-yhtymä Oy:ssä täydellisesti tai osittain." Engel-sana saa itselläni veret kiehumään, mikä liittyy Engel-yhtymän syntyhistorian vaiheisiin. Kun nyt käsitteäkseni on saavutettu jonkinlainen työrauha, olisi Engel-yhtymä Oy:n myynti joko kokonaan tai osittain ikään kuin haavojen repimistä auki. Työrauhan ja työmotivaation säilyttämiseksi on välttämätöntä, ettei tässä vaiheessa myyntiintä ryhdytä.

Arvoisa puhemies! Hallituksen päätös lisätä tutkimusrahoitusta on erinomainen ja pitkälle tulevaisuuteen tähtäävä toimenpide. Näin Suomi nousee vuosituhannen vaihteeseen mennessä Euroopan merkittävimpien tutkimustoimintaan panostavien valtioiden rinnalle, kuten budjetin yleisperusteluissa todetaan.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Ed. Holopainen esitti rakentavaa kritiikkiä joukkoliikenteen arvonlisäverotuksen, polttoaineveron korotuksen ja myös työmatkakuluvähennyksen osalta, joista haluan tässä yhteydessä lausua lyhyesti muutaman sanan.

Mitä tulee ensinnäkin arvonlisäveroratkaisuun, josta eduskunta tulee saamaan hallituksen esityksen arvonlisäverolain kokonaisuudesta ensi viikolla käsiteltäväkseen, niin sehän oli tietysti seurausta siitä, että meillä voi olla kaksi alennettua verokantaa yleisen lisäksi. Kun hallituksessa päädyttiin siihen, että elintarvikkeiden arvonlisäveroa ei lasketa 12 prosenttiin, joka olisi vallitsevan lainsäädännön mukainen tilanne, niin tästähän automaattisesti seuraa se, että nämä kaksi alennettua muuta kantaa täytyy yhdistää. Silloin ihan valtiontalouden tulojen turvaamiseksi ratkaisut täytyy hakea sillä tavalla, että kovin suuria arvonlisäverotuottojen menetyksiä ei tapahdu. Niinpä sitten ratkaisu oli 8 prosenttia.

Mielestäni kuitenkin kannattaa ottaa huomioon ratkaisua arvioitaessa se, että mahdollisuudet liikenneministeriön kautta tukea ostoin kannattamattomia bussiliikenteen vuoroja ovat lisääntyneet sitä kautta, että 30 miljoonaa markkaa lisää rahaa on tähän tarkoitukseen osoitettu. Toiseksi raideliikenne tullaan vapauttamaan sähköverosta, mikä merkitsee tietysti sitä, että myös tätä kautta joukkoliikenteen kilpailukyky paranee. Kolmanneksi myös suorien tukien mahdollisuuksia kaupunkimaisissa olosuhteissa selvitetään, jolloin voidaan tulla ainakin jossain määrin vastaan myös isojen kaupunkien liiken-

nelaitosten kohtaamia ongelmia siitä, että arvonlisäverotus todella nousee.

Mitä tulee työmatkakuluvähennykseen ja polttoaineverotukseen, niin polttoaineverotuksen liittyy tähän kokonaisuuteen sitä kautta, että kun näin arvonlisäverotuksen kautta tuli lisärasitusta joukkoliikenteelle, niin jotta yksityisautoilu joutuisi myös kokemaan rasitusta, sitä kautta tietysti polttoaineen hinnan nosto on perusteltua. Ainahan tietysti voi olla erilaisia näkemyksiä siitä, oliko tämä korotusehdotus perusteltu vai olisiko voitu tehdä toisenlaisia ratkaisuja. Tietysti ihan puhtaasti myös valtiontalouden tulopohjan turvaaminen johti tämän suuruiseen polttoaineiden hintojen korotukseen.

Työmatkakuluvähennyksissä kannattaa erityisesti huomata se, että nyt pitkään samana ollut vähennyksen enimmäismäärä kuitenkin nousee 20 000 markkaan. Asiallisesti ottaen oikeastaan ei ole juurikaan mitään perusteita pitää lainkaan ylärajaa voimassa, koska jos halutaan, että myös pitkien matkojen päästä työvoiman liikkuminen on mahdollista, niin silloin olisi perusteltua oikeastaan poistaa koko yläraja.

Vastaako sitten se, että alaraja on nostettu 3 000 markkaan, niitä toiveita, joita on asetettu erityisesti osa-aikaisen työn vastaanottamiselle tai pätkätoiden vastaanottamiselle? Kiinnittäisin huomiota siihen, että mielestäni tulonhankkimisvähennyksen kasvattaminen olisi paljon paremmin täsmäosuva näiden ongelmien ratkaisemiseen kuin työmatkakulujen vähennys. Työmatkakuluvähennyksen alarajan nostaminen on perusteltua myös ihan puhtaasti niistä syistä, että verotuksessa pyritään kuitenkin yksinkertaisuuteen. Kun veroilmoituksen tekemisestäkin nyt yritetään vapautua, tässä mielessä tulonhankkimisvähennys paljon paremmin kattaa myös lyhyiden työmatkojen aiheuttamia kustannuksia kuin loppujen lopuksi kuitenkin työmatkakuluvähennys.

On mahdollista, että myös tulopoliittisella kierroksella asia nousee vahvasti esille. Toivon ainakin, että ne, jotka omien ammattiliittojensa kautta asiaan voivat millään tavalla vaikuttaa, pitävät tämän asian mielessä.

Lopuksi huomautus Engelin osalta. Tämä hallitushan on joutunut pitämään kiinni siitä eduskunnan niukan enemmistön tekemästä päätöksestä, että kysymyksessä ei ollut liikkeenluovutus. Nyt on saatu korkeimman oikeuden päätös siitä, että se oli liikkeenluovutus. Tämän jälkeen välittömästi, ripeästi käynnistettiin keskustelut Valtion työmarkkinalaitoksen ja Engel-

iin siirtyessään erotettujen työntekijöiden kanssa siitä, miten asia voidaan saada pois päiväjärjestyksestä, ja siitä on syntynyt sopimus. Asiat ovat edenneet oikein hyvin.

Mitä tulee budjetin kirjaukseen siitä, että Engelin osittaista tai kokonaista myyntiä harkitaan, niin tähän on asia, joka eduskunnan täytyy punnita hyvin tarkoin. Joka tapauksessa Engel ei ole sen kaltainen kokonaisuus, josta voitaisiin ajatella saatavan kovin suuria myyntivoittoja. Kysymys on enemmänkin periaatteellisesta suhtautumisesta, miten tämän tapaiseen toimintaan suhtaudutaan. Onko tarpeellista, että valtioyhteisökokonaisuudessa on tämän kaltaista toimintaa. Arvelisin, että perustelut myös sille, että Engel jatkaa nykyisellä muodollaan, ovat ihan yhtä vahvat kuin tulopohjan laventaminen sitä kautta, että osittaista tai kokonaista myyntiä harkitaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheen vuoro): Arvoisa puhemies! Ensin lausun kiitokset ed. Holopaiselle, joka puhui erittäin vastuullisesti muuttoliikkeestä ja sen aluepolitiikan tarpeesta, jota tässä maassa nyt kiireesti tarvittaisiin. Toivoisin, että sosialidemokraateissa olisi paljon enemmän tällaista vastuullista ajattelua. Samalla tavalla ajattelen myös eläkeläisten sairausvakuutusmaksusta ja yksityistierahoista. Tätä linjaa pitäisi viedä eteenpäin.

Mitä tulee ministeri Alhon puheenvuoroon, ihmettelen sitä, mihin valtiontalouden tulopohjan turvaamisen kysymys hävisi viiniveron alentamisessa. Mikä kiire on? Ei ainakaan EU pakota viinin veron alentamiseen, 80 miljoonan markan pois luovuttamiseen ja lasten viinipullojen hankinnan edistämiseen tällä tavalla. Siinä klikkaa pahasti siihen nähden, että samanaikaisesti kuitenkin työssäolevien matkakustannuksien omavastuusuutta korotetaan ja myös polttoainevero rajusti korotetaan ja arvonlisäveroa lisätään. Sille nyt on oma perusteensa joukkoliikenteessä, niin kuin kuulumme, mutta toisaalta taas ruoan arvonlisäveroa ei alenneta, viinin kylläkin. Tässä menee pahasti pieleen mielestäni hallituksen veropoliittinen logiikka. Sillä ei ole minkäänlaista logiikkaa. Miksi näin tehdään, sitä on syytä kysyä.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Alho toi esiin niitä kipukohtia, joita veroratkaisuissa on, mutta minua ne perusteet eivät täysin vakuuta. Olen tässä suhteessa ed. Holopaisen kanssa samalla linjalla,

että ne ratkaisut, joita matkakuluvähennyksen omavastuun korottamisen ja liikennepolttoainesten verorasituksen korottamisen osalta tehtiin, ovat edelleen erittäin epäoikeudenmukaisia alueellisessa katsannossa. Jos ja kun ihmisiä pitää kannustaa työhön, ottamaan vastaan työtä, lyhytaikaisiakin, silloin pitäisi toimia niin, että oltaisiin kaikissa ratkaisuissa linjakkaasti tätä tukemassa. Kun vielä muistetaan, että Lipposen hallituksen ratkaisut jo alusta lähtien, ensimmäisestä lisäbudjetista lähtien, ovat kohdistuneet alueellisesti epäoikeudenmukaisesti niille alueille, missä välimatkat ovat pitkät ja kustannukset muutenkin korkeat, ja kun joukkoliikenteen edellytyksiä siellä ei ole, on välttämätöntä liikkua omalla autolla, nyt pitäisi katsoa tätä kokonaisuutta ja tukea siellä elämisen edellytyksiä.

Ed. Holopainen toi osaltaan esille niitä näkökohtia, joita Itä-Suomen osalta on. Häinkin tuntui uskovan siihen, että kun hallitus on tehnyt tällaisen periaateratkaisun ja tunnustanut ongelmat, myös myönteisiä asioita on odotettavissa. Nyt on niin, että näillä ratkaisuilla on kiire. Jos jotakin todella myönteistä halutaan työllisyyden kehityksen osalta tehdä, se pitää tehdä pian.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Holopainen puuttui polttoaineveron korotukseen ja piti sitä huonona asiana erityisesti pitkien etäisyyksien äärialueille. Mielestäni aluepoliittisesti olisi palattava entisiin hyviin aikoihin, jolloin polttoaineilla oli tasahintajärjestelmä, jolloin Etä-Suomi saisi tasoitustason paikan eikä tarvitsisi lähteä paalulta, niin kuin tällä hetkellä. Mielestäni tämä vaatimus on aivan perusteltu. Vuonna 94 polttoaineverokerätyä asukasta kohden esimerkiksi Lapissa oli 2 400 markkaa, kun se Uudellamaalla oli 1 600 markkaa. Polttoaineveroasialle olisi hyvä jokin järjestelmä tehdä, jolla vähän tasoitettaisiin suuria eroja alueiden kesken.

Ed. Wideroos merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o i s t i n e n (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Meidän maamme on pitkä. Siellä on hyvin erilaisia alueita, erilaisia maakuntia. Se on rikkaus, mutta toisaalta esimerkiksi juuri polttoaineveron ja joukkoliikenteen alv:n korotus ovat sellaisia asioita, jotka periferiaan, Itä- ja Pohjois-Suomeen ovat erittäin raskaita. Joukkoliikennettä ei siellä ole paljon. Nyt on kuulunut jo sitä,

joutuuko loppukin sieltä häipymään tai loppumaan. Toisaalta, kun ei ole joukkoliikennettä ja ihmisten täytyy liikkua, matkat ovat pitkiä meillä — 100—200 kilometriä ei ole matka eikä mikään, joka joudutaan yhteen suuntaan ajamaan — silloin yksityisauton käyttö ei ole yllisyyttä, autot ovat meillä siellä asuville ihmisille työkappaleita. Tämä kohtelee hyvin epäoikeudenmukaisesti mielestämme suurta osaa Suomen maata.

Itä-Suomen paketista odotimme hyvin paljon, emmekä ole vielä kukaan lopettaneet odottamista, mutta pettynyttä on oltu alkuinnostuksen jälkeen. Vaikka ministeri Backman on ollut myös mukana työskentelyssä itäsuomalaisena ministerinä, että saisimme siitä jotakin, niin tulos, joka budjettikirjassa on, on tyrmäävä. Siihen pitää saada ja nopeasti, kuten ed. Väistö sanoi, muutoksia aikaan.

Ed. Holopainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Alhon toteamus Engel-yhtymä Oy:stä tyydytti minua erittäin paljon. Tämä on meidän käsissämme eduskunnassa. Hän totesi myös, että lähes sama on, myydäänkö tämä osittain tai ollenkaan.

Olen iloinen siitä, että polttoaineveroon vastauspuheenvuoroissa on kiinnitetty huomiota. Koska meillä tosiaankin harvaanasutuilta alueilta puuttuu julkinen liikenne, joukkoliikenne lähes kokonaan, yksityisautolla matkan taittaminen palveluja hakemaan on aivan välttämätöntä. Ministeri Alho vastasi erittäin hyvin, mutta tietenkään se ei tyydytä meitä haja-asutusalueella asuvia.

Ministeri Alho: Arvoisa puhemies! Juuri pitkät etäisyydet ja niiden aiheuttamat rasitteet olivat myös syynä sille, että työmatkakuluvähennyksen ylärajaa nostettiin, koska on ihan selvä asia, että erityisesti haja-asutusalueilla tulee jo hyvin äkkiä pitkiäkin työmatkoja. Sitten tietysti alarajan nostaminen olisi toinen ratkaisu, jolla tietysti tähdätään verotuksen yksinkertaistamiseen ja siihen, että loppujen lopuksi, jos se kokonaan poistettaisiin, mikä tietysti olisi kai sitten tarkoituksenmukaista patkätöitten vastaanottamisen kannalta, silloin tietysti veromenetykset olisivat olleet paljon suuremmat. Niinpä uskon, että juuri tulonhankkimisvähennyksen kasvattaminen on tässä tapauksessa hyödyllisempää, enkä enää perustele sitä sen enempää.

Haluaisin alkoholipolitiikasta ja siitä logiikasta, miksi näin on menetely, sanoa vielä tässäkin

yhteydessä ihan lyhyesti, koska en aio puhua muuten budjetista tämän enempää.

Alkoholiverotuotot ovat noin 7 miljardia markkaa. Me olemme saaneet sisämarkkinoiden tuontivapautusten sopeutumisaikaa vuoteen 2004. On tietysti ihan selvä asia, että kun litramäärät vapautuvat ja tuonti tulee vapaammaksi, myös alkoholiverotuksen tasoa on asteittain laskeettava. Arvio oli se, että meidän on syytä aloittaa jo nyt sopeutuminen alhaisempaan verokantaan, ja välituotteet eli viinit olivat ehdottomasti se tuoteryhmä, jossa voidaan nähdä, että suomalaiset kulutustottumukset ja siinä veron alentaminen eivät aiheuta saman kaltaisia ikäviä yllätyksiä kuin esimerkiksi kolmansien maiden tuonnissa se hetken aikaa ollut vapautus, joka meillä oli. Tämän valtiontaloudellinen tulonmenetyspuoli on myös aika vähäinen. Asiallisesti ottaen tällä hetkellä jo 70 prosenttia viinien ja välituotteiden kulutuksesta on tilastoimatonta eli toisin sanoen kotona tehdään erilaisista marjoista jne. viinejä. Näin ollen voi sanoa, että kestävä alkoholipolitiikan linjan mukaista nimenomaisesti oli lähtä alentamaan juuri viinien verotusta.

Vielä haluaisin sanoa elintarvikkeiden ja viinien kokonaisuudesta myös sen, että olen sitä mieltä, mikä ei ole mikään salaisuus, että meillä elintarvikkeiden verotus on kansainvälisessä ja eurovertailussa liian korkea. Tietysti olisi johdonmukaista sitä laskea erityisesti, kun maatalouden siirtymäkauden tuet poistuvat. Niillä on ollut vaikutusta myös elintarviketalouteen, ja näin ollen tietysti myös elintarvikkeiden hintapaineet ja korotuspaineet saattavat tulla ajan-kohtaisiksi, mikä olisi tietysti huono asia. Olen kuin senaattori Carter, joka sanoi, että muuten olen sitä mieltä, että ruoan arvonlisäveroa pitäisi laskea.

Ed. Kauppio: Arvoisa puhemies! Valtion ensi vuoden budjettia voi pitää linjaltaan oikean suuntaisena ja hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisena. Pääministeri Lipposen hallituksen talouspolitiikka on luonut edellytykset talouden kasvulle, mikä puolestaan on luonut edellytyksiä tiukalle finanssipolitiikalle ja korkotason vakaudelle. Inflaatio on ollut hallittavissa.

Mutta liian usein, lähestulkoon poikkeuksetta, tuijotetaan vain budjetin tekovuotta tai laaditaan enintään vaalikauden mittaisia talousstrategioita. Talouspolitiikan hahmottelun tulisi kuitenkin ulottua myös pidemmälle. Valtion velkaantuminen edelleen jatkuu, tosin hitaampana

kuin edellisinä vuosina, mutta se kaventaa nyt ja tulevaisuudessa liikkumavaraa menojen ja niillä tuotettavien palveluiden ja etuuksien suhteen puhumattakaan erilaisista tutkimus- ja tuotekehittelysatsauksista, yhdyskuntarakenteista jne. Niinpä on edelleen pidettävä mielessä, että talouskasvu ei ole pysyvä automaatio. Valtiontalouden on kyettävä reagoimaan myös suhdanteiden vaihteluihin ja toimimaan puskurina tilanteissa, joissa menee huonommin. Onkin hyvä, että jo tässä vaiheessa katsotaan myös vuositu-
hannen vaihteeseen, sen ylikin, ja asetetaan selkeät tavoitteet valtiontalouden tasapainoon saattamiselle.

Keskustelua on käytävä myös siitä, keiden ehdoilla ja millä keinoilla se saavutetaan. Viimeaikainen poliittinen keskustelu on nimittäin aina vain enemmän siirtynyt käytäväksi talouden ehdoilla. Se on huolestuttavaa. Kuka oikein on kenenkin renkinä, jää vain aina useammin epäselväksi. On vaarana, että hyvinvointiyhteiskunnasta jää pysyvästi jäljelle pahoinvointiyhteiskunta, millaiseksi se on ollut muodostumassa talouden laman oloissa ja niissä talkoissa, joita lamasta nousemiseksi on pidetty. Tähän asiaan tänä iltana jo edustajat Saarnio ja Kekkonenkin kiinnittivät huomiota.

Työttömyys, joka vuosisadan pahimpana ongelmana koettelee yhteiskuntaamme, ei vielä kukaan hellitä. Se, että arvioita on jouduttu nostamaan ylöspäin, ei saa merkitä kuitenkaan sitä, että työttömyys jäisi jotenkin toisarvoiseksi asiaksi. Sen tulee olla jatkossakin kirkkaasti ensimmäinen, ja kaikkien muidenkin toimintojen on edistettävä ja tuettava työllisyyttä. Työttömyyden voittaminen on se paras puskuri, jolla saadaan valtiontalous tasapainoon ja pelastetaan hyvinvointi yhteiskunnassamme. Kaikkea ei sentään vielä ole menetetty.

Työministeriössä laadittu Suomen malli on ainakin yritys parantaa työvoimahallinnon ja sen asiakkaiden välistä vuorovaikutusta, ehkä jopa saada aikaan työllisyyden parantamista. On tietenkin myönteistä, että työmarkkinoilta syrjäytyneet ihmiset otetaan henkilökohtaiseen ohjaukseen ja kädestä pitäen opetetaan työnhakuun tai laaditaan urasuunnitelmia ja maksetaan porkkanarahoja. Näin olisi voitu toimia jo aiemminkin. Tosin meidän on aika myöntää myös se tosiasia, että on joukko ihmisiä, joita emme pysty millään konstilla työllistämään. Tämä jos mikä vaatisi kunnollisen arvokeskustelun yhteiskunnassamme. Työttömät ja etenkin pitkäaikaistyöttömät ovat yhteiskunnan orjia, milloin leipä-

milloin asuntojonossa tai hakemassa toimeentulotukea elämiseen.

Käymme keskustelua yksittäisten kansalaisten vastuista ja velvollisuuksista. Mikä mahtaa olla yhteiskunnan vastuu, poliitikkojen, elinkeinoelämän ja rahamarkkinoiden vastuu siitä tilanteesta, johon nämä ihmiset on ajettu, hyvin monet lopullisesti ja tahtomattaan? Sen pohtiminen on myös meidän velvollisuutemme.

Uusia työpaikkoja tarvitaan ja siihen on satsattava. Ehkäpä parempi yhteys elinkeino- ja yrityselämään uusien elinkeino- ja työvoimakeskusten synnyttyä parantaa myös työvoima- ja elinkeinohallinnon vuorovaikutusta, jolloin työtilaisuuksiakin on paremmin löydettävissä. Itse asiassa koko hallinnon sektoroituneisuudesta tulisi päästä tiiviimpään yhteistyöhön myös muiden ministeriöiden hallinnonaloilla. Siinä riittää hallintoministerille vielä paljon puuhattavaa.

Samaan aikaan, kun maassamme on korkea työttömyys, on nähtävissä myös työvoimapulaa joillakin aloilla. Elinkeinohallinnon ja opetushallinnon välistä yhteistyötä tulisi lisätä. Koulutuksella uusille, työvoimapulasta kärsiville aloille olisi luotavissa myös uusia työpaikkoja esimerkiksi satsaamalla voimakkaammin oppisopimuskoulutukseen. Kaiken kaikkiaan on parannettava työelämän ja koulutuksen välistä yhteistyötä kaikilla tasoilla.

Työllisyys ja asuminen ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Hallituksen esitys leikata asuntotuotannosta ei minua miellytä. Valtion tukema vuokra-asuntotuotanto on putoamassa hallituksen esityksellä pahimmillaan noin 10 000 asuntoon. Ympäristöministeriö perustelee 6 miljardin leikkausta sillä, että rakennusala ei tarvitse enää elvytystä, samaan aikaan kun valtiovarainministeriö nostaa työttömyysennusteita ja ennen kaikkea, kun ihmiset tarvitsevat asuntoja.

Elokuulle jätettävä 1,5 miljardin tarkasteluvara tulee aiheuttamaan myös ongelmia ja pitkäjänteinen asuntopolitiikka vaarantuu, mikäli tämä ja leikkaukset toteutuvat nyt esitetyssä muodossaan. Jo nyt näyttää ilmeiseltä, että Valtion asuntorahastossa joudutaan ensi keväänä ilmoittamaan, ettei valtuuksia lainoitukseen ole. Mielestäni tarkasteluvaran pitäisi olla käytössä jo keväällä.

Valtiovarainministeriö näkee puolestaan, että kovanrahan asuntojen rakentaminen kasvaa voimakkaasti 14 000 asunnon vuosivauhdilla. Rakentajien oma arvio on 12 500. Näistä omakotitaloja olisi 7 000, joten näyttää ilmeiseltä, ettei vapaarahoitteinen tuotanto tuo mainittavaa hel-

potusta kysyntäpaikkakunnilla. On pelättävissä, että asuntotuotanto heikkenee ja tilanne kriisiytyy entisestään. Tämä johtaa puolestaan siihen, että ihmiset, jotka haluavat ja saisivat työtä kasvukeskuksista, eivät saa asuntoja eivätkä työllisty, puhumattakaan niistä ihmisistä, jotka työllisivät asuntorakentamisen puitteissa.

Vaikka vuokra-asuntoja on rakennettu kohtuullisesti koko 90-luvun ajan ja tarjontaa on ollut myös vapaarahoitteisilla markkinoilla, ovat vuokra-asuntojen hakijajonot kasvaneet merkittävästi. Kun kokonaishakijamäärä aravavuokra-asuntoihin oli vuosikymmenen alussa alle 140 000, oli määrä vuoden vaihteessa lähes 200 000 hakijaa. Näistä noin 73 000 sai asunnon, mikä on noin 37 prosenttia kaikista hakijoista. Vaikein tilanne on yhden henkilön ruokakunnilla, joita hakijoista on puolet. Pieniä, kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja on aivan riittämättömästi tarjolla. Viime aikoina käynyt asuntokauppa on vähentänyt vapaarahoitteisella puolella erityisesti pienten vuokra-asuntojen tarjontaa ja kasvatanut entisestään yksinäisten hakijoiden määrää asunnon hakijoiden joukossa.

Kaikkein vaikeimmassa asemassa näyttävät vuokra-asuntomarkkinoilla olevan yksinäiset, keski-ikäiset miehet. Heillä on usein avioero takanaan, he ovat usein työttömiä eikä elämä ole muutoinkaan oikein hallinnassa. Myös nuorten tilanne on vaikeutunut. Nuorten työttömyys on edelleen yleistä eikä työttömällä nuorella ole juurikaan mahdollisuuksia irtautua kodistaan itsenäisesti asumaan. Myös asunnottomuutta on jonkin verran nuorissa ikäluokissa, ja silloin kyse on jo monista ongelmista. Pitkäaikaistyöttömyyden ongelmat näkyvät muun muassa perhesuhteiden kiristymisenä, ja nuori saattaa joutua hädetyksi vanhempiensa luota. Edes nuorten tukiasuntoja ei ole tarjolla riittävästi.

Kuntien tekemien selvitysten mukaan koko maassa oli vuoden 1996 syksyllä asunnottomana noin 9 600 henkilöä, joista suurin osa eli neljä viidestä oli miehiä. Naisia oli 1 800 ja nuoria, alle 25-vuotiaita peräti 1 500. Asunnottomista yli puolet oli pääkaupunkiseudulla. Periaatteena tulee olla, että asuntoja on siellä, missä työpaikatkin ovat ja jonne niitä syntyy. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on asuntojonossa tällä hetkellä 27 000 jonottajaa. Se on yhden keskikokoisen kaupungin verran väkeä.

Pääkaupunkiseudun asuntorakentamisen osalta tontti- ja asemakaavapula on hankala ongelma. Pääkaupunkiseudulla tarvittaisiin yhteistyötä eri viranomaisten kesken siinä, mihin ja

mitä rakennetaan, jotta alueiden sosiaalinen rakenne voidaan myös ottaa huomioon yhdyskuntasuunnittelussa. Pääkaupunkiseudulle tarvitaan mielestäni yhteinen yleiskaava, jonka puitteissa yhdyskuntarakenne koko alueen osalta on selvitettävä. Tavoitteena on ollut vuosittain päästä 30 000 asunnon tuotantoon. Tavoitteen ei ole päästy viime vuosina. Täytyykin ihmetellä, kuinka siihen voidaan päästä tilanteesta, jossa valtion tukemaa tuotantoa leikataan ja kovanrahan rakentamisessa ei ole osoitettavissa merkittävää lisäystä.

Oma asiakokonaisuutensa on kuntatalous. Valtionosuuksien leikkaukset ja järjestelmien muutokset ovat panneet kuntatalouden ahtaalle. Työttömyyden hidas aleneminen on heikentänyt verotulojen kehitystä ja palveluiden tuottaminen verovaroin käy mahdottomaksi useissa kunnissa. Lisäksi esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on havaittu, että vaikka työllisyystilanne on kohenut, kuntien verotulot eivät ole kasvaneet. Velkamäärät lisääntyvät ja syntyy kriisikuntia, joiden on mahdotonta selviytyä tehtävistä. Palveluita supistetaan, henkilöstö palaa loppuun ja asiakkaat, veronmaksajat, ovat entistä tyytymättömpiä.

Kuluvana syksynä on esimerkiksi nähty kouluisten mielenosoituksia opettajien pakkolomista, joihin kunnat ovat olleet pakotettuja saatuttaakseen talouden tasapainon tai pystyäkseen edes tuottamaan joitain palveluja. Opetusmateriaali alkaa olla irtopainoksia ja käyttökelvotonta, puhumattakaan mahdollisuuksista rakentaa tietoyhteiskuntaa, verkkoyhteyksiä.

Terveystalouden henkilöstö on tiukilla, koneet ja laitteet käyvät viimeisiään, puhumatta uusista, terveydenhuoltoa edistävästä ja samalla kustannuksia säästävästä investointitarpeista. Samaan aikaan väestö ikääntyy ja palvelujen tarve kasvaa. Kun perusterveydenhuollon ja alueellisen erikoissairaanhoidon vaikeudet kasvavat, kohdistuu paine lopulta ja sen myötä turhia lisäkustannuksia tuottaen yliopistollisiin keskussairaaloihin.

Sosiaalitoimen paineet ovat viime vuosina kohdistuneet lasten päivähoitoon järjestämiseen. Subjektiiviset oikeudet ovat muutenkin rajanneet yksittäisen kunnan liikkumavaraa järjestellä sosiaalitoimen palveluita. Toimeentuloturva, joka edustaa kuntien menoissa sittenkin pientä osaa, on budjettiesityksessä leikkurissa, jonka uskotaan paikkautuvan asumistuen kautta asiakkaille. Asumistukimenot kasvavat joka tapauksessa, mikäli hallituksen asuntopoliittikka

nyt esitetyssä muodossaan toteutuu. Mutta esittääkö se asiakkaiden menon toimeentulotukilukulle, jää nähtäväksi.

Valtiovarainministeri Niinistö sanoi budjettia esitellessään, että julkinen talous olemme me, kunnat ja valtio, ikään kuin samassa veneessä. Sehän on totta. Isäntä ja renki -suhde näkyy tässä erityisen hyvin. Isäntä määrää laeilla ja asetuksilla tehtäviä ja renki niitä suorittaa. Isäntä kiristää pussin suuta ja niin joutuu tekemään tietysti renkin, käyttämään omaa kekseliäisyyttään suoriutuakseen tehtävistään. Pelisäännöt on annettu, mutta taktiikkaa saisi hioa. Olisikohan kunta ja valtio -suhteessa tarvetta vuorovaikutuksen lisäämiseen?

Kuntaliitto ja sen myötä kunnat eivät ole tainneet koskaan voida luottaa valtion kanssa tehtyihin sopimuksiin. Jokainen budjettivuosi tuo tullessaan uusia esityksiä ja yllätyksiä. Kunnat ovat kuitenkin eturintamassa suorittamassa tehtäväänsä ja laativat omista lähtökohdistaan suunnitelmia ja budjettia. Epävarmuus tulorahoituksesta ei tee sitä helpoksi, jos ei tietysti uusien menojen kaan ilmestyminen.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että budjettiesitys on herättänyt paljon keskustelua eduskunnassa. Vaikka se pääpiirteissään onkin hyväksyttävissä, on kuitenkin varauduttava siihen, että tarvittaessa esille nousseisiin epäkohtiin voidaan palata. Niitäkin se sisältää. Esimerkiksi vanhempien omistamissa asunnoissa asuvien opiskelijoiden asumislisän poistamisesitys on täysin hölmö ehdotus. Keskustelu ei myöskään saa kulminoitua ainoastaan helikoptereihin. Helppoon ei pidä mennä. Täkykalat on syytä erottaa joukosta.

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa herra puhemies, värderade herr talman! Ensi vuoden budjettiesitys jatkaa hallituksen omaksumaa tiukkaa talous- ja finanssipoliittista linjaa. Budjettiesitys jopa entisestään kiristää julkisen talouden raameja. Toteutunut talouskehitys kuitenkin osoittaa, että hallituksen valitsema talouspoliittinen linja on oikea. Velkaantumiskehitys, joka jatkuessaan olisi saattanut syöstä maamme kansantalouden kokonaan raiteiltaan, on nyt saatu hallintaan. Velkamäärä lisääntyy edelleenkin, mutta on selvästi hallinnassa.

Talouden näkymät ovat tällä hetkellä eri taloudellisten tutkimuslaitosten ja valtiovarainministeriön mukaan hyvät. Suomen talous kasvaa nopeammin kuin EU-maiden taloudet keskimäärin. Suomi on jälleen päässyt sille kasvurallalle, jonka Matti Pekkasen työryhmä asetti

työttömyyden puolittamisen edellytykseksi. Työllisyystilanne on myös parantunut nopeasti kuluvan vuoden aikana. Edellytykset ovat siis edelleen olemassa jopa työttömyyden puolittamiseen tällä vaalikaudella.

Meidän kuitenkin tulee itse uskoa tähän päämäärään. Se ei itsestään toteudu. Ilman uskoa asetettuihin päämääriin meille saattaa käydä kuten ministeri Ole Norrbackille, joka eräässä ruotsinkielisessä ajankohtaisohjelmassa esiintyi kuin Pietari hiilivalkealla, kun hän totesi, ettei hän ole sitoutunut mihinkään niin tyhmään päämäärään kuin työttömyyden puolittamiseen. Saattaisi olla paikallaan, että ministeri Norrback ottaisi hallitusohjelman joskus iltalukemisekseen ja tarkistaisi, mihin hallitusohjelmassa on todella sitouduttu.

Herr talman! Budgetpropositionen för nästa år fortsätter på den strama ekonomiska och finanspolitiska linje som regeringen tillägnat sig. Budgeten skärper till och med ännu mera än tidigare den offentliga ekonomins ramar. Den förverkligade ekonomiska utvecklingen visar att regeringens linjeval har varit det rätta. Skuldsättningen har fått under kontroll. Om låneupptagningen skulle ha fortsatt i samma takt som tidigare kunde det ha inneburit att hela den statliga ekonomin hade sparat ur. Skulden ökar fortsättningsvis, men utvecklingen är nu klart under kontroll.

Ekonomins framtidsutsikter är enligt olika ekonomiska forskningsinstitut och finansministeriet goda. Den finska ekonomin växer snabbare än EU-ländernas ekonomier i genomsnitt. Finland ligger åter på den tillväxtkurva som Matti Pekkans arbetsgrupp fastslog som en förutsättning för att halvera arbetslösheten. Sysselsättningen har också förbättrats snabbt under detta år.

Förutsättningar för att halvera arbetslösheten under denna valperiod existerar alltså ännu, men vi måste själva tro på de mål vi har formulerat. De förverkligas inte av sig själva. Utan tro på uppställda mål kan det gå för oss som det gick för minister Ole Norrback, som i ett svenskspråkigt aktualitetsprogram likt Petrus vid kolelden konstaterade att han inte förbundit sig till något så dumt mål som att halvera arbetslösheten.

Det skulle kanske vara på sin plats att minister Norrback tar regeringsprogrammet som kvällslektyr och kontrollerar vad han och svenska folkpartiet förband sig till i samband med regeringsbildningen.

Arvoisa puhemies! Kuluneen kesän ja alkusyksyn aikana on julkisuudessa ollut positiivisia tietoja työllisyyden kehityksestä ja työttömyyslukujen alenemisesta. Näitä positiivisia tilastoja lukiessaan on moni aina pääministeriä myöten ihmetellyt Tilastokeskuksen ja työministeriön lukujen suuria eroja. Tilastotieteilijät saavat mielestäni selvittää, kenen luvut ovat olleet oikeat. Se on vähintään, mitä voimme vaatia. Lähes 100 000 työttömän työnhakijan eroa ei mielestäni voi pelkästään selittää tutkimusmetodien erilaisuudesta johtuvaksi. Jo kahden valtion laitoksen uskottavuuskin edellyttää, että selvitetään, mistä nämä suuret erot johtuvat.

Arvoisa puhemies! Tiukka taloudenpito on saanut myös osakseen arvostelua. Sen on sanottu osaltaan hidastaneen työttömyyden vähenemistä. Toteaisin kuitenkin, että tiukka taloudenpito on ollut edellytyksenä nykyiselle myönteiselle kehitykselle, joka on pitänyt inflaation, korkotason ja kustannukset kurissa ja näin auttanut kansainvälisen kilpailukykyämme säilymisessä, ja mikä tärkeintä, hallituksen talouspolitiikan uskottavuus on luonut tulevaisuudenuskoa myös kotimarkkinoille, mikä puolestaan on ollut edellytyksenä uusien työpaikkojen syntymiselle.

Talouden kehitys on ollut yllättävänkin hyvä. Vielä jokin aika sitten valtiovarainministeriö esitti arvioita, että valtion tulot ja menot voisivat olla tasapainossa vuonna 2002. Ensi vuoden budjetin lukujen ja esitettyjen arvioiden valossa näyttää siltä, että tavoite voidaan saavuttaa aikaisemminkin, jopa jo vuonna 2000. Tasapainon saavuttaminen edellyttää kuitenkin nykyisen talouspoliittisen linjan tinkimätöntä noudattamista.

Mikäli nykyinen hallitus pystyy lähes tasapainottamaan budjetin tällä vaalikaudella, on se todellinen saavutus, aivan hyvin verrattavissa siihen, että työttömyyden puolittaminen, niin kuin uskon, myös onnistuu. Mutta on kuitenkin todettava, että tiukan talouden ajat eivät siihen lopu, että talous on tasapainossa. Sen jälkeen alkaa uusi urakka, kun lähes 500 miljardin valtion velkaa on alettava lyhentämään, koska se on silloin meillä edessä.

Talouspoliittisen linjan uskottavuuden kannalta näyttelevät syksyn tulopoliittiset neuvottelut ja niihin liittyvät veroratkaisut keskeistä osaa. Työmarkkinajärjestöt on tässä asetettu paljon vartijoiksi. Henkilökohtaisesti luotan kuitenkin osapuolten harkintaan ja vastuuntuntoon. Myös edellisen neuvottelukierroksen hyvä reaalityulos on varmasti omiaan edesauttamaan uuden sopimuksen syntyä.

Tässä yhteydessä haluan todeta, etten ole oikein ymmärtänyt keskustaopposition kritiikkiä, jota he ovat osoittaneet ja esittäneet hallituksen päätöksen johdosta jättää palkansaajien veroratkaisu työmarkkinaneuvottelujen yhteydessä sovitavaksi. Mikäli tieto ratkaisusta ja hallituksen liikkumavarasta jo tässä vaiheessa olisi annettu julkisuuteen, olisi hallitus menettänyt kaikki neuvottelumahdollisuutensa. Keskustan ryhmässä on paljon ns. pelimiehiä, jotka hyvin tietävät, miten silloin käy kun liialla kiireellä paljastaa korttinsa. (Ed. Järvelä: No, miten silloin käy?) — Siinä pelissä käy huonosti!

Budjetin loppusumma 186,9 miljardia markkaa on reippaasti alle ennakoarvion. Viimeinen rutistus tehtiin budjettiriihessä, niin kuin tiedämme, ja siihen täällä valtiovarainministeri Sauli Niinistökin puuttui selvittäessään, millä tavalla valuuttakurssimuutokset otettiin huomioon ja miten se loppusumma saatiin aikaiseksi.

En puutu asiaan sen enempää. Totean kuitenkin, että minua jäivät kaivamaan eräiden virkamiesten lausunnot, joissa todettiin, että tällä tavalla pistettiin budjettiriihessä luu kurkkuun epäilijöille. Ei se anna erittäin hyvää kuvaa siitä, missä hengessä näitä muutoksia siellä tehtiin.

Siirtomäärärahoihin puuttuminen on mielestäni hieman toinen asia. Sitä voidaan perustella nykyisessä tilanteessa, jossa säästöjä on löydetävä budjetin loppusumman kurissa pitämiseksi. Toivottavasti vain valtiovarainministeriön tempu koskee ensi vuotta, ja toivottavasti se ei johda tulevaisuudessa takavuosien tilanteeseen, jossa määrärahat käytettiin viimeistä penniä myöten ennen vuodenvaihdetta. Nykyinen käytäntö on ollut järkevä ja antanut ministeriöille mahdollisuuden järkevään taloudenpitoon ja myös siihen, että on voitu ennakoida tulevia asioita.

Arvoisa puhemies! Joku sana aluepolitiikasta EU-Suomessa.

Meillä on aina tehokkaasti hoidettu aluepolitiikkaa. Jo vuoden 89 alusta voimaan tullut aluepolitiikan puitelaki toimi hyvin, ja sen korvaaminen johtuikin ennen muuta juuri tulevasta EU-jäsenyydestä. Vuoden 1994 alusta voimaan tullut alueiden kehittämisestä annettu laki luo toimivat puitteet edistää maan alueiden omaehtoista kehittämistä ja tasapainoista alueellista kehitystä. Ulkoiset edellytykset on siis luotu, jäsenyys hankittu ja lainsäädäntö on ajanmukaista.

Käytännössä asiat eivät kuitenkaan ole näin hyvällä kannalla. Tarkoitushan nimenomaan oli, että aluehallinnon tehtäväksi annettaisiin entistä

enemmän aluetason elinkeinotoimintaa, julkisia investointeja ja väestölle tärkeitä palveluja koskevia tukipäätöksiä. Alueiden omaa päätösvaltaa suhteessa valtion sektoriviranomaisiin oli tarkoitus vahvistaa antamalla aluekehitysviranomaisina toimiville maakunnan liitoille lisää päättämätöntä valtaa maakuntaan tulevien voimavarojen kohdentamisessa.

Esteen sille, etteivät maakuntien tavoitteet ja toiveet ole käytännössä riittävästi toteutuneet, muodostaa EU-rahoituksen nykyinen kotimainen hallinnointitapa. Rahoituksen alueellisesta jaosta ja muista jakoperusteista päätetään hallitus- ja ministeriötasolla, jolloin päätösten yhteensovittamisesta maakuntien liittojen käsitysten kanssa syntyy helposti ristiriitoja.

Viime kertomuksessaan vuodelta 95 myös valtiontilintarkastajat joutuivat puuttumaan tähän kysymykseen. Kertomuksessaan tilintarkastajat totesivat esille tulneiden seikkojen vuoksi, että muun muassa rakennerrahastosta tulevat tuet ovat olleet monitahoinen budjettitaloudellinen ongelma. Kiireellisyyden ja ohjelmien yleispiirteisyyden vuoksi ei ole pystytty varmistamaan kansallisen rahoituksen budjetoitua aina oikeisiin menokohteisiin valtion talousarviossa, mistä syystä talousarviorahoitusta on jouduttu korjaamaan lisätalousarvioissa. Myös valtion talousarviokäytäntö on osoittautunut ohjelmien kannalta jäykäksi ja vaikeuttanut erityisesti kotimaisten rahoitusosuuksien varaamista hankkeiden toteuttamiseen.

Valtiontilintarkastajat totesivatkin, että ongelmien ratkaiseminen edellyttää nykyistä joustavampaa käytäntöä valtion talousarvion laadinnassa. Tähän ovat myös puuttuneet niin ulkoasiainvaliokunta, hallintovaliokunta kuin valtiovarainvaliokunta useissa lausumissa. Ongelma siis tunnetaan: rahoituksen pirstoutuminen valtion talousarvion eri pääluokkiin ja momentteihin. Sisäasiainministeriössä on vuoden 96 aikana toiminut erillinen työryhmäkin, joka muun muassa ehdotti, että järjestelmää yksinkertaistaisiin yhdistämällä pääluokkien sisällä kansallisia rahoitusosuuksia muutamalle momentille. Mitään muutoksia ei kuitenkaan ole tehty. Budjettikirjasta nähdään, että tilanne on samanlainen kuin viime vuonnakin. Sisäministeriön yrityksistä huolimatta sektoriministeriöt jyräävät samoja vanhoja laturia kuin ennenkin. Mikään ei muutu, eikä mitään muuteta, kun pelätään oman vallankäytön siirtyvän sinne, minne se kuuluu, siis lähelle ihmisiä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi pari sanaa ihan

oman alueen asioista. Kun täällä ovat aikaisemminkin edustajat todenneet positiivisia asioita, niin minäkin haluan antaa kiitosta tässä liikenne-ministeriölle. Hangon rata korjataan. Siellä on 50 miljoonaa markkaa Hango — Karjaa-radan korjaamiseen, ja myös liikenneministeriön päätöksillä on tänä syksynä Hangon radan henkilöliikenne jäänyt elämään ja sitä jatketaan myös ensi vuoden aikana. Ainoa sellainen asia, johon olisin toivonut vielä parannusta, on Valtatie 25:n rahoitus. Toivottavasti sekin vielä tämän vaalikauden aikana järjestyy.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Muutuo budjetti puheilla? Ed. Metsämäki äsken totesi, että mikään ei muutu. Kyllä, kyllä, kyllä muuttuu. Tästä on esimerkkinä viime vuosi, kun teimme budjettia. Siellähän oli todettu, että Tielaitos liikelaitostetaan. Se oli kiveen hakattu kirjain, liikelaitostaminen jäi toteutumatta. Se ainakin on varmaa, että jos ei puhuta, niin silloin ei ainakaan mikään muutu. Nähtäväksi jää, miten helikopterihankinnoille käy. Niistä on ainakin puhuttu. Helikopteriasiassa kannatan ed. Tuomiojan SDP:n ryhmäpuheenvuorossa esille tuomaa kantaa. On hyvin vaikea hyväksyä minäänlaisia valtuutuksia miljardihankintoihin tilanteissa, jossa säästetään. Säästösyistä ollaan lakkauttamassa varuskuntia, kertausharjoitukset ovat minimissään ja varusmiehet lomalla tämän tästä. Monet varuskunnat ovat korjaamista vailla.

Rouva puhemies! Tämä ja eilinen päivä ovat olleet hyviä päiviä, ikään kuin lahjaksi saatuja. Olin toissapäivänä Kemissä koneessa, joka illan suussa ehti nousta ilmaan Japaniin matkaavan koneen edeltä, joka oli risteävällä kiitoradalla. Kyse oli kai muutamista sadoista metreistä, ajallisesti vain muutamista sekunneista.

Tapahtumasta johtuen luin tarkemmin Ilmailulaitoksen kohdan budjetista. Siellä todetaan, että "Ilmailulaitoksen tavoitteena on - - huolehtia siitä, että ilmailutoiminta tapahtuu mahdollisimman turvallisesti, tehokkaasti, tarkoituksenmukaisesti ja taloudellisesti". Turvallisuuden takaamiseksi tärkeimmät tekijät ovat ilmatilan luotsit eli lennonjohtajat. Mieleen tulee eittämättä kysymys, mikä meni vikaan tiistai-iltana lennonjohdossa Vantaalla. Miksi kaksi konetta läh-

ti lähes yhtä aikaa toisensa risteäviltä kiitoradoilta?

Budjetissa todetaan, että lennonvarmistusjärjestelmää uusitaan noin 350 miljoonalla markalla. Toteutus on alkanut jo vuonna 92 ja saatetaan loppuun vuonna 99. Toivottavasti tiistainen lähtö piti -tilanne jää viimeiseksi.

Suomessa on liikelaitostettu ja yhtiöitetty valtion laitoksia. Tällä tavoin eduskunta vähän kerrallaan menettää otteensa laitosten seuraamiseen. Epäilen, että eduskunnan puheilla ei ole kovinkaan suuria mahdollisuuksia vaikuttaa esimerkiksi lennonjohdon tai lennonjohtajien määrään.

Koska kotini on kaukana, olen kansanedustaja-aikanani lentänyt kymmeniätuhansia kilometrejä kotimaan lennoilla ja voinen pitää itseäni enemmänkin kuin satunnaisena matkaajana. Arvioni on, että yllättävän usein lennot ovat myöhässä johtuen juuri lennonjohdosta. Tämä on useasti syyksi ilmoitettu. Toivottavasti asia korjaantuu ja toteutuu se, mitä budjetissa luvataan. Ennen kaikkea matkailijana toivoo, että varsinkin turvallinen ilmailutoiminta tulisi turvatuksi.

Pysyttelen vielä tovin liikenteessä. Täällä on meistä aika usea edustaja nostanut esille budjetista myönteisiä asioita omalta alueeltaan, ja niin teen minäkin. On mieluisaa, että Kemlin Ajoksen väylää on alettu syventää takaisin 10 metriin. Valtion rahaa siihen kuluu 2,2 miljoonaa markkaa. Ajoksen satama on hyvin tärkeä Pohjois-Suomen polttonesteiden ja alueella olevan teollisuuden kuljetuksille. On laskettu väylän madaltamisen aiheuttaneen lisäkustannuksia yksin polttoainekustannusten osalta noin miljoona markkaa vuodessa. Nyt käyntiin saatettu hanke on todellakin kannattava.

Tulevaisuuteen on kuitenkin katsottava ja olen sitä mieltä, että Ajoksen väylä tulisi mahdollisimman pian syventää 11 metriin, sillä uskon, että Ajoksen satama Kemissä tulee jatkossa olemaan merkittävä portti Eurooppaan Kuolan ja Murmanskin alueen kauppapiirinä.

Myönteisenä pidän myös sitä, että puun ja puupohjaisten polttoaineiden käyttöä tuetaan energiaverotuksen muutoksella.

Rouva puhemies! Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelun haittojen kompensoimiseksi toteutetaan vuosina 1997–2006 valtioneuvoston päättämää rahoitusohjelmaa. Ensi vuodelle Pohjois-Suomeen on luvassa 49,3 miljoonaa markkaa.

Pettymys on se, että ainoastaan liikenneministeriön momentille on merkitty sinne varatut 9

miljoonaa markkaa. Muut ministeriöt eivät ole vastaavaan suostuneet, ja sitä kyllä paheksun.

Rouva puhemies! Raha-automaattiyhdistys jakaa hyvinvointia täydentäen virallista sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Tänä vuonna avustusta saa lähes 1 000 yhteisöä ja rahaa jaetaan noin 1 450 miljoonaa markkaa. Merkittävä asia, vaikka harvemmin sanottu, on se, että Raha-automaattiyhdistyksen avustusta saavien yhteisöjen palveluksessa on noin 16 000 ihmistä työssä. Yhteisöjen piirissä olevien vapaaehtoisten ihmisten määrää on hyvin vaikea arvioida, mutta aktiivisesti mukana toiminnoissa on varmasti kymmeniätuhansia suomalaisia. Vapaaehtoisjärjestöiltä odotetaan paljon vanhusten, vammaisten, nuorten ja monien potilasjärjestöjen työssä. Hyvän olon lisääminen, ahdistuksen ja tietämättömyyden vähentäminen ja monenlainen ehkäisevä työ hoituu tehokkaasti vapaaehtoisjärjestöjen toimesta. Raha-automaattiyhdistyksen tuoton kerääminenkin on itse asiassa kansalaistoimintaa. Tuottohan on pelimarkkoja hedelmäpeleistä ja muista automaateista. Tuotto on puhdasta tuottoa kansan karttuisasta kädestä.

Mielestäni säästöväihe on tässä kysymyksessä jäänyt hallitukselle päälle. Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa on vuosi vuodelta käytetty kasvavassa määrin budjetin yleiskatteeksi. Siitä tietysti voi mainita, että suurin osa on käytetty veteraanien kuntoutukseen, mutta hyvin kasvavassa määrin yhä suurempi osa varoista on jätetty jakamatta. Tänä vuonna 250 miljoonaa markkaa ilmoitetaan budjettikirjassa maininnalla ”myöhemmin käytettäväksi”. Miten niin myöhemmin ja miksi ihmeessä?

Meillä on paljon hankkeita ihmisten hyvinvoinnin parantamiseksi vanhusten avopalvelun, syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla, jotka tarvitsisivat itsetunnon vahvistusta sanoakseen ei tupakalle, huumeille, alkoholille, ja monta muuta tärkeää rahoituskohdetta. Vähintä, mitä mielestäni voidaan tehdä, ja siihen ei tarvita mitään lisärahaa, on se, että jakamatta jäänyt osuus jaetaan vapaaehtoisjärjestöille sen mukaan kuin asetuksessa Raha-automaattiyhdistyksestä on sanottu.

Olen näiden muutaman vuoden aikana hyväksynyt sen, että Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta käytetään varoja veteraanien kuntoutukseen. Erityisen hyvilläni olen siitä, että nyt ensimmäisen kerran osoitetaan viisi miljoonaa markkaa erässä Suomen sotiin liittyvissä tehtävissä palvelleiden kuntoutukseen niin kuin ministeriön Mönkärekin totesi. Vuonna 1926 syntyneet, mii-

nanraivaajat ja muut ryhmät huomioidaan. Kuntoutus on heille kuitenkin jotakin konkreettista. Merkit ovat merkkejä eivätkä ne elämän laatua paranna muuta kuin siltä osin, että voi hetkeksi tulla hyvä mieli, kun voi merkkiä kantaa. Kuntoutuksesta hyötyy ja siitä elämän laatu paranee pysyvämmiin.

Rouva puhemies! Olen sitä mieltä, että onneksi tänä itsenäisyysellemme 80-vuotisjuhlavuonna on veteraaniaisia oikeutetusti esillä budjetissa.

Ed. H e l l b e r g : Arvoisa rouva puhemies! Talousarvion keskeinen tavoite on velkaantumiskehityksen hillitseminen, mahdollisimman vakaa ja vahva talouskasvu sekä työllisyyden hoidon edellytysten parantaminen. Näitä keskeisiä tavoitteita sosialidemokraatit ovat pyrkinneet edistämään koko kuluneen vaalikauden ajan ja tulevat varmasti tekemään näin jatkossakin.

Taloudellisten ennusteiden mukaan vakaa taloudellinen kehitys jatkuu ja luo näin mahdollisuuksia lisääntyvälle työllistymiselle. Mutta työttömyyttä ei kuitenkaan poisteta vain taloudellisella kasvulla, vaan se vaatii paljon muita toimenpiteitä. Rakenteelliset ongelmat ovat niin vaikeat, että on hyvin epävarmaa, saadaanko kaikki ihmiset työllistymään, mutta erilaisia koulutus- ym. järjestelmiä kehittämällä uskon voivan päästä varsin hyviin tuloksiin.

Tässäkin budjetissa työvoimapolitiikkaa pyritään entisestään uudistamaan. Entistä enemmän annetaan resursseja nykyistä yksilöllisempiin ja täsmällisempiin työllistämistoimenpiteisiin. Välttävän työvoimapolvelun laatua parannetaan muun muassa laatimalla pitkään työttöminä olleille yksilöllinen työnhakusuunnitelma, valjastamalla 200 000 työtöntä kahden viikon mittaiseen työnhakukoulutukseen ja antamalla työtä tarjoaville pienille yrityksille koulutus- ja rekrytointitukea. Uskon, että on erittäin tärkeätä, että myös pienten yritysten kanssa, joilla on kiinnostusta työllistää ihmisiä, pyritään yhdessä hoitamaan asia mahdollisimman hyvin niin, että ne saavat tukea mahdolliseen työllistämiseen, jolloin ratkeavat monet ongelmat, joita ne eivät tunne, koska monta kertaa siellä on vain muutama ihminen — ehkä vain yksikin — töissä eikä tunneta lainsäädäntöä ja niitä mahdollisuuksia, mitä yhteiskunta tarjoaa työllistämiseksi. Tätä kautta pieni yritys saa tukea. Pyritään tarjoamaan pitkäaikaistyöttömien työllistämiseksi esimerkiksi uutta, 12 kuukauden mittaista 5 000 markan määräästä yhdistelmätukea.

Sitten tulevat myös säännöllisen työnhakijan

kirjautumisen tilalle määrääkaishaastattelut, työnhakukirjat ja -suunnitelmat sekä selkeästi määritellyt oikeudet ja velvollisuudet. Tämä saattaa kuulostaa aika tiukalta, mutta uskon, että tässäkin tullaan pääsemään eteenpäin nimenomaan siinä, että työtöntä käsitellään enemmän yksilönä eikä vain massana. Tällä laillakin pystytään työllistämistä paljon paremmin hoitamaan.

On tietysti selvää, että yhteiskunnan on annettava muitakin resursseja kuin vain työvoimaviranomaisten tarjoamia. Siksi tuntuukin arveluttavalta, että esimerkiksi korjausrakentamiseen ja valtion tukemaan asuntotuotantoon panostetaan ensi vuonna selvästi kuluvaan vuoteen vähemmän. Rakennustuotanto on osoittanut elpymisen merkkejä, mutta kuitenkin vapaarahoitteinen rakentaminen on vielä suhteellisen heikoissa kantomissa ja alalla työttömyys on erittäin suuri, vielä yli 20 prosenttia. Ei kyllä mikään viittaa siihen, että se oleellisesti paranisi. Tuntuvat aika erikoisilta ne puheet, joissa puhutaan ylikuumenemisestä, kun tällainen työttömyys edelleen on olemassa. Joka tapauksessa jotenkinhan työttömät täytyisi hoitaa. Jos ei työtä saada, on yhteiskunnan jollakin tavalla heidät otettava hoiviinsa.

On tietysti selvää, että kun 80-luvun lopulla rakennettiin erittäin paljon — ehkä resursseihin nähden liikaa — niin aika paljon ihmisiä siirtyi rakennusosalalle töihin ja ehkä on sitten seurausta siitä, kun niin suureen rakentamiseen ei enää päästä, että alalla on näin paljon työttömiä. Nyt täytyy, jos ei muun, ainakin työvoimapolvelun pyrkiä ottamaan nämä ihmiset hoitoonsa. Ei voida lähteä siitä, kun yhteiskunnan tukea vähenetään siinä vaiheessa, kun 20 prosenttia on vielä työttöminä, että tilanne jäisi ikuisesti tällaiseksi.

Tähänhän liittyy vielä se, että 1,5 miljardia markkaa on nyt budjettiesityksessä jätetty tarkasteluvaraa, josta elokuun loppuun mennessä tehdään päätös. Mutta jos se todella jää elokuun loppuun, kuten ed. Kautto taisi todeta, se päätös, miten se raha käytetään, pitäisi kyllä tehdä jo keväällä, jotta se tulisi käyttöön ensi vuoden aikana. Jos elokuun lopulla tehdään päätös, niin on aivan selvää, että suurinta osaa siitä rahasta ei pystytä käyttämään.

Asuntopulahan on varsin akuutti edelleen varsinkin muuttovoittoalueilla. Asuntoja tarvittaisiin ehdottomasti lisää ja nämä määrärahat eivät kyllä tule nyt auttamaan tätä tilannetta. Varsinkin Etelä-Suomessa ovat muuttovoittoalueet, kaupunkialueet sellaisia, että ehdottomasti asuntoja tarvitaan lisää. Tosiasia on se, että

vapaarahoitteisesti rakennetaan hyvin vähän. Sillä ei tilannetta korjata. Asuntojonot lisääntyvät jatkuvasti. Varsinkin yksinäisiä ihmisiä on erittäin paljon jonoissa ja tämä tilanne täytyisi saada nyt korjattua kyllä. On hyvin ongelmallista, että asuntotuotantoon panostetaan nyt näin mielestäni liian vähän ensi vuonna.

Muutenkin Etelä-Suomen ruuhka-aluetta mielestäni kohdellaan vähän epäoikeudenmukaisesti. Esimerkiksi tiemäärärahojen jaossa Uudenmaan osuus perustiepidon määrärahoista ei ole oikeudenmukainen. Kun laskukaava nykyisin on sellainen, että tien pituuden osuus on 55 prosenttia ja liikennesuoritteen 45 prosenttia eikä budjetissa ole mainintaa jakoperusteiden muutoksissa, niin tämä kaava on todella valitettava, sillä onhan aivan selvää, että voimakas liikenne kuluttaa tietä ja se luo myös vaaratilanteita. Siksi vaaratilanteita on paljon enemmän kuin sellaisilla teillä, joilla on vähäinen liikenne. Kuin tämän liikennesuoritteen osuus tulisi nostaa määrärahojen jakoperusteissa oleellisempaan asemaan varsinkin täällä Uudellamaalla, missä on pääkaupunkiseutu, jossa on todella suuret liikenneongelmat, joiden ratkaisemiseksi joudutaan satsaamaan paljon rahaa. Samoin meillä on E18-tie Turusta Helsingin kautta Pietariin. Sillä on erittäin suuri liikenne. Sinne saadaan nyt kohutuullisesti rahaa, useamman vuoden ajan on saatu ja saadaan myös ensi vuonna, mutta tästä tietysti kärsivät pienemmät tieyhteydet, ja ne alkavat olla kyllä erittäin huonossa kunnossa. Meillä on täällä Uudellamaallakin hyvin paljon haja-asutusalueita. Niitä ei ole vain pohjoisemmassa ja itäisemmässä Suomessa, vaan täällä niitä myös on. Se, että määrärahat jakautuvat näin, että tien pituus on ratkaisevampi kuin varsinainen liikenne, on kyllä aivan väärin eikä tuo rahaa ja perustiepidon rakennusmahdollisuuksia sinne, missä liikenne todella on suuri. Toivoisi, että tässäkin saataisiin muutos aikaan.

Samalla myös voidaan todeta se, että hallitusohjelmassa todetaan, että joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiä parannetaan ja joukkoliikenteen käytettävyyttä ja kilpailukykyä tuetaan säilyttämällä joukkoliikenteen arvonlisävero nykyisellään. Vaikka hallitusohjelmassa todella on tunnustettu joukkoliikenteen merkitys, niin kuitenkin hallitus esityksessään toimii täysin päinvastoin. Hallitusohjelmasta huolimatta budjettiesitykseen sisältyy joukkoliikenteen arvonlisäveron korottaminen kahdella prosenttiyksiköllä, joukkoliikenteen tuen pienentäminen kymmenellä miljoonalla, joukkoli-

kennevälineidenkin käyttämän dieselpolttoaineen verojen korottaminen runsaalla 18 pennillä arvonlisäveron kanssa ja vielä työmatkakulujen verovähennyksen omavastuuosuuden korottaminen 2 500 markasta 3 000 markkaan. Hyvä puoli tässä on se, että verovähennyksen yläraja nousee. Näiden toimenpiteiden seurauksena joukkoliikenteen käyttäminen tulee aivan varmasti kallistumaan ja tällä ei kannusteta joukkoliikenteen käyttöä.

On todettu, että arvonlisäveron korottaminen johtuu perustelujen mukaan EU-vaatimuksista. Mikäli näin on, niin tulee tämä mahdollinen korotus hyvittää alentamalla joko joukkoliikenteen polttoaineverorasitusta tai muulla verovähennyksellä, joka kompensoi arvonlisäveron vaikutuksen lippujen hintoihin.

Joukkoliikenteen tuki tulee myös mielestäni säilyttää vähintään entisellä tasolla. Vaikka esitetty leikkaus kokonaisuuteen nähden on pieni, niin sekin on hallitusohjelman vastainen. Lisäksi leikkaus kohdistuisi joukkoliikenteeseen epätaisisesti vain sinne, missä liikennöinti on katsottu tarpeelliseksi mutta ei liiketaloudellisesti kannattavaksi. Joukkoliikenne on erityisen tärkeä työskäyville ja niillä haja-asutusalueilla asuville ihmisille, monesti vanhuksille, joilla ei ole mahdollisuutta omaan autoon. Myös bensiinin hinta tulee edelleen nousemaan. Haja-asutusalueilla tulee todella suuria ongelmia. Vuorot vähenevät jatkuvasti, koska ihmiset käyttävät entistä vähemmän julkista liikennettä. Toisaalta henkilöautonkaan käyttöön ei suhtauduta valtion taholta myönteisesti, vaan edelleen nostetaan polttoaineen hintoja.

Myös työmatkakulujen verovähennysoikeuden omavastuun korottamisesta tulisi mielestäni luopua. Lyhytaikaisissa työsuhteissa työmatkojen vähennysoikeutta ei tällä hetkellä ole, vaan tällä hetkellä vähennysoikeus kattaa koko vuoden tarpeen. Mielestäni vähennysoikeuden laskentajaksoa pitäisi pyrkiä lyhentämään vuodesta esimerkiksi kuukauteen, jolloin myös lyhytaikaisten työsuhteiden työmatkakulut saisi vähentää verotettavasta tulosta.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä yö lähenee ja puheenvuoroja on vielä vaikka kuinka paljon. Minä aion nyt tiivistää vähän, koska on paljon sellaisia asioita, joista haluaisin puhua mutta joista jo monet ovat puhuneet. Puhun nyt sellaisesta asiasta, mistä luultavasti ei täällä ole puhuttu. Se liittyy liikuntaan. Kun täällä on urheilumiehiä paikalla vaikka kuinka paljon, niin toteaisin veikkauksen voitonjaosta vielä, että veik-

kaustoimiston uusjärjestelyissä aikoinaan sovittiin ja lakiin kirjattiin kohta veikkausvoittojen jaosto siten, että urheilun osuus olisi 36,6 prosenttia. Nyt tästä prosenttiosuudesta on menty alaspäin jo seitsemän vuoden ajan. Budjettiesityksessä liikunnan osuus on enää 22 prosenttia.

On täysin ymmärrettävää, että laman aikana on tärkempiä kohteita, joihin taloudellista tukea on kohdennettava, kuin urheilutoiminta. Olen ehdottomasti tätä mieltä, mutta jossain vaiheessa tietysti raja tulee vastaan. Jos kaikki ne kymmenettuhannet ihmiset, jotka päivittäin toimivat vapaaehtoistyössä urheiluseuroissa, löisivät hanskat naulaan ja pensselit sanaan, niin se nostaisi varmaan sosiaalikuluja miljardeilla markoilla ja lisäisi varmasti yleistä pahoinvointia. Luulen, että harva kansanedustaja täällä edes tietää, millaiset opetusministeriön jakoperusteet ovat esimerkiksi liikuntajärjestöille. Kuvitellaan ilmeisesti, että rahat menevät huippu-urheilulle, mutta tosiasia on se, että opetusministeriön toiminta-avustuksen jakoperusteena käytetään tuloperusteisuutta, jossa urheilun lajiliitoille osoitetusta määrärahasta 50 prosenttia jaetaan nuorisotoiminnan, 25 prosenttia aikuisliikunnan ja 25 prosenttia huippu-urheilun perusteella. Tämä jakoperustelu on mielestäni aivan oikea. Se osoittaa, että veikkausvoittorahoja pääsääntöisesti käytetään sellaiseen työhön, joka varmasti lisää yhteiskunnan hyvinvointia. Huippu-urheilun määrä tulee pääsääntöisesti muuta tietä kuin yhteiskunnan avustuksina.

Toivon, että eduskunnassa arvostettaisiin enemmän tätä arvokasta työtä, jota suuri joukko vapaaehtoisia pitävä yllä.

Täällä muut puheenvuorot painavat päälle ja sen verran säälistää nämä ihmiset, jotka täällä ovat pitkin iltaa istuneet, että kun puheenvuoroni pian katkeaa, aion päästää heidät tänne puhujakorokkeelle. Mutta vielä toivoisin, että valio-kunnissa voitaisiin vielä harkita näitä monia asioita, jotka liittyvät erityisesti työllistämismahdollisuuksiin, ja katsoa, onko mahdollista vielä esimerkiksi rakentamiseen saada jollakin lailla lisää rahaa. Se on kuitenkin asia, jolla hyvin paljon muitakin kuin pelkästään rakennusalan työntekijöitä voidaan työllistää.

Ministeri Alho: Arvoisa rouva puhemies! Kun ilta on myöhäinen, minäkin sanon hyvin hyvin lyhyesti joukkoliikenteen arvonlisäverosta sen verran, että EU:han tietenkään ei meitä pakota nostamaan joukkoliikenteen arvonlisävero, ja tämän haluan tehdä hyvin selväksi. Mutta

oletetaan, että joukkoliikenteen arvonlisäverotus olisi haluttu pitää 6:ssä. Silloin vaihtoehtona tietysti olisi ollut se, että lääkkeet ja kirjat, jotka ovat olleet 12:ssä, olisi nostettu 17 prosenttiin, mikä ei varmaankaan olisi ollut perusteltua monestakaan eri syystä, tai kirjat ja lääkkeet olisi laskettu 6 prosenttiin. Miksi 6 prosenttiin tätä laskua ei tehty, johtuu puhtaasti siitä, että budjetin tiukkuuden vuoksi on tietysti varjeltava verotuottoja. Jos kirjat ja lääkkeet olisi laskettu 6:een, se olisi merkinnyt, en nyt ihan tarkkaan muista, mutta noin 350—400 miljoonan markan veromenetystä nykyiseen verrattuna, kun nyt tällä ratkaisulla, että joukkoliikenne nousee 8:aan ja kirjat ja lääkkeet laskevat 12:sta 8:aan ja vielä otetaan mukaan lääkkeiden sairausvakuutuskorvauksien väheneminen, päästään 100 miljoonan markan tulotuottojen menettämiseen.

Toisin sanoen tämän ratkaisun on sanellut ihan puhtaasti verotuottojen turvaaminen ja siten sitä on yritetty lieventää täällä aikaisemmin mainitsemillani keinoilla, joilla kuitenkin joukkoliikenteen arvonlisäveron nousun ongelmat tuntien on haluttu tulla vastaan niitä erityisiä ongelmia, joita aiheutuu. Riittävätkö ne, se jää sitten nähtäväksi.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä puheenvuoro on hyvin vähän poleeminen, osin ajan puutteen takia sekin. Valtion talousarvokeskustelua, tätä keskustelua siis, on tähän asti käyty yllättävän paljon tämän helikopterikysymyksen ympärillä. Meille hallituspuolueen kansanedustajille sopii kyllä, että keskustelu nyttemmin on siirtynyt budjetin olennaiseen sisältöön, Suomen talouteen, talouspolitiikkaan. Oikeastaan se sopii vallan mainiosti. Taloutemme makrotasolla on sellaisessa tilassa, että siitä puhuminen pitkästä ajasta on melko miellyttävä tehtävä.

Työministeriön lukujen mukaan työttömyys on sekin koko vuoden ajan pienentynyt. Jokainen kuukausi on ollut paitsi parempi kuin vuosi aiemmin myös parempi kuin edeltäjänsä. Korkotaso on pysynyt alhaalla. Ihan tuoreiden tietojen mukaan kuluttajien uusien luottojen korkotaso aleni kesällä entisestään. Kansantuotteen kasvu jatkuu sekin kuukaudesta toiseen vahvana, yllättävänkin vahvana, vahvempana kuin hyvin useat hyvin optimistisiksi leimatut ennusteet ovat antaneet odottaa.

Valtiontalouden velkaantumiskehitys näyttäisi saatavan kuriin nopeammin kuin osattiin odottaa. Kotitalouksien, yritysten odotukset lu-

paavat nousun jatkuvan. Rakennuslupien määrän kasvu ylittää rakennustoiminnan kasvun. Toiveikkailla kasvun odotuksilla on se hyvä ominaisuus, että ne toteuttavat itse itsensä. Näin on tapahtunut hyvin useasti ennenkin. Näin on tapahtumassa nytkin. Alhaiset korot, nousevat tulot, luottamus tulevaisuuteen ovat kombinaatio, joka kasvattaa investointeja ja kotitalouksien suurhankintoja. Parasta tässä suhteessa on rakennustoiminnan selvä piristyminen. Rakennusalan työllistäjänä on omaa luokkaansa.

Tuloksia arvioitaessa on otettava huomioon, että kansainvälistaloudellinen toimintoympäristö ei ole ollut paras mahdollinen, ei ollenkaan. Eurooppa on käynyt läpi taantumaa. Metsäteollisuuden vientituotteiden hintakehitys ja markkinatilanne on väliin ollut hyvinkin vaikea.

Arvoisa rouva puhemies! Ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä maanpuolustus ovat kuitenkin aina puhumisen arvoisia asioita. Miksipä ei talousarvionkin yhteydessä. Tämä hallitus antoi alkutaipaleellaan eduskunnan käsiteltäväksi selonteon Suomen turvallisuuspolitiikan suuntalinjoista. Suomi edistää vakautta parhaiten pysymällä sotilasliittojen ulkopuolella ja ylläpitämällä itsenäistä uskottavaa puolustusta. Tämähän oli sen selonteon viesti. Selonteon näistä osista ei syntynyt tuolloin sanottavammin keskustelua, saati väittelyä.

Niin kuin tiedämme, vuoden 95 selonteko ei jäänyt lajissaan viimeiseksi. Kuluvan vuoden keväällä annettiin selonteko taas. Siinä turvallisuuspolitiikan kovaa sotilaallista osuutta täsmennettiin. Eduskunta pääsi keskustelemaan puolustuspolitiikasta. Selonteon mukaan Suomen puolustuksen kehittämisessä on sekä jatkuvuutta että uudistumista. Me emme ole liittymässä sotilasliittoihin, mistä seuraa, että meillä itselämme on oltava käytössä kaikki maanpuolustukseen tarvittavat voimavarat. Meillä on oltava omat ilmapuimat, omat merivoimat, omat maa-voimat. Kriisitilanteestakin on selvittävä näillä, ei mahdollisten liittolaisten tuella.

Jatkuvuus on poliittinen valinta. Uudistumisen tarve puolestaan kumpuaa teknologian ja muun puolustuksellisen toimintaympäristön muuttumisesta. Muutos merkitsee sodanajan joukkojen, palvelukseen kutsuttavien reservien pienentämistä nykyisestä. Vastaavasti pienemmän joukon liikkuvuutta ja tulivoimaa lisätään. Selonteossahan esitettiin kolmen uuden Maavoimien valmiusyhtymän eli kolmen uudentyypin prikaatin perustamista. Liikkuvuudesta ja tulituesta esitettiin melko täsmällisesti seuraa-

vaa: Keskeinen hanke on kullekin prikaatille hankittava kuljetushelikopterikalusto kompanian siirtämistä varten sekä tarpeellinen helikopterikalusto tulitukea varten. Kun oli sanottu a, on syytä sanoa myös b.

Eduskunta hyväksyi turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon. Sen perusteella hallituksen esitystä valmistella uusien prikaatien kalustohankintoja onkin sitten käsittelemisen. Tämän eduskuntakeskustelun yhteydessä on hallitusta kuitenkin vaadittu tarkemmin perustelevaan ja selvittämään hanketta. Millaista kalustoa tarvitaan? Mitä se maksaa? Miten se maksetaan? Minkä verran hankinnat kohdentuvat kotimaahan? Minkä verran ulkomaille? Nämä ovat perusteltuja kysymyksiä, joihin kyllä omasta puolestani yhdyn.

Budjetti tarjoaa 18 miljoonaa, millä selvitetäisiin asiaa, ja selvitysten jälkeen meillä sitten olisi enemmän tietoa vastaisen käsittelyn pohjaksi. Kuten oman eduskuntaryhmäni puheenjohtaja Erkki Tuomioja asian esitti, eduskunta voi antaa valtuudet hankinnan valmisteluun ja myöntää määrärahan tutkimus- ja koulutustoimintaan ilman, että kysymys olisi avoimesta valtakirjasta virkamiehille, saati hallituksellekaan.

Arvoisa rouva puhemies! Sosialidemokraattinen liike on rauhanliikettä. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkamme linja ei perustu asevaraiseen turvallisuuteen vaan yhteistyöhön. Henkilökohtaisesti en halua tässä olla minkään ase- tai asejärjestelmän puhemies. Haluan kuitenkin tuoda julki talousarvion käsittelyyn liittyen yhden keskeisen periaatteen: puolustusmenojen ja hyvinvointipolitiikan menojen vertailu on perin, perin hankalaa tai oikeammin sanottuna mahdotonta. Toki markat ovat samoja, mutta tausta-ajatus täysin erilainen. Hyvinvointiin tai vaikkapa kulttuuriin käytettyjen rahojen tuloksellisuutta voi aina arvioida ja punnita. Niillä saavutetaan jotakin, täytetään joitakin tarpeita. Puolustusmateriaalihankinnoille ei ole mahdollista samalla tavoin määritellä tulostavoitteita. Nimittäin paras ta puolustusmateriaalia on tietysti sellainen, jota ei käytetä ollenkaan.

Arvoisa rouva puhemies! Se, että tulopuoli tässä budjetissa on vielä jonkin verran auki, että veroista keskustellaan etujärjestöjen kanssa hiukan myöhemmin, myönnän, että se ei hevin sovi parlamentaarisen demokratian pirtaan, mutta on olemassa aikoja, on olemassa tapauksia, jolloin tällainen parlamentaarisen demokratian ihanne voi olla hyvä siirtää hiukan syrjempään, jos talouden, talouspolitiikan kokonaisuus jota-

kin muuta vaatii, ja nyt sellainen vaatimus on olemassa.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Eduskunnan toimintatapoja voisi nähtävästi rationalisoida hieman tällaisia tilanteita varten sillä, että voitaisiin käyttää molemmilta puhujakorokkeilta yhtä aikaa puheenvuoroja ja säästää siinä aikaa paljon.

Käsittelyyn tullut valtion talousarvio on Paa-vo Lipposen luotsaaman hallituksen kolmas mahdollisuus käyttää hallituksen talouspolitiikan pääasiallista työkalua, finanssipolitiikkaa. Eräässä mielessä se on kuitenkin ensimmäinen laatuaan. Se on ensimmäinen tulo- ja menoarvio, joka on voitu rakentaa vapaana ulkoisista paineista.

Hallituksen ensimmäinen talousarvio oli suuri säästöbudjetti, jolla valtion velkaantuminen saatiin viime hetkellä edes jollain tavoin siedettävään kuriin. Ilman siihen otettuja ankaria säästöjä olisi edellisen eduskuntakauden jäljiltä syöskykierteeseen joutunut valtiontaloutta ollut mahdotonta oikaista.

Toinen budjetti, se, jonka toteuttamisen lop-
pupuolta nyt elämme, tehtiin vuosi sitten heikon kansainvälisen talouskehityksen varjossa. Talouden takatalvi oli oikeastaan ankeimmillaan vuoden 96 alussa, ja monta tavoitetta ja toivetta jouduttiin panemaan hyllylle. Putoaminen työttömyyden puolittamisuralta oli viime vuonna tapahtunut tosiasia. Sinänsä menestys työllisyyden hoidossa ei tuolloinkaan ollut mitätöntä, onhan Suomi ollut niiden parin kolmen maan joukossa, jotka ovat koko ajan edenneet työttömyyden vastaisessa kamppailussa suhdanteista riippumatta.

Nyt tilanne näyttää olevan talouden tunnuslukujen valossa pitkälti toinen. Työministeriön lukujen mukaan työttömyys on jo kahdeksan kuukauden ajan pienentynyt jatkuvasti ja vauhdissa näyttää olevan selviä kiihtymisen merkkejä, eli jokainen kuukausi on ollut paitsi parempi kuin vuosi aiemmin, myös parempi kuin edeltäjänsä.

Korkotaso on pysynyt alhaalla. Viimeksi julkittuluiden tietojen mukaan kuluttajien uusien luottojen korkotaso aleni kesällä entisestään.

Kansantuotteen kasvu jatkuu kuukaudesta toiseen vahvana. Tulevaisuus näyttää lupaavan taloudellisessa mielessä entistä parempaa. Valtiontalouden velkaantumiskehitys saadaan kuriin nopeammin kuin ehkä osattiin odottaa. Kotitalouksien ja yritysten odotukset lupaavat nousun jatkuvan.

Vaikka täällä on puhuttu paljon tästä rakentamisesta, haluan muutamien sanoin puuttua myös siihen. Totean aluksi, että rakennuslupien määrä näyttää olevan kasvussa. Se on hyvä. Mutta vaikka näin onkin, pitäisin rakennusalan ylikuumenemispuheita kuitenkin edesvastuuttomina, ainakin jos ja kun sen ajatellaan tarkoittavan koko Suomea. Väitän jälkeen kerran, että rakennustyömaille niin oleellisesti kuuluvat tornit ja ajoneuvonosturit ovat tänäänkin suoranaisia turistinähtävyyksiä hyvin suuressa osassa Suomea. Mikäli joku suuri päättäjä ei tätä usko, olen valmis kyllä omalla kustannuksellani tarjoamaan hänelle opintomatkan esimerkiksi joillekin Itä-Suomen alueille. Olen vakuuttunut, että sponsoreita saisi myös työnantajapuolelta näille matkoille.

Jos ja kun leikkauksia on perusteltu rakennusalojen ylikuumenemisväitteillä, on kannan tarkistamiseen tarvetta. Muutamat ylikuumenemisen esimerkkialueet eivät saisi johtaa siihen, että rakentamiseen suunnattuja määrärahoja supistetaan voimakkaasti.

Toivon olevani väärässä pelätessäni, etteivät yksityisen pääoman halukkuus tai mahdollisuudet rakennusalan investointeihin sittenkään riitä kompensoimaan, niin kuin hallitus valitettavasti näyttää uskovon, budjetissa olevia supistuksia. Ja mikäli nousuun lähtenyt rakennusalan myönteinen kehitys taittuu tämän näkemyksen seurauksena, se soveltuu yhdessä erinäköisten heijastusvaikutuksien kanssa erittäin huonosti hallitusohjelman työllisyyden puolittamistavoitteen kanssa.

Jos budjetti lyödään lukkoon esitetyssä muodossa, lähdän siitä, että rakennusalan määrärahoihin voidaan tarvittaessa palata myöhemmin tehtävissä lisätalousarvioissa. Tässä suhteessa ministeri Mönkäreän tämäniltainen asiaa koskeva puhe oli varsin rohkaiseva.

Toki on todettava, että heränneillä kasvun odotuksilla on se hyvä ominaisuus, että ne toteutavat itse itsensä. Alhaiset korot, nousevat tulot ja luottamus tulevaisuuteen ovat kooste, joka kasvattaa investointeja ja kotien mittaviakin hankintoja.

Arvoisa puhemies! Jokaisen rehellisen tarkkailijan lienee kuitenkin tunnustettava, että talouden perusta on erilaisten toimenpiteiden ansiosta sentään kunnossa ja talouspolitiikka linjattu oikeaan suuntaan. Toki keskustelun aihetta löytyy rakennusmäärärahojen lisäksi monesta muustakin yksityiskohdasta. Itse ottaisin mielelläni keskusteluun jonkun valtion teollisuuspolitiikkaa sivuavan kysymyksen.

Valtion omistamien yritysten ja liikelaitosten toimenkuva on jo pitkän ajan kuluessa käynyt läpi melkoisen muutoksen. Muutoksen ensimmäisessä vaiheessa valtion omistamien teollisuusyritysten tehtäviä selkeytettiin. Niiltä otettiin pois vastuuta työllistamisestä ja aluepolitiikasta. Kehityksen saneli todennäköisesti välttämättömyys. Yritykset eivät olisi selvinneet kovinkaan hyvin kansainvälisessä kilpailussa, mikäli niillä olisi ollut mittavia ylimääräisiä velvoitteita.

Budjettirahoitusta oli täydennettävä ja korvattava yksityisellä riskirahalla, yleisölle suunnatuilla osakeanneilla. Samaan aikaan valtion liikelaitoksia alettiin yhtiöittää. Niitä kohdeltiin kuin mitä tahansa markkinoille hyödykkeitä tuottavia yksiköitä. Kehityksen suunta ja vauhti kotimaassamme eivät ole kansainvälisesti katsoen erikoisia. Kehitystä voitaneen hyvällä syyllä kutsua lähes väistämättömäksi. Onkohan poliittisilla puolueillakaan, niilläkään, jotka jakavat työväenliikkeen perinteen, mahdollisuutta yrittää tuupata tätä historian kulkua taaksepäin?

Muutosten myllerryksessä meidän ei ole syytä kuitenkaan unohtaa, että meillä on vastuu ihmisistä, joita tämä suuri muutos välittömästi koskee. Meillä on vastuu valtion yritysten ja liikelaitosten henkilökunnasta. Meidän on huolehdittava siitä, etteivät liiketoiminnan nimissä tehdyt toimenpiteet merkitse työntekijöiden riistämistä ja turvattomuutta. Tässä asiassa meidän on yhdistettävä sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja taloudellinen tarkoituksenmukaisuus.

Pitämällä huolta henkilöstön eduista ja oikeuksista varmistamme, että liikelaitosten toiminnan muuttaminen markkinaehtoiseksi tuo mukanaan aitoja tehokkuusetuja. Olisi liian helppoa ja moraalitonta parantaa tuottavuutta vain pudottamalla palkkoja tai heikentämällä muuten työsuhteen ehtoja. (Ed. Aittoniemi: Miten sen rakennushallituksen siivoojien kanssa on?)

Vastuun kantaminen, arvoisa ed. Aittoniemi, henkilöstön oikeuksista on valtion kiinteistöjen hoidosta vastaavan Engel-yhtymä Oy:n kohdalla ollut tähän mennessä varsin kyseenalaista. Yhtiöittämisen yhteydessä syntyneet ristiriidat ratkaistiin tavalla, joka jättää kysymyksiä auki. Miksi henkilöstön oikeuksiin kajottiin, vaikka työoikeuden asiantuntijat olivat kutakuinkin samaa mieltä siitä, ettei se ollut lain mukaista? Miksi riidan annettiin jatkaa oikeusistuimessa pitkään, vaikka sopiminen olisi ollut tai tullut valtiollekin verrattomasti halvemmaksi? Miksi

annettiin yhden liikelaitoksen uudistusprosessin vaikeuksien kärjistyä niin pahoiksi, ettei sillä voi olla muita kuin haittavaikutuksia tulevaisuutta ajatellen? Melkoista tupelointia!

Toivon, että mainitun kaltaisissa tapauksissa edetään jatkossa varovasti, otetaan esimerkiksi henkilöjärjestöjen mielipiteet vakavasti ja annetaan henkilöstön sopeutua myllytykseen ennen uudistusten jatkamista.

Vaikka pidänkin hallituksen eduskunnalle esittelemää talousarviota pääsuunniltaan hyväksyttävänä, ei kaikkea voi kuitenkaan purematta nielaista. Kuinka olisinkaan toivonut, että eläkeläisten niin kovasti esillä pitämään 3 prosentin sairausvakuutusmaksuun olisi puututtu jo nyt. En löydä perusteita, ainakaan kovin vahvoja, sille, että tuota ratkaisua, olipa se kooltaan minäkäläinen tahansa, pitää siirtää syksyllä sovittavan mahdollisen tuporatkaisun ja siinä tehtävien veroratkaisujen yhteyteen tämän talousarvion sijasta. Epävarmuuden tilan eläkeläisten keskuudessa ei olisi suonut jatkuvan yhtään tätä hetkeä pidemmälle.

Helpotusten aiheuttaman aukon valtion talousarvioon luulisi olevan helposti paikattavissa vaikka suuryhtiöiden miljardivoitoista ja niiden omistajien osaketuloista. Tahdosta tämä on kiinni, tuskinpa mistään muusta.

Entä julkisen liikenteen arvonlisäverotuksen korottaminen 2 prosenttiyksiköllä? Paineet matkalippujen hintojen korottamiseen kasvavat, se on selvää, joka seikka ei taatusti ole kannustava elementti pienipalkkaiseen työhön hakeutumiseen syrjäisiltä seuduilta. Samaan kielteiseen lopputulemaan johtaa myös polttoaineveron hinnan korotus, kun sen yhdistää siihen, että työmatkakulujen omavastuusuutta nostetaan samanaikaisesti 2 500:sta 3 000 markkaan.

Kuinkahan paljon valtion tulopuolelle näistä operaatioista jää, jos tarkasteluun otetaan vaikka työttömyyskustannukset, mikäli jokunen työsuhteiden syntymättä tai loppuu ylivoimaisiksi käyneiden matkakustannusten takia? Toivoo sopii, että näihin, niin kuin muuhinkin talousarvion sisältyviin kipupisteisiin, voitaisiin vielä puuttua budjetin jatkokäsittelyn aikana.

Tässä vaiheessa annan lämpimän tunnustuksen ministeri Alholle siitä, että hän rohkeasti otti taannoin kantaa ruuan arvonlisäverokysymykseen. Toivotan hänelle onnea jatkossa, että tämä onnistuisi.

Aivan lopuksi totean, arvoisa puhemies, että kannatan muun muassa ed. Tuomiojan esille otamaa ajatusta siitä, että helikopterihankintojen

osalta pidättäydytään tässä vaiheessa vain selvitystyöhön varattavien määrärahojen puitteissa. Varsinaisiin mahdollisiin helikopterihankintamäärärahoihin palataan, jos ne osoittautuvat välttämättömiksi joskus myöhemmin.

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Vaikka hallitus on onnistunut painamaan budjetin loppusumman 186,9 miljardiin markkaan, on silti nettolainanoton tarve vielä yli 15 miljardia markkaa. Vaikka velanoton tarve onkin laskenut, niin edelleen maksetaan velkojen korkoja noin 25 miljardia markkaa tulevana vuonna.

Jotta näinkin matalaan budjetin loppusummaan on päästy, on jouduttu käyttämään kovien otteita. Budjetti sisältää edelleen leikkauksia, ja ikävä kyllä on todettava, että osa leikkauksista kohdistuu tavalla tai toisella pieni- ja keskituloiseen väestöön. Täytyy vain toivoa, että tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä sovittavat veroratkaisut kohdistuisivat oikeudenmukaisemmin ja että enää ei heikennettäisi pieni- ja keskituloisen väestön asemaa.

Budjetin menoja on katettu muun muassa arvonlisäveron korotuksilla. Esimerkiksi Yleisradio joutuu maksamaan arvonlisäveroa, joka nousee 6:sta 8 prosenttiin, mikä tulee aiheuttamaan noin 30 miljoonan markan loven Yleisradio Oy:n budjettiin. Ei tarvitse olla kovinkaan kummoinen ennustajaekko arvatakseni, että myöhemmin hallitus tulee esittämään lupamaksujen korotuksia. Näin kansalla maksetaan arvonlisäveron 2 prosentin korotus.

Joukkoliikenteen suosio on pitkän alamäen jälkeen kääntynyt viime vuonna varovaiseen nousuun. Tätä myönteistä kehitystä nyt uhkaa arvonlisäveron ja polttoaineveron korotuksesta aiheutuva mahdollinen lippujen hintojen nousu. Ministeri Alho täällä äsken jo perustelikin tätä, mutta silti vielä omalta näkökannaltani tuon tätä asiaa esille.

Arvonlisäveron korotuksen 190 miljoonan markan lisärasitus joukkoliikenteelle jättäisi valtiolle ja kunnille kaikkiaan kuitenkin vain 36 miljoonaa markkaa, sillä valtaosa hyödyistä valuisi hukkaan kohonneiden kuljetuskustannusten ja alentuneiden matkakuluvähennysten vuoksi.

Dieselöljyn veronkorotuksen lisärasitus joukkoliikenteelle olisi 30 miljoonaa markkaa, joka kohdistuisi yksinomaan bussiliikenteelle. Julkisen vallan nettohyöty olisi kuitenkin vain 2 miljoonaa markkaa. Veronkorotukset merkitsisivät yhdessä noin 3 prosentin korotustarvetta

taksoihin, mikä ei voi olla heijastumatta joukkoliikenteen suosioon. Joukkoliikenteen käyttäjille aiheutuvien menetysten lisäksi veronkorotukset kävisivät kalliiksi kunnille, sillä kuntien nettotappio olisi kaikkiaan 78 miljoonaa markkaa.

Sen sijaan että joukkoliikenteen käyttöä vähennetään veronkorotuksilla, tulisi sen kilpailukykyä hallitusohjelman mukaisesti kaikin tavoin suosia. Joukkoliikenteen arvonlisäverokanta on EU-maissa keskimäärin 5 prosenttia. Esimerkiksi Englannissa se on nolla. Ellei nykyistä 6 prosentin verokantaa voida säilyttää, tulisi meilläkin joukkoliikenne kokonaan vapauttaa arvonlisäverosta. Tällöin lippujen hinnat laskisivat välittömästi 6 prosenttia. Julkisen talouden 146 miljoonan markan nettomenetykset voitaisiin katata pienentämällä joukkoliikennepalvelujen ostomäärärahoja vaikkapa kunkin joukkoliikennemuodon aiheuttaman verokertymän vähenyksen suhteessa. Olisi toivonut, että tulopuolella olisikin etsitty ratkaisuja pulleammista kukaroista.

No, kunnat ovat myös joutuneet osaksi maksajan rooliin. Kahden viime hallituksen aikana kuntiin on kohdistunut yhteensä runsaan 20 miljardin markan leikkaukset. Lipposen hallituksen aikaisia leikkauksia voidaan osittain puolustaa sillä, että kunnilta on nykyisen hallituksen aikana leikattu kuntien verotulojen kasvua vastaava summa. Näin kuntien suhteellinen asema ei ole heikentynyt ja liikkumavara on käytetty heikon valtiontalouden tilan kohentamiseen.

Ahon hallituksen aikana tilanne oli tyystin toinen. Tuolloin noin 12 miljardin markan leikkaukset tehtiin aikana, jolloin kuntien verotulot supistuivat. Käytännössä näillä toimilla luotiin jo pohja eriarvoiselle kehitykselle.

Talousarvion mukaan valtionosuuksia vähennetään aiemmin tehtyjen päätösten lisäksi 1,3 miljardilla markalla. Lisäksi kuntien saama yhteisöveron jako-osuutta pienennetään pysyvästi ensi vuoden alusta. Tämä muutos vähentää ensi vuoden kuntien saamia yhteisöverotuottoja yhteensä runsaalla 700 miljoonalla markalla. Kuntiin kohdistuneet leikkaukset ovat olleet perustelut muiden tarpeellisten leikkausten ohella, mutta useimmat ensi vuoden säästöt ja ennakotiedot eräiden kuntien kunnallisverotuotosta ovat niin huolestuttavia, että uusia kiristystoimia on harkittava tarkoin. Vaikka kunnat keskimäärin selviytyisivätkin uusista ensi vuoden supistuksista, kasvavat kuntien väliset erot. Tämän vuoksi kuluvan vuoden aikana on löydettävä

kuntien väliseen yhteisöveron jakamiseen oikeudenmukainen ratkaisu.

Yhteisöverolakia uudistettiin vuonna 1992 — se ei tosin sillä nimellä ole. Veron määrittämiseksi esitettiin käytettäväksi lamavuosina 1991—1992 toimitetun verotuksen tietoja. Yhteisöveron määrätymisperusteet eivät ole enää järkeviä, joten teinkin niiden muuttamisesta lakialoitteen viime vuonna. Olen ymmärtänyt, että useimmat ovat oivaltaneet lain muutostarpeen. Tästä syystä minusta ei ole helppo hyväksyä, että hallitus esitti valtiolle uutta yhteisöveron tuoton jakotapaa, vaikka juuri nyt olisi pitänyt kiirehtiä koko yhteisöverolain uudistamista.

Hallitus on painiskellut työllisyyden kanssa ja onnistunut alentamaan työttömyyslukuja. Työttömyysasteen on ennakoitu laskevan tulevana vuonna noin 13 prosenttiin. Silti on jokainen prosentti liian paljon. Työttömyys tuo mukanaan taloudellisia ja myös henkisiä paineita työtömille. Sen vuoksi olisi ollut kohtuullista, että työttömyysturvaan ei olisi puututtu sen enempää määrätymisperusteiden kuin karenssiaikojenkaan suhteen vaan säästöjä olisi pyritty hakemaan esimerkiksi suurituloisten verotusta kiristämällä.

Arvoisa puhemies! En näkisi myöskään huonona ratkaisuna, että tulevia veronkevennyksiä pohdittaessa voitaisiin ottaa uudelleen esille hallituksenkin käsittelyssä ollut elintarvikkeiden arvonlisäveron alennus, joka voitaisiin liittää osana yleiseen veronkevennyslinjaan. Elintarvikkeiden arvonlisäveron alennus olisi tässä tilanteessa kaikkein tasapuolisin ratkaisu, koska valtionverotuksessa taulukoihin tehtävät veronkevennykset hyödyntävät eniten suurituloisia.

Oleellista arvonlisäveron alennuksessa on tietysti se, että alennuksen vaikutus välittyisi myös elintarvikkeiden vähittäismyyntihintoihin. Elintarvikkeiden hintojen laskun kautta saavutettu käytettävissä olevien tulojen kasvu olisi kaikkein tasapuolisin ratkaisu, josta hyötyisivät palkan-saajat, eläkeläiset ja työttömät.

Ed. Gustafsson: Kunnioitettu rouva puhemies! Budjettikeskustelua on leimannut sinällään ymmärrettävästi mutta mielestäni aivan liikaa helikopterikeskustelu. Tuen asiassa ryhmämme puheenjohtajan ed. Tuomiojan linjaa, vaikkakaan en henkilökohtaisesti olemassa olevin tiedoin ja nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa tule hyväksymään helikopterihankintaa.

Keskustelussa on aivan liian vähälle jäänyt

syрjäytymistä luova joukkotyöttömyys, joka on aikamme suuri sosiaalinen kysymys. Kunkin aikakauden sosiaalisen kysymyksen tunnistaminen on perinteisesti ollut eräs yhteiskuntapolitiikan perusasioista. Vuosisadan vaihteessa sosiaalinen kysymys kytkettiin joukkomittaisen köyhyyden ongelmaan, niin sanottuun työväen kysymykseen. Sitä nouseva sosiaalipolitiikka lähti ratkomaan.

Syrjäytyminen ja vähätuloisuus on jälleen viime aikoina lisääntynyt, ja tämä on vahvasti yhteydessä työmarkkinoiden muutoksiin, ennen muuta laajaan joukkotyöttömyyteen. Työttömyyttä ei pitäisi tarkastella ensisijaisesti taloudellisena ongelmana vaan myös ja nimenomaan sosiaalisena ongelmana. Itse ajattelen, että juuri se on nyky-yhteiskunnan vaikein ja tärkein haaste, aikamme sosiaalinen kysymys.

Sain pari päivää sitten kansalaiskirjeen: ”Ei työttömiä töihin saada, jos ei ole töitä. Töihin menisi suurin osa ihmisistä, jos olisi mitä ottaa. Syrjäytyminen on jo tapahtunut, ja osa työttömistä on alkoholisoitunut ja vieraantunut työstä, ja aloitekykykin on lamaanut. Isot yritykset ja julkinen sektori putsaavat henkilöstöään ääri-rajaille, palvelun taso laskee, ihmisten jaksaminen on koetuksella, ja terveystalveluiden tarve lisääntyy.”

Mielestäni Suomen kansantalous voi kestää 350 000—400 000 työtöntä, mutta sosialidemokraattinen työväenliike ei kestä sitä eikä sen pidäkään kestää.

Ministeri Jaakonsaari on kiitettävästi kohdennanut ensi vuoden budjetissa voimavaroja pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi. Tämän lisäksi valtion on tuettava vahvemmin juuri palvelualoja veropolitiikalla, palveluala kun todellisuudessa vain voi laajamittaisemmin työttömiä työllistää. Meidän suomalaisten on myös opittava vaatimaan parempaa palvelua niin julkiselta kuin yksityiseltäkin sektorilta.

Valtion on myös rohkeasti käytettävä kasvun mukanaan tuomaa pelivaraa keventämään pienten ansio- ja eläketulojen verotusta. Ed. Mähönen hetki sitten puhui esimerkiksi eläkeläisten 3 pennin ylimääräisestä sairausvakuutusmaksusta, jonka poistaminen on ensi vuonna aloitettava.

On viipymättä toteutettava myös sosiaaliturvamaksujen määrättyminen nykyistä paremmin työllisyyttä edistäväksi. Olisi Lipposen hallituksen diplomityö toteuttaa se, jollei enää ensi vuoden niin vielä hallituskauden viimeisellä budjetilla. Tavoitteeksi on asetettava palkkaperusteisten

kulujen alentaminen ja vastaavien maksujen kerääminen pääomavaltaiselta toiminnalta.

Työn tasaisempaa jakamista varten on olemassa myös hyviä ja riittävästi kokeiltuja malleja. On 2x6 tunnin työaikamalli, koulutus- ja sapattivaapaakokeilu, työnvuorottelujärjestelmä ja erilaisia osa-aikaeläkejärjestelmiä. Järjestelmien pahin puute on liian varovainen voimavarojen käyttö, joka johtaa vähäiseen suosioon. Olemassa oleviin kokeiluihin on saatava tehoa lisäämällä resursseja. Erityisesti vuorotteluvapaan korvausprosentin nostamisesta vähintään 75 prosenttiin on pyrittävä tuponeuvottelujen yhteydessä sopimaan. Jollei se onnistu, tämä korjaus on tehtävä budjetikäsittelyn yhteydessä eduskunnassa.

Arvoisa puhemies! Budjettilakina on luvattu opetushallinnon koulutuskeskusta koskeva laki, jolla on tarkoitus hallinnollis-toiminnallisesti yhdistää Tampereella toimiva Ammattikasvatushallinnon koulutuskeskus ja Heinolan kurssikeskus. Lain käsittelyn yhteydessä on turvattava koulutuskeskuksen perustehtävän mukaisen toiminnan jatkuminen Tampereella muun muassa seuraavin perustein: Tampereella koulutuksen saatavuus on erinomaisten liikenneyhteyksien takia parasta, ammatillisten oppilaitosten samoin kuin nykyisten ammattikorkeakoulujen henkilöstö on tottunut kouluttautumaan Tampereella, Tampere on kilpailukykyinen vaihtoehto sijaintinsa vuoksi myös yleiskoulun väelle. Ammattikasvatushallinnon koulutuskeskuksen henkilöstörakenne on erikoistunut täydennyskoulutukseen. Henkilöstöstä puolet on koulutussuunnittelukouluttajatehtävissä. Vastaavasti Heinolan kohdalla voidaan todeta, että lähes 50 henkilöstä kiinteistönhoidossa ja keittiön palveluksessa on parikymmentä. Tampereella on ylivoimaiset synergiaedut johtuen niin Tampereen yliopistosta kuin teknillisestä korkeakoulusta sekä kahdesta ammattikorkeakoulusta.

Toiminnan keskittäminen, jota on suunniteltu Heinolaan, jonne sitä on kaavailtu, ei voi perustua Museoviraston intresseihin ja opetushallituksen ongelmaan, mitä tehdä suojelluilla entisen seminaarin tiloilla. Se ei ole koulutuspoliittisesti merkittävä asia, eikä päätös sijaintipaikasta voi perustua tähän. Tulen toimimaan aktiivisesti sen puolesta, että opetushallinnon koulutuskeskuksen pääpaikka on Tampereella ja vähintäänkin lain tasolla turvataan toiminnan jatkuminen siellä.

Ed. Viitanen: Arvoisa puhemies! Kiitoksia arvoisalle puhemiehelle siitä, että hän tässä

vaiheessa iltaa vielä korokkeelle minut päästi. Katselin, että olen yhdestoista demari, joka puhuu peräkkäin, mutta hyvin on ed. Aittoniemi meitä jaksanut kuunnella. Lupasin myös, että yritän mahdollisuuksien mukaan tiivistää, etten todellakaan käy läpi kaikkea, mitä olin ajatellut sanoa. Lähinnä kommentinomaisesti muutamia asioita.

Paljon on puhuttu ensinnäkin dollarin kurssiheilahtelusta ja minun täytyy myöntää, että siinä vaiheessa, kun siitä ensimmäisen kerran kuulin, en tarvinnut edes Erkki Virtasen paljastuksia sen jälkeen tajutakseni, mistä loppujen lopuksi on kyse. Hyvä on, näin voidaan menetellä, mutta ensimmäinen ajatus, mikä tuli mieleeni, oli että kyllä se ainakin valtiolle tulee todella kalliiksi, kun joka kerta uusi budjettikirja täytyy painaa siinä vaiheessa, kun dollari heilahtaa. Mutta onneksi ministeri Niinistö hälvensi epäilyni siitä, että tällaista tarkoitusta meillä todellakaan ei ole.

Sellainen kommentti tähän asiaan — kuuntelin kyllä keskustelua, mikä käytiin — eli ministeri Niinistö jonkin verran meitä edustajia siitä syytti, että me puhumalla dollarista oman vastuumme siirrämme virkamiehille ja olemme sitä mieltä, että enhän minä, mutta kun nuo virkamiehet. Hän jopa sanoi, että olemme täällä jonkinlaisia vastuun pakoilijoita. Toisaalta hän myös totesi, että hän itse teki arvovalinnan siinä vaiheessa, kun hän päätti ottaa dollarin kurssiheilahduksen mukaan budjettiin. Entäs sitten, jos me edustajat myös haluamme tehdä arvovalinnan, mutta toisenlaisen? Jos olemme sitä mieltä, että kurssiheilahdusta ei olisi pitänyt ottaa eikä sen takia olisi pitänyt nipistää, niin eikö meillä ole oikeutta tehdä sitä ja olla tätä mieltä ilman, että olisimme jonkinlaisia vastuun pakoilijoita? Se ihan kommenttina tähän keskusteluun.

Itse olen myös sitä mieltä, että budjetin yleislinja on toki hyvä ja uskon myös, että se tämänlainen olisi, oli sitten hallitus mikä hyvänsä. Tämän sisällä on tietenkin mahdollista tehdä erilaisia arvovalintoja.

Itse olen myös kritisoinut täälläkin paljon puhuttua, tänään perusteellisesti käsiteltyä rakennustuotannon osuuden nipistystä. En välttämättä tiedä, onko se sittenkään järkevää tässä suhdannetilanteessa, kun suhdannetilanteen toinen puoli on se, että edelleen meillä on 400 000 työntöntä tässä maassa.

Eräs asia, mikä minua ehkä eniten näistä ylimääräisistä nipistyksistä on harmittanut, on kuntien osuus, koska itse olin ainakin näkevinäni jonkinlaista peliä myös tässä. Nimittäin ensin

ilmoitettiin, että nyt tulee kunnille indeksileikkaus, ja totta kai me kaikki edustajat siihen reagoimme ja sanoimme, että näin ei saa tulla. No, sen jälkeen keksittiinkin toinen malli, että emme leikkaakaan indeksiä, se perutaan mutta otamme yhteisöveron jako-osuudesta, jossa lopputulos on se, että kuntien kukkarolla itse asiassa käydään enemmän, tosin eri tyylillä. Olen kritisoinut tätä myös sen takia, että mielestäni tässä on kysymys pienestä kasvojen menettämisestä kuntiin päin, kun aluksi on lupailtu, että leikkaukset tapahtuvat etupainotteisesti ja sitten vaan jatketaan vuosi vuodelta. Mutta toisaalta kyllä vielä tärkeämpi on asiallinen perustelu, joka on se, että kunnat ovat se yksikkö, joka tuottaa palvelut ja se on tasa-arvoisen yhteiskunnan perusta. Eli peruspalvelutuotanto ei todellakaan saisi vaarantua.

Olen itse kuulunut myös näihin edustajiin, jotka ovat kritisoineet joukkoliikenteen arvonlisäveron korottamista. Tässä yhteydessä tietenkin lienee turha muistutakaan siitä, että tämä todellakin on jo hallitusohjelmankin vastainen toimenpide. Toivoisin, että vielä eduskuntakäsittelyssä voitaisiin harkita sitä, että arvonlisävero mieluummin laskettaisiin nollaan ja käytäisiin sen vaatima sopimismenettely EU:n kanssa. Jos tämä ei onnistu, niin edellytän joka tapauksessa, että korvaavia, tukevia toimenpiteitä suunnataan niin, että myös isojen kaupunkien liikennelaitokset jotenkin näistä pääsevät osalliseksi. Nimittäin tällä hetkellä Tampereelta, josta itse tulen, olen kuullut sen suuntaista, että jokainen arvonlisäpenni siellä on miljoona lisää kustannuksia ja näin ei tietenkään saisi olla.

Tähän mennessä tullut sanoma on ollut lähinnä pelkkää kritiikkiä, ja ilmeisesti sen takia ed. Aittoniemikin näyttää niin tyytyväiseltä opposition edustajana. Mutta jos kerran kritiikkiä esittää, niin tarvitsee varmasti myös tarjota itse jonkin näköinen vaihtoehto siihen, mitä pitäisi tehdä. Myös minä olen ollut sitä mieltä, niin kuin muutama muukin edustaja, että olisi aivan paikallaan tässä tilanteessa miettiä, voisimmeko puuttua yhteisöveroon, nostaa pääomaverotusta muutamalla prosentilla ja samanaikaisesti imaista myös näiltä suuryrityksiltä voittoja pois.

Ed. Pulliainen teki loistavan kirjallisen kysymyksen asiasta. Olin kyllä todella pettynyt, kun luin hallituksen vastauksen, jossa ei sanottu oikeastaan siitä asiasta muuta kuin että hallitus ei suunnittele kyseisiä toimenpiteitä. Mielestäni olisi ollut kohtuullista tässä vastauksessa sanoa, miksi hallitus ei suunnittele näitä toimenpiteitä.

Eli joskus olen sitä verrannutkin, kun täällä ivailaan meille ihmisille, jotka olemme huolissamme kuntien tilanteesta, että me olemme kuin kunta-puolue, että kyllä täällä aika mahtava pääoma- ja suuryrityspuoluekin on tässä talossa, kun aina se itse keskustelukin asiasta ollaan haluttu tuupata syrjään. Totuushan on, että tällä hetkellä yhteisöverotus 28 prosenttia Suomessa on Euroopan alhaisin; Suomi, Norja, Ruotsi 28 ja sitten siitä eteenpäin seuraavat 33, siitä eteenpäin aina 54 prosenttiin asti löytyy Euroopasta. Eli tuskin se teollisuus täällä ihan heti pakoon lähtisi.

Ihan lyhyesti en malta olla sanomatta tästä suuresta puheenaiheesta eli helikopterihankinnoista. Oikeastaan se, mikä minua täällä jonkin verran ärsytti muun muassa eilisessä keskustelussa oli se, että nämä helikopterihankinnat ikään kuin puolusteltiin sillä, että mehän tässä vain toteutamme eduskunnan tahtoa. Eduskunta on näin tahtonut jo selonteon yhteydessä.

Mielestäni muun muassa ed. Tuomioja ihan hyvin kyllä selitti, miten asia todellisuudessa on, mutta pieni ajatusleikki tuli mieleeni. Eli mitäpä sitten, vaikka se olisikin niin, että eduskunta olisi tässä selonteossa ottanut myönteisen kannan näihin helikopterihankintoihin. Mitä sitten? Eikö eduskunnalla olisi oikeutta harkittuaan asiaa ja katsottuaan taloudellisen tilanteen muuttaa mielipidettään? Saman teki hallitus itse. Hallitus teki hyvän hallitusohjelman, jota se on noudattanut, kunnes tuli kysymys joukkoliikenteen arvonlisäverosta. Hallitusohjelmassa sanotaan, että sitä ei nosteta. Nyt sitä nostetaan. Jos hallituksella on oikeus muuttaa mielipiteensä, miksei myös eduskunnalla olisi? Mielestäni täällä on ihan toisarvoista asioista käyty todella suurta ja mieletöntä väittelyä.

Lupasin tätä puheenvuoroani lyhentää, mutta yhtä asiaa en näistä helikoptereista vielä malta olla sanomatta. Nimittäin kyllä ihmiset ainakin kokevat tietynlaista vastakkainasettelua siinä, että täällä nipistetään kunnilta ja samaan aikaan hommataan helikoptereita. Kävin tiettyä keskustelua eräiden ihmisten kanssa, jotka ovat aktiivisia tuolla kuntapuolella, ja he ehdottivat, että yhteen helikopteriin, jos ne hankitaan, voisi laittaa Kuntaliiton logon ja tekstin, että tämän helikopterin kustansivat Suomen kunnat. Tietenkin tällaista voidaan Kuntaliittoon päin jossain vaiheessa esittää.

Ihan lopuksi, kuten aluksi sanoin, budjetin yleislinja tästä kritiikistä huolimatta on mielestäni ihan ok. Se, mitä täällä on paljon kritisoitu, että isompi veroratkaisu ja eläkeläisten verorat-

kaisu siirretään tupon yhteyteen, on mielestäni pelkästään loogista. Eli jos todellakin itse olisi joku Lipponen tai vastaava, niin luultavasti toimisihan samalla tavalla, eli sitä kautta yrittäisiin saada tupon syntymään, että olisi kunnon porkkanoitakin tarjolla, koska kyllä minun mielestäni ainakin tässä tilanteessa tupo olisi äärimmäisen tärkeä saada aikaiseksi.

Ihan pieni asia, mikä on niin plussan arvoinen, että sen mainitsen: 18-vuotiaitten opiskelijoitten opintotuki nousee puolella. Kiitos siitä! Siitä ollaan paljon puhuttu ja työtä tehty sen eteen ja vihdoinkin se paranee.

Pirkanmaan kannalta budjetti tuo ja budjetti ei tuo, mutta näistä tässä vaiheessa yötä jätän vastuun toveri Reino Ojalalle, joka tulee käyttämään huomenna asiasta loistavan puheenvuoron.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 5)—9) asia.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 23.08.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio